

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta
Katedra práva životního prostředí

Diplomová práce
Právní úprava ochrany dřevin

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Milan Damohorský, DrSc.

Autor diplomové práce: Michael Hodějovský

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 10. 7. 2013

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Třebíči dne 10. 7. 2013

Michael Hodějovský

Rád bych touto cestou poděkoval za vedení a podnětné připomínky vedoucímu diplomové práce, prof. JUDr. Milanu Damohorskému, DrSc.

Obsah

1	Úvod	1
1.1	Vymezení pojmu dřevina z pohledu práva.....	2
1.2	Význam dřevin	4
2	Soukromoprávní úprava ochrany dřevin	6
2.1	Vlastnické právo ke stromům a keřům	6
2.1.1	Vlastnické právo ke stromům a keřům a nový občanský zákoník	8
2.2	Sousedská práva	10
2.2.1	Problematika kořenů na cizím pozemku	11
2.2.2	Problematika větví nad cizím pozemkem a spadaneho ovoce	13
2.2.3	Sousedská práva týkající se dřevin a nový občanský zákoník	14
2.3	Shrnutí.....	15
3	Veřejnoprávní úprava ochrany dřevin	17
3.1	Přímé a nepřímé nástroje ochrany dřevin	17
3.1.1	Administrativně-právní nástroje ochrany dřevin	18
3.1.2	Koncepční nástroje ochrany dřevin	22
3.1.3	Ekonomické nástroje ochrany dřevin.....	23
3.2	Shrnutí.....	27
4	Ochrana lesních dřevin	28
4.1	Význam lesa a zdroje jeho ohrožení	28
4.2	Kategorizace lesů	31
4.3	Obecné užívání lesů.....	33
4.4	Lesnické plánování	34
4.5	Hospodaření v lese	36
4.6	Dozor v ochraně lesa a státní správa lesů	39
4.7	Odpovědnost v ochraně lesních dřevin	40
4.8	Ochrana lesních dřevin v ochraně přírody	44
4.9	Shrnutí.....	45
5	Právní úprava ochrany dřevin rostoucích mimo les	46
5.1	Obecná ochrana všech rostlin	46
5.2	Obecná ochrana dřevin	47
5.3	Kácení dřevin na základě povolení	48
5.4	Kácení dřevin na základě oznámení	49

5.5	Náhradní výsadba a odvodny za pokácené dřeviny.....	51
5.6	Památné stromy.....	52
5.7	Zvláště chráněné rostliny.....	58
5.8	Ochrana dřevin v rámci režimu významných krajinných prvků a ochrany krajinného rázu	59
5.9	Ochrana dřevin ve zvláště chráněných územích.....	59
5.10	Právní odpovědnost v ochraně dřevin.....	60
5.11	Orgány státní správy na úseku ochrany dřevin rostoucích mimo les a jejich působnost.....	63
5.12	Shrnutí.....	65
6	<i>Právní úprava ochrany dřevin a některá další právní odvětví</i>	68
6.1	Kácení dřevin v souvislosti s právní úpravou ochrany vod.....	68
6.2	Kácení dřevin v souvislosti s právní úpravou podmínek podnikání v energetických odvětvích.....	69
6.3	Kácení dřevin a právní úprava pozemních komunikací.....	70
6.4	Kácení dřevin a některá další právní odvětví	71
6.5	Shrnutí.....	72
7	<i>Závěr.....</i>	72
7.1	Soukromoprávní úprava ochrany dřevin	73
7.2	Přímé a nepřímé nástroje ochrany dřevin	74
7.3	Ochrana lesních dřevin	75
7.4	Právní úprava ochrany dřevin rostoucích mimo les.....	76
7.5	Právní úprava ochrany dřevin a některá další právní odvětví	78
	<i>Seznam použité literatury.....</i>	80
	Literatura.....	80
	Články a sborníky	81
	Internetové zdroje	83
	<i>Abstrakt a klíčová slova</i>	84
	<i>Abstract and keywords.....</i>	84
	<i>Summary</i>	85

Seznam použitých zkratek

LesZ	- Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
ZOPK	- Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů
VodZ	- Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
ZoPozKom	- Zákon č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů
EnergZ	- Zákon č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
ZoDr	- Zákon č. 266/1994 Sb., o drahách, ve znění pozdějších předpisů
ZoEK	- Zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
OZ	- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
NOZ	- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
ČIŽP	- Česká inspekce životního prostředí
MZe	- Ministerstvo zemědělství České republiky
MŽP	- Ministerstvo životního prostředí České republiky

1 Úvod

Tématem této diplomové práce je právní úprava ochrany dřevin, a proto se nabízí na úvod zmínit některé důvody, proč je nezbytné stromy i keře chránit na úrovni práva.

K zajištění života a růstu stromů a keřů je nezbytné zabezpečit odpovídající odbornou a soustavnou péči. To je jeden z důvodů, proč jsou dřeviny rostoucí v lese i mimo něj chráněny prostřednictvím právních předpisů. Jedná se v podstatě o obecně platné pravidlo, i když ne vždy musí být péče intenzivní. Dřeviny rostoucí například v lese potřebují pochopitelně podstatně méně péče ze strany člověka než dřeviny rostoucí v urbanizovaném prostředí sídel.¹ Pečovat o stromy a keře rostoucí například v městských parcích, na návších, náměstích a jiných zastavěných místech je velmi důležité z několika důvodů. V první řadě je ve veřejném zájmu zajistit zdravý vývoj pro samotné stromy či keře, popřípadě je ochránit před negativními důsledky jejich vlastního vývoje. Negativním důsledkem vlastního vývoje může být v případě stromu například příliš silná a těžká boční větev, kvůli které nemůže strom růst tak, jak je pro něj přirozené. Z toho důvodu mají právní nástroje ochrany dřevin zajistit dostatečnou péči o stromy a keře například formou prořezávání přebytečných větví. Dalším a zřejmě i důležitějším důvodem, proč je třeba o stromy a keře rostoucí v zastavěných oblastech pečovat, je zajištění ochrany života a zdraví osob i ochrana majetku. To má pochopitelně svůj odraz v právu. Péče o stromy z právního hlediska neznamená pouze provádění různých řezů nebo chemických postřiků, ale také sledování stavu stromů. Pozorování stavu dřevin má význam především v souvislosti s vyvarováním se rizika vyvrácení nebo pádu stromů. Bez důkladné znalosti stavu dřevin je také případná další péče těžko proveditelná. To jsou další skutečnosti, které vysvětlují nutnost chránit dřeviny na úrovni práva. Stromy i keře rostoucí v lese i mimo něj navíc zajišťují celou řadu funkcí, o nichž blíže pojednávají strany 5 a 6 této diplomové práce.

Právní úpravu ochrany dřevin v České republice zajišťuje mnoho právních předpisů, z nichž nejdůležitější jsou ZOPK a LesZ. Proto je v této diplomové práci

¹ Viz. Dienstbier, F. – Povinnost péče o stromy a právní následky jejího neplnění, Zahrada-Park-Krajina, leden 2009

věnován prostor zejména ustanovením ZOPK, která až na některé výjimky zajišťují ochranu dřevin rostoucích mimo les a dále pak ustanovením LesZ, která upravují ochranu dřevin rostoucích na pozemcích určených k plnění funkcí lesa. Některá zajímavá témata, mezi něž patří právní úprava památných stromů nebo také problematika větví či kořenů přesahujících přes sousední pozemky, jsou rozebrána o něco podrobněji než jiné dílčí otázky právní úpravy ochrany dřevin.

Samotný text diplomové práce se člení do sedmi kapitol. Ty tvoří úvod, závěr, soukromoprávní a veřejnoprávní úprava ochrany dřevin, ochrana dřevin podle LesZ, ZOPK a některých jiných vnitrostátních právních předpisů. Cílem diplomové práce je kromě popisu jednotlivých dílčích aspektů právní úpravy ochrany dřevin v České republice také upozornit na některá problematická místa právní úpravy týkající se ochrany dřevin. Za tímto účelem obsahuje závěr této diplomové práce některé návrhy změn dílčích zákonných ustanovení a úvahy de lege ferenda.

1.1 Vymezení pojmu dřevina z pohledu práva

Pro přesné vymezení pojmu dřevina jsou klíčová úvodní ustanovení LesZ a ZOPK. Dřevinou rostoucí mimo les je strom či keř rostoucí jednotlivě i ve skupinách ve volné krajině i v sídelních útvarech na pozemcích mimo lesní půdní fond.² Ustanovení ZOPK, které definuje dřevinu rostoucí mimo les, odkazuje prostřednictvím poznámky pod čarou na zákon č. 61/1977 Sb., o lesích. Tato poznámka pod čarou je ale již zastaralá a to vzhledem k účinnosti zákona č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů ve znění pozdějších předpisů (LesZ).³ Současný LesZ vychází z pojmu pozemky určené k plnění funkcí lesa. Pojem lesní půdní fond obsažený v ustanovení § 3 ZOPK tak již není aktuální. Pozemky určenými k plnění funkcí lesa jsou pozemky takto označené v katastru nemovitostí. Počítají se mezi ně ale také pozemky, které nejsou k plnění funkcí lesa v katastru evidovány, ale byly zahrnuty do

² Viz. ustanovení § 3 odst.1 písm. i) ZOPK

³ Viz. Prchalová, J. – Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000. Komentář a prováděcí předpisy, Praha : Linde Praha, 2010, s. 29

lesního půdního fondu a nebyly z něj později v souladu se zákonem vyjmuty.⁴ Lze tedy konstatovat, že dřevinami rostoucími mimo les jsou různé keře, polokeře, stromy i liány, tedy víceleté rostliny se zdřevnatělým stonkem.⁵ Podstatné je přitom to, že tyto rostliny se zdřevnatělým stonkem nerostou na pozemcích určených k plnění funkcí lesa. Z toho ale nelze vyvodit závěr, že se právní úprava obsažená v ZOPK nevztahuje na dřeviny rostoucí na pozemcích určených k plnění funkcí lesa. Les totiž může být chráněn prostřednictvím ZOPK jako významný krajinný prvek. Dalším příkladem je ochrana památného stromu podle ZOPK. Památný strom přitom může růst na pozemcích určených k plnění funkcí lesa.⁶

LesZ ve svých úvodních ustanoveních stanoví, že lesními porosty jsou stromy a keře lesních dřevin, které v daných podmínkách plní funkce lesa.⁷ Jak již bylo výše zmíněno, podstatné je to, na jakém typu pozemku dřeviny rostou. V této souvislosti je vhodné citovat ustanovení § 3 odst. 1 a 2 LesZ, které uvádí následující.:

„Pozemky určené k plnění funkcí lesa jsou

a) pozemky s lesními porosty a plochy, na nichž byly lesní porosty odstraněny za účelem obnovy, lesní průseky a nezpevněné lesní cesty, nejsou-li širší než 4 m, a pozemky, na nichž byly lesní porosty dočasně odstraněny na základě rozhodnutí orgánu státní správy lesů podle § 13 odst. 1 tohoto zákona (dále jen "lesní pozemky"),

b) zpevněné lesní cesty, drobné vodní plochy, ostatní plochy, pozemky nad horní hranicí dřevinné vegetace (hole), s výjimkou pozemků zastavěných a jejich příjezdních komunikací, a lesní pastviny a políčka pro zvěř, pokud nejsou součástí zemědělského půdního fondu¹) a jestliže s lesem souvisejí nebo slouží lesnímu hospodářství (dále jen "jiné pozemky"). U těchto pozemků může orgán státní správy lesů naříditi označení jejich příslušnosti k pozemkům určeným k plnění funkcí lesa.

⁴ Damohorský M., Pálenská D., Průchová I., Pekárek M. – Zákon o ochraně přírody a krajiny a předpisy související: komentované znění, 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2000, s. 24

⁵ Miko L., Borovičková H., a kol. – Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář. 2. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2007, s. 86

⁶ Viz. Prchalová, J. – Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000. Komentář a prováděcí předpisy. Praha : Linde Praha, 2010, s. 29

⁷ Viz. ustanovení § 2 odst.1 písm. c) LesZ

Pozemky určenými k plnění funkcí lesa nejsou školky a plantáže lesních dřevin založené na pozemcích, které nejsou určeny k plnění funkcí lesa, pokud orgán státní správy lesů na návrh vlastníka pozemku nerozhodne jinak.”

LesZ ale výslovně neuvádí, které druhy dřevin představují lesní porosty. Z toho důvodu jsou všechny stromy a keře, které se nachází na pozemcích určených k plnění funkcí lesa, považovány za lesní porosty. Jsou tak do nich zahrnuty nejen pro les typické dřeviny, ale i dřeviny obvykle se nacházející na zemědělských a jiných než lesních pozemcích, jako jsou ovocné stromy nebo okrasné dřeviny. Mezi lesní porosty nepatří jinak tradiční lesní dřeviny rostoucí mimo pozemky určené k plnění funkcí lesa.⁸ Právní úpravu ochrany dřevin ale nezajišťují jenom výše zmíněné zákony. Zacházení se dřevinami dále upravuje například zákon o vodách č. 254/2001 Sb. a zákon č. 149/2003 Sb., o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin a celá řada prováděcích předpisů k těmto zákonům.⁹

Jak již bylo výše zmíněno, ZOPK se nevztahuje jenom na dřeviny rostoucí mimo les, ale obsahuje i speciální právní režimy ochrany, které se vztahují na dřeviny ve zvláště chráněných územích (část třetí ZOPK), zvláště chráněné druhy rostlin (část pátá ZOPK), významné krajinné prvky (ustanovení § 4 a § 6 ZOPK) a památné stromy (ustanovení § 46 a § 47 ZOPK). Jedná se o speciální úpravu významných dřevin. Může se přitom jednat o jednotlivé stromy nebo keře i o aleje stromů, popřípadě mohou být významné dřeviny chráněny jako součást cenných ekosystémů či vybraných území.¹⁰

1.2 Význam dřevin

⁸ Viz. Drobník J., Dvořák P. – Lesní zákon Komentář, Wolters Kluwer, Česká republika, Praha 2010, s. 5

⁹ Viz. Damohorský, Milan. – Platná právní úprava ochrany dřevin a nakládání s nimi v České republice. In: Strom pro život, život pro strom V. Ochrana stromu při stavební činnosti. Sborník z národní arboristické konference. 1. vyd. Praha: Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, 2005, s. 21 – 22

¹⁰ Viz. Damohorský, Milan. – Platná právní úprava ochrany dřevin a nakládání s nimi v České republice. In: Strom pro život, život pro strom V. Ochrana stromu při stavební činnosti. Sborník z národní arboristické konference. 1. vyd. Praha: Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, 2005. s. 22

Dřeviny jsou již po tisíciletí základní podmínkou existence života člověka. Od nepaměti se používaly jako zdroj ohně a tepla, zároveň v sobě skýtaly materiál k výrobě nejrůznějších nástrojů. Mimo to se dřeviny používaly v zemědělství, ke stavění lidských obydlí i k mnoha jiným činnostem.

I v dnešní době plní dřeviny celou řadu funkcí. Jaké funkce konkrétní dřeviny zajišťují, závisí na mnoha okolnostech. Například stromy rostoucí v urbanizovaném prostředí měst nemají stejný význam jako lesní dřeviny. U městské zeleně se dostává do popředí izolační neboli hygienická funkce. To znamená, že stromy rostoucí v zastavěném prostředí působí jako protihluková clona, dále zlepšují stav ovzduší ve městech, zachycují prach apod. Další funkcí, která má významnou úlohu zejména u dřevin rostoucích v urbanizovaném prostředí,¹¹ je funkce estetická. Městská zeleň může například odclonit nevhodně situované objekty nebo částečně vyřešit necitlivé stavební zásahy do krajiny. Estetická funkce je jednou ze základních hlavně u parkové a zahradní intravilánové zeleně.¹² S estetickou funkcí dřevin bezprostředně souvisí funkce kulturní. Například stromové aleje vytváří osobitý ráz krajiny úzce spojený s činností člověka. Zeleň v okolí zastavěných ploch nebo průmyslových areálů může také zajišťovat funkci asanační. Vegetace má důležitou úlohu například při rekultivaci skládek. Význam dřevin dále spočívá v jejich naučné funkci. Ta náleží především dřevinám v botanických zahradách, skanzenech, dále pak na různých naučných stezkách a výzkumných plochách. Další důležitou funkcí dřevin je funkce meliorační. Dřeviny totiž hlavně na svažitéch pozemcích, březích potoků a řek a na hrázích rybníků působí jako stabilizační prvek. Pro tento účel se využívají hlavně duby, vrby a olše.¹³ Kromě toho dokážou stromy i keře zlepšit biologické i mikroklimatické poměry, mohou vyrovnávat tepelné rozdíly a příznivě ovlivňovat vodní režim.¹⁴ Zřejmě nejdůležitější je u dřevin jejich

¹¹ Blíže k této problematice viz. Reš B., Vencálek T. a Kosejk J. – Obnova zeleně v urbanizované krajině. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, 2009. Metodika AOPK ČR. Str. 9.

¹² K estetické hodnotě stromu blíže: Krejčířík, P. – Biologická versus estetická hodnota stromu. In: Strom pro život, život pro strom VI. Věk stromu. Sborník z národní arboristické konference. 1. vyd. Praha: Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, 2007, s. 13 – 14

¹³ Viz. Molek, V. a kol. Stromy v krajině a ve městě. Jejich význam a ochrana. České Budějovice: Sdružení Calla, 2007. s.4

¹⁴ Viz. Kolařík, J. a kol. – Péče o dřeviny rostoucí mimo les, I. díl., 2. vyd. Vlašim: ČSOP Vlašim, 2003, Metodika Českého svazu ochránců přírody č. 5, s. 89

biologická funkce. Prostřednictvím fotosyntézy totiž přeměňují oxid uhličitý na kyslík, čímž zajišťují zachování základních podmínek pro existenci života na Zemi. Dále jsou stromy i keře rostoucí v lese i mimo něj zdrojem dřeva, které může být užito pro různé účely. S tím úzce souvisejí produkční a mimoprodukční funkce lesa, o kterých blíže pojednává kapitola čtvrtá této diplomové práce.

2 Soukromoprávní úprava ochrany dřevin

Soukromoprávní úprava je v právu životního prostředí poměrně vzácná. Zajišťují ji zejména ustanovení OZ. V souvislosti s právní úpravou ochrany dřevin se nabízí zmínit ze soukromoprávních ustanovení zejména sousedská práva. Mezi vlastníky sousedních pozemků oddělených plotem totiž může docházet k podrůstání kořenů nebo přesahu větví a je důležité, aby byly dřeviny v podobných případech dostatečně chráněny i na úrovni soukromého práva. V souvislosti se soukromoprávní úpravou ochrany dřevin lze obecně konstatovat, že v praxi jde o nikdy nekončící spor a napětí mezi soukromoprávními zájmy vlastníka na co nejširším a ideálně neomezeném využívání předmětu svého vlastnictví a veřejnoprávními zájmy společnosti na omezení jeho využívání z důvodu ochrany životního prostředí a jeho složek. Základním věcným, ale i právním problémem tak je, kde vést pomyslnou hranici mezi těmito dvěma zájmy.¹⁵

2.1 Vlastnické právo ke stromům a keřům

Životní prostředí jako celek není objektem vlastnického práva. Vlastněny mohou být jen některé složky či součásti životního prostředí, mezi které patří také půda, jejíž součástí jsou mimo jiné dřeviny a nevyhrazené nerosty. Z jiných složek životního prostředí mohou být vlastněni například živočichové, kteří nežijí volně v přírodě a jsou drženi a ovládati člověkem. Všechny ostatní složky, především však voda, ovzduší a volně žijící živočichové, jsou v českém právu z vlastnictví vyloučeny. Zásahy do vlastnického práva ke složkám životního prostředí se tak většinou projevují u

¹⁵ Viz. Damohorský M. a kolektiv – Právo životního prostředí, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2010, s. 55

vlastnického práva k půdě, neboť především jeho výkon by se mohl dostat do rozporu se zájmy na ochranu životního prostředí.¹⁶ To je také případ dřevin, neboť jsou z právního hlediska považovány za součást pozemku.

Jak již bylo výše zmíněno, vlastníkem stromu je osoba, které patří pozemek, z něhož strom vyrůstá. V praxi může ale občas docházet i k některým sporným situacím. Například se může stát, že kmen stromu vyrůstá na dvou pozemcích zároveň. K tomu může dojít zejména tehdy, pokud od sebe nejsou dva sousedící pozemky odděleny zdí nebo plotem. Obecný zákoník občanský z roku 1811 v ustanovení § 421 stanovil pravidlo, podle kterého je strom společný oběma vlastníkům sousedících pozemků, pokud kmen stromu vyrůstá na hranici těchto pozemků. Ovšem strom je ve skutečnosti součástí pozemku, a proto by se nejednalo o spoluvlastnictví stromu, ale o spoluvlastnictví pozemku včetně jeho nedílné části, kterou je strom.¹⁷ Pro určení vlastnictví stromu tak nelze vycházet například z toho, kdo strom zasadil nebo kdo se o něj staral, klíčové je pouze to, na jakém pozemku roste. To ale platí až od doby, kdy strom zakoření. Dokud je možné strom bez větších obtíží oddělit a zasadit jinam, zůstává stále ještě samostatnou věcí a jeho vlastníkem tak je osoba, která jej zasadila. Z ustanovení OZ vyplývá, že součástí věci je vše, co k ní podle její povahy náleží a nemůže být odděleno, aniž by se tím věc neznehodnotila.¹⁸ Pouze současně s pozemkem lze strom nebo keř zcizit. Z každého pravidla ale existují výjimky. První skupinou výjimek z uvedené obecné úpravy jsou dřeviny, s nimiž je možno reálně fyzicky nakládat, například školkařské výpěstky, dřeviny v mobilních nádobách a dřeviny po určité době po výsadbě do zakořenění, jak již bylo výše zmíněno. Dále jsou výjimkou dřeviny na stavbách, a to nejen na konstrukcích (střechách, terasách či fasádách budov), ale i dřeviny rostoucí na různých rybníčních a jiných hrázích, valech a jiných zemních tělesech, pokud tyto mají charakter stavby a tedy samostatné právní věci. Takové dřeviny jsou součástí stavby a jejich vlastníkem je vlastník této stavby, který nemusí být totožný s vlastníkem pozemku. Specifickou, ale v praxi nesmírně důležitou výjimkou je také silniční vegetace v takzvaných průjezdních úsecích silnic. Ve hře je celá řada

¹⁶ Viz. Damohorský M. a kolektiv – Právo životního prostředí, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2010, s. 57

¹⁷ Viz. Spáčil J., Bičovský J., Mareček J., Wurstová J. – Sousedská práva, Leges, s.r.o., 2010, s. 200

¹⁸ Viz. ustanovení § 120 odst. 1 OZ

faktorů, proto je při určení vlastnictví dřevin na některých pozemcích nezbytné posoudit vždy velmi pečlivě okolnosti každého konkrétního případu.¹⁹ Zajímavá je také otázka vlastnictví odstraněných větví nebo kořenů. Větve a kořeny tvoří nedílnou součást stromu. Z toho vyplývá, že dokud větve nebo kořeny někdo neodstraní, jsou ve vlastnictví majitele pozemku, z něhož vyrůstá kmen stromu. Pokud ale někdo přesahující větve nebo kořeny uřízne, stane se tak zřejmě jejich vlastníkem. Otázka vlastnictví odstraněných převisů nebo podrostů ale není z praktického hlediska příliš důležitá, neboť se jedná o v podstatě bezcenné věci.

2.1.1 Vlastnické právo ke stromům a keřům a nový občanský zákoník

NOZ zakotvuje některé zásady, které současná právní úprava nezná. Některé z těchto principů mají praktické dopady i pro určení vlastnického práva k dřevinám. V této souvislosti je na místě zmínit zejména zásadu *superficies solo cedit*. Z této zásady vycházel i obecný zákoník občanský z roku 1811. Až v roce 1951 tzv. střední občanský zákoník²⁰ stanovil pravidlo, podle kterého je stavba samostatnou věcí a není součástí pozemku, na kterém stojí. Tuto zásadu následně převzal i aktuálně platný občanský zákoník.²¹ NOZ²² tak opětovně zavádí zásadu *superficies solo cedit* do českého právního řádu. Zřejmá je návaznost hlavně na prvorepublikovou právní úpravu a právní řády některých západoevropských států. Nově tak platí, že součástí pozemku je prostor nad povrchem i pod povrchem, stavby zřízené na pozemku a jiná zařízení (dále jen „stavba“) s výjimkou staveb dočasných, včetně toho, co je zapuštěno v pozemku nebo upevněno ve zdech.²³ Zjednodušeně vyjádřeno zásada *superficies solo cedit* znamená, že stavba je součástí pozemku, na kterém stojí, a vlastník pozemku by tak měl být i vlastníkem stavby. Pro právní úpravu ochrany dřevin má význam zejména § 507

¹⁹ Viz. Dienstbier, F. – Povinnost péče o stromy a právní následky jejího neplnění, Zahrada-Park-Krajina, leden 2009

²⁰ Viz. zákon č. 141/1950 Sb.

²¹ Viz. ustanovení § 120 odst. 2 OZ

²² Viz. zákon č. 89/2012 Sb.

²³ Viz. ustanovení § 506 odst.1 NOZ

NOZ, podle něhož součástí pozemku je i rostlinstvo na něm vzešlé. Toto pravidlo OZ²⁴ výslovně nezakotvuje, na druhou stranu ze znění § 120 odst. 1 je možné vyvodit stejný závěr.²⁵ Na první pohled by se mohlo zdát, že zásada *superficies solo cedit* řeší pouze vztah mezi stavbou a pozemkem a se dřevinami nijak nesouvisí. Tak tomu ale není. Dřeviny totiž mohou růst na střeše domu, mohou být i na různých terasách, popřípadě i na fasádách budov. Jak již bylo výše zmíněno, v současné době je vlastníkem takových dřevin majitel domu, na kterém dřeviny rostou. Tato osoba nemusí být nutně shodná s vlastníkem pozemku, na kterém byl dům postaven. Při striktní aplikaci § 506 odst. 1 NOZ by se tak od 1. 1. 2014 měl stát majitelem budov na pozemku a dřevin na nich rostoucích vlastník pozemku. Taková změna by ale nebyla žádoucí, a proto tuto problematiku upravují ustanovení společná, přechodná a závěrečná v páté části NOZ. Konkrétně se jedná o 8 paragrafů v druhé hlavě páté části. Zde je uvedeno, že stavba, která není podle dosavadních právních předpisů součástí pozemku, na němž je zřízena, přestává být dnem nabytí účinnosti tohoto zákona samostatnou věcí a stává se součástí pozemku, měla-li v den nabytí účinnosti tohoto zákona vlastnické právo k stavbě i vlastnické právo k pozemku táž osoba.²⁶ Na druhou stranu stavba, která je spojená se zemí pevným základem a která není podle dosavadních právních předpisů součástí pozemku, na němž je zřízena, a je ke dni nabytí účinnosti tohoto zákona ve vlastnictví osoby odlišné od vlastníka pozemku, se dnem nabytí účinnosti tohoto zákona nestává součástí pozemku a je nemovitou věcí. Totéž platí o stavbě, která je ve spoluvlastnictví, je-li některý ze spoluvlastníků i vlastníkem pozemku nebo jsou-li jen někteří spoluvlastníci stavby spoluvlastníky pozemku.²⁷ Z toho je možné vyvodit, že NOZ nebude díky svým přechodným ustanovením měnit současné majitele pozemků, staveb i dřevin na nich rostoucích. Stejně tak NOZ neupravuje problematiku toho, co je a co není součástí pozemku zcela komplexně. Některé další zákony obsahují zvláštní úpravy. Např. VodZ v § 3 stanoví, že součástí pozemku nejsou povrchové a podzemní vody.

²⁴ Viz. zákon č. 40/1964 Sb.

²⁵ Podle ustanovení § 120 odst. 1 OZ je součástí věci vše, co k ní podle její povahy náleží a nemůže být odděleno, aniž by se tím věc nezhodnotila.

²⁶ Viz. § 3054 NOZ

²⁷ Viz. § 3055 odst. 1 NOZ

Horní zákon v § 7 stanoví, že součástí pozemku nejsou ložiska vyhrazených nerostů. Do těchto úprav tak NOZ nezasahuje.²⁸

2.2 Sousedská práva

Obecně řečeno vznikají sousedské vztahy mezi sousedy, tj. vlastníky a uživateli sousedících nemovitostí. Takové vztahy musí být upraveny právními normami, na druhou stranu ne všechny vztahy mezi sousedy jsou upraveny příslušnými předpisy. Se sousedskými právy a povinnostmi souvisí terénní úpravy, problematika nejružnějších imisí a emisí, přesné vymezení hranic pozemků, věcná břemena nebo také neoprávněné vnikání zvířat na vedlejší pozemky. S právní úpravou ochrany dřevin je spojena zejména otázka podrostů a převisů stromů a keřů. Často může docházet například k tomu, že větve stromu přesahují přes plot na pozemek souseda. Nemusí být pak jasné, komu patří ovoce na větví přesahující přes plot, popřípadě zda může vlastník sousedního pozemku větev cizího stromu odstranit. Stejně tak mohou na sousední pozemek přesahovat i kořeny stromu rostoucího na vedlejším pozemku. Kořeny některých stromů mohou dokonce poškodit stavební základy některých nemovitostí. Z těchto praktických důvodů je nutné, aby byly vztahy mezi sousedy týkající se dřevin právnem upraveny a to zejména tehdy, když se spolu sousedé nedokážou domluvit. Sousedská práva a povinnosti upravují v současné době hlavně ustanovení OZ. Konkrétně se jedná o ustanovení § 5, § 126, § 127 a § 417.²⁹ V sousedských vztazích má navíc mimořádný význam institut dobrých mravů. Ustanovení OZ týkající se sousedských práv jsou formulována poměrně obecně, a tak umožňují soudu v každém konkrétním případě zvláště uvážit, jestli byl výkon práva jednoho ze sousedů v souladu

²⁸ Viz. důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku, s.129

²⁹ Viz. ustanovení §5 OZ, které stanoví, že došlo-li ke zřejmému zásahu do pokojného stavu, lze se domáhat ochrany u příslušného orgánu státní správy. Ten může předběžně zásah zakázat, nebo uložit, aby byl obnoven předešlý stav. Tím není dotčeno právo domáhat se ochrany u soudu. Zásahem do pokojného stavu může být v tomto případě zásah do podrostů nebo převisů dřevin. §126 odst. 1 stanoví, že vlastník má právo na ochranu proti tomu, kdo do jeho vlastnického práva neoprávněně zasahuje; zejména se může domáhat vydání věci na tom, kdo mu ji neprávem zadržuje. §417 upravuje předcházení hrozcím škodám a povinnost zakročit proti hrozbě takové škody. V souvislosti s právní úpravou ochrany dřevin se nabízí zejména povinnost zakročit proti rozrůstajícímu se kořenovému systému stromu, který ohrožuje základy stavby na sousedním pozemku.

s dobrými mravy. Se sousedskými vztahy souvisí i některé jiné právní zásady. Například princip „vigilantibus iura”, tj. nutnost chránit svá práva, zásada ochrany dobré víry, princip, že co není v soukromoprávních vztazích výslovně zakázáno, je dovoleno a některé další zásady.³⁰ Zásada dobrých mravů je vyjádřena zejména v ustanovení § 3 a § 39 OZ. Ustanovení § 3 odst.1 stanoví, že výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných a nesmí být v rozporu s dobrými mravy. Ustanovení § 39 OZ prohlašuje za neplatný právní úkon takový, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přičí dobrým mravům. Pokud jde přímo o sousedská práva týkající se stromů a keřů a institut dobrých mravů lze si představit různé konkrétní situace. V souladu s dikcí § 127 odst.1 OZ by soud při zohlednění dobrých mravů zřejmě posuzoval hlavně šetrné provedení a provedení ve vhodné roční době. Soused může větve nebo kořeny přesahující na jeho pozemek buď úmyslně poškodit tak, aby byl nenávratně poškozen nebo aby uhynul celý keř či strom, stejně tak může úpravu kořenů nebo větví provést šetrně. Při zohlednění, do jaké míry byl zásah proveden šetrně, by soud měl vycházet například z toho, zda byl kořen po zásahu souseda „roztřepený”, jestli byl použit balzám na stromy i z jiných okolností, které mohou dokázat nebo naopak vyvrátit dodržení dobrých mravů.³¹

2.2.1 Problematika kořenů na cizím pozemku

K podrůstání kořenů dochází v případech, kdy stromy nebo keře rostou blízko u hranice pozemku. Na druhou stranu mohou kořeny některých starších stromů, jejichž kmeny jsou dostatečně daleko od sousedních pozemků, také přesahovat za hranice pozemku. Některé negativní důsledky přesahu podrostů již byly výše zmíněny, kromě rizika narušení zdiva mohou přesahující kořeny odebírat vláhu a živiny stromům a rostlinám souseda. Jediným ustanovením v OZ, které výslovně zmiňuje přesahující

³⁰ Viz. Spáčil J., Bičovský J., Mareček J., Wurstová J. – Sousedská práva, Leges, s.r.o., 2010, s.10

³¹ Viz. Spáčil J., Bičovský J., Mareček J., Wurstová J. – Sousedská práva, Leges, s.r.o., 2010, s.199

kořeny a větve je ustanovení § 127 odst. 1.³² Znění tohoto odstavce úzce souvisí s institutem dobrých mravů, jak již bylo výše zmíněno. Sousedé by měli otázku odstranění podrostlých kořenů nejprve vzájemně projednat. Pokud vlastník pozemku, na kterém strom roste, se zásahem do kořenového systému nesouhlasí, nezaniká tím možnost provést zásah svépomocí. V této souvislosti je vhodné zmínit, že na některé dřeviny (například stromy, které byly prohlášeny za památné) se vztahuje i veřejnoprávní ochrana. K odstranění větví nebo kořenů tak může být vyžadován v některých případech souhlas příslušného orgánu, kterým je obvykle pověřený obecní úřad. Jak již bylo uvedeno výše, v praxi může nastat situace, kdy podrostlé kořeny způsobí škodu například rozvrácením zdiva sousedovy stavby. Na takovou situaci lze nahlížet z více úhlů. Vlastník pozemku, z něhož vyrůstá kmen stromu, bude odpovědný za vzniklou škodu z titulu náhrady škody podle ustanovení § 415 a násl. OZ. Na druhou stranu je nutné v takové situaci zohlednit i podíl samotného poškozeného na vzniklé škodě. Ten má totiž povinnost zakročit k odvrácení hrozící škody způsobem přiměřeným okolnostem ohrožení. Navíc má ohrožený právo se domáhat, aby soud uložil provést vhodné a přiměřené opatření k odvrácení hrozící škody vlastníku pozemku, na kterém strom roste.³³ Podmínkou vzniku odpovědnosti za škodu je protiprávnost. Podrůstání kořenů na sousedící pozemek je přitom naprosto běžnou věcí, které lze jen těžko zabránit. Z tohoto pohledu není rozumné posuzovat nezabránění pronikání kořenů na sousední pozemek za protiprávní jednání.³⁴ V této souvislosti je vhodné zmínit ustanovení NOZ. V něm je uvedeno, že pokud způsobí škodu věc sama od sebe, nahradí škodu ten, kdo nad věcí měl mít dohled; nelze-li takovou osobu jinak určit, platí, že jí je vlastník věci. Kdo prokáže, že náležitý dohled nezanedbal, zproští se

³² Vlastník věci se musí zdržet všeho, čím by nad míru přiměřenou poměrům obtěžoval jiného nebo čím by vážně ohrožoval výkon jeho práv. Proto zejména nesmí ohrozit sousedovu stavbu nebo pozemek úpravami pozemku nebo úpravami stavby na něm zřízené bez toho, že by učinil dostatečné opatření na upevnění stavby nebo pozemku, nesmí nad míru přiměřenou poměrům obtěžovat sousedy hlukem, prachem, popílkem, kouřem, plyny, parami, pachy, pevnými a tekutými odpady, světlem, stíněním a vibracemi, nesmí nechat chovaná zvířata vnikat na sousedící pozemek a nešetrně, popřípadě v nevhodné roční době odstraňovat ze své půdy kořeny stromu nebo odstraňovat větve stromu přesahující na jeho pozemek.

³³ Viz. ustanovení § 417 OZ

³⁴ Viz. Holub M., Bičovský J., Wurstová J. – Sousedská práva, Linde PRAHA, a.s., 1999, s. 102

povinnosti k náhradě.³⁵ Pod formulaci, že věc způsobí škodu sama od sebe, je zřejmě možné podřadit i škodu na zdivu budovy způsobenou kořenovým systémem stromu nebo keře. Na druhou stranu důvodová zpráva k NOZ neodkazuje výslovně na škodu způsobenou kořeny. Ustanovení podobné § 2937 zákona č. 89/2012 Sb. aktuálně platný OZ neobsahuje. To ale neznamená, že je současná podoba odpovědnosti za škodu způsobenou kořenovým systémem stromu odlišná. Velmi podobné závěry se pouze dovozují z jiných ustanovení. Pokud vlastník pozemku, ze kterého strom vyrůstá, prokáže, že nezanedbal dohled nad kořenovým systémem stromu, zprostí se povinnosti k náhradě. Prorůstání kořenů na sousedící pozemek je přitom natolik běžnou záležitostí, které se jen těžko zabraňuje, že se nejví jako příliš rozumné obviňovat vlastníka z toho, že podle ustanovení § 2937 zákona č. 89/2012 Sb. (NOZ) zanedbal náležitý dohled. I podle znění NOZ by se tak vlastník pozemku, z kterého vyrůstá kmen stromu, zřejmě nedopustil protiprávního jednání tím, že nezabránil pronikání kořenů na sousedící pozemek. Soud by ale nejspíš každý konkrétní případ posuzoval individuálně s důrazem na dodržování institutu dobrých mravů, jak již bylo výše zmíněno.

2.2.2 Problematika větví nad cizím pozemkem a spadaneho ovoce

Na rozdíl od kořenů jsou větve přesahující přes plot nebo zeď oddělující dva sousedící pozemky viditelné. Z toho důvodu mohou vlastníka sousedícího pozemku obtěžovat stínem, mohou zabraňovat spádu deště a tím podporovat vysychání pozemku. Vlastníka sousedícího pozemku může také případně obtěžovat opadané listí nebo ovoce. Stejně jako v případě odstraňování prorůstajících kořenů by měl být případný zásah do růstu větví proveden šetrně a ve vhodné roční době. To znamená, že řez větví by měl být proveden nejlépe koncem léta, aby se rány mohly zacelit. Zároveň by mělo dojít k ošetření stromovým balzámem.³⁶ Ovoce jako takové je součástí stromu, a proto je namístě zabývat se i problematikou možnosti přivlastnit si ovoce na větvích přesahujících hranici pozemku, na kterém strom roste. Vlastníkem ovocných plodů je vždy majitel pozemku, ze kterého vyrůstá kmen stromu. Pro určení vlastnictví k ovoci

³⁵ Viz. ustanovení § 2937 NOZ

³⁶ Viz. Spáčil J., Bičovský J., Mareček J., Wurstová J. – Sousedská práva, Leges, s.r.o., 2010, s. 201

tak není rozhodující, že samotné ovocné plody vyrostly na větvích nad pozemkem souseda. Soused tak nemůže ovoce z větví přesahujících přes plot otrhat, nemůže si ani přivlastnit ovoce spadlé na jeho pozemek. Vlastníci sousedících pozemků se ale mohou pochopitelně dohodnout i tak, že oprávnění otrhat a přivlastnit si ovoce bude mít majitel pozemku, nad kterým jsou převisy s ovocnými plody. Pokud se spolu sousedé nedohodnou, měl by majitel sousedícího pozemku vyzvat vlastníka stromu, aby si ovoce sám otrhal, popřípadě by mu měl umožnit sesbírat již spadlé ovoce.³⁷ V opačném případě by se jednalo o neoprávněný zásah do výkonu vlastnického práva a majitel pozemku, z něhož vyrůstá kmen stromu, by mohl požadovat vydání bezdůvodného obohacení, jestliže jeho soused ovoce neoprávněně spotřeboval.³⁸ Pokud by měl někdo pronajatý pozemek, z něhož vyrůstá kmen ovocného stromu, nabýval by vlastnictví k ovocným plodům v souladu se zněním občanského zákoníku až samotnou sklizní. §663 totiž stanoví, že nájemní smlouvou pronajímatel přenechává za úplatu nájemci věc, aby ji dočasně (ve sjednané době) užíval nebo z ní bral i užitky. Sklizeň ovoce je přitom možné považovat za oprávnění brát z pronajaté věci užitky.³⁹ Do doby sklizně by tak vlastníkem ovoce byl vlastník pozemku, na kterém strom roste, nikoliv nájemce.

2.2.3 Sousedská práva týkající se dřevin a nový občanský zákoník

OZ tuto problematiku řeší v ustanovení § 127 nepříliš podrobně. Naproti tomu NOZ upravuje sousedská práva týkající se dřevin výrazně lépe. Ustanovení § 1016 odst. 1, 2 a 3 NOZ stanoví: „*Plody spadlé ze stromů a keřů na sousední pozemek náleží*

³⁷ Ustanovení §127 odst. 3 OZ výslovně říká, že vlastníci sousedících pozemků jsou povinni umožnit na nezbytnou dobu a v nezbytné míře vstup na své pozemky, popřípadě na stavby na nich stojící, pokud to nezbytně vyžaduje údržba a obhospodařování sousedících pozemků a staveb. Vznikne-li tím škoda na pozemku nebo na stavbě, je ten, kdo škodu způsobil, povinen ji nahradit; této odpovědnosti se nemůže zprostit.

³⁸ Podle ustanovení § 126 OZ má vlastník právo na ochranu proti tomu, kdo do jeho vlastnického práva neoprávněně zasahuje; zejména se může domáhat vydání věci na tom, kdo mu ji neprávem zadržuje. §458 odst. 2 občanského zákoníku říká, že s předmětem bezdůvodného obohacení musí být vydány i užitky z něho, pokud ten, kdo obohacení získal, nejednal v dobré víře.

³⁹ Viz. <http://casopispravnik.juristic.cz/e3/clanek/prglosy/220595/index.html>

vlastníkovi sousedního pozemku. To neplatí, je-li sousední pozemek veřejným statkem. Neučiní-li to vlastník v přiměřené době poté, co ho o to soused požádal, smí soused šetrným způsobem a ve vhodné roční době odstranit kořeny nebo větve stromu přesahující na jeho pozemek, působí-li mu to škodu nebo jiné obtíže převyšující zájem na nedotčeném zachování stromu. Jemu také náleží, co z odstraněných kořenů a větví získá. Části jiných rostlin přesahující na sousední pozemek může soused odstranit šetrným způsobem bez dalších omezení.” Znění ustanovení § 1017 odst. 1 a 2 NOZ uvádí následující: *„Má-li pro to vlastník pozemku rozumný důvod, může požadovat, aby se soused zdržel sázení stromů v těsné blízkosti společné hranice pozemků, a vysadil-li je nebo nechal-li je vzrůst, aby je odstranil. Nestanoví-li jiný právní předpis nebo neplyne-li z místních zvyklostí něco jiného, platí pro stromy dorůstající obvykle výšky přesahující 3 m jako přípustná vzdálenost od společné hranice pozemků 3 m a pro ostatní stromy 1,5 m. Ustanovení odstavce 1 se nepoužije, je-li na sousedním pozemku les nebo sad, tvoří-li stromy rozhradu nebo jedná-li se o strom zvlášť chráněný podle jiného právního předpisu.”* Jako poměrně praktické se jeví zejména oprávnění odstranit šetrným způsobem a ve vhodné roční době kořeny nebo větve stromu přesahující na vedlejší pozemek za předpokladu, že to neudělal vlastník v přiměřené době poté, co ho o to soused požádal. Pozitivní je také to, že NOZ nově stanovuje minimální vzdálenost od hranice sousedícího pozemku, ve které může být vysazen strom nebo keř.

2.3 Shrnutí

V souvislosti s vlastnickým právem ke stromům a keřům jsem dospěl k závěru, že je nová právní úprava obsažená v NOZ v některých ohledech pravděpodobně nadbytečná a zbytečně konkrétní. Ustanovení § 505 NOZ stanoví následující: *„Součástí věci je vše, co k ní podle její povahy náleží a co nemůže být od věci odděleno, aniž se tím věc znehodnotí.”* Až doposud se ze znění tohoto ustanovení, které je obsaženo i v OZ, vyvozovaly různé konkrétní závěry. V souvislosti s právní ochranou stromů a keřů jde především o závěr, že dřeviny jsou po svém zakořenění součástí pozemku a jejich vlastníkem je tak osoba, které patří pozemek. Ustanovení § 507 NOZ, ze kterého vyplývá, že součástí pozemku je i rostlinstvo na něm vzešlé, lze tak zřejmě považovat

za nadbytečné a zbytečně konkrétní. To samé nejspíše platí i o ustanovení § 1088 NOZ, které stanoví: „*Při osetí pozemku cizím semenem nebo osázení cizími rostlinami náleží vlastníku pozemku, co takto přibude; rostliny mu však náleží až poté, co zapustí kořeny.*” Vzhledem ke shora uvedenému i vzhledem k tomu, že NOZ obsahuje přes 3000 paragrafů, bych de lege ferenda navrhoval některá ustanovení NOZ zrušit. Naproti tomu ustanovení § 1016 a § 1017 NOZ upravující podrobně sousedské vztahy týkající se dřevin lze zřejmě považovat za přínosná, neboť OZ tuto problematiku řešil poměrně stroze a ponechával tak v případech nejružnějších sporů velký prostor pro úvahu soudu.

Pokud jde o problematiku prorůstání kořenů na sousední pozemek, posuzuje soud každý konkrétní případ v současné době individuálně s důrazem na dodržování institutu dobrých mravů. Z mého subjektivního pohledu je současná právní úprava v této oblasti příliš obecná. Ponechávat na úvaze soudu, zda v konkrétním případě zanedbal svoje povinnosti vlastník pozemku, ze kterého vyrůstá strom, nebo jeho soused, se nejeví jako vhodné řešení. Z hlediska de lege ferenda by tak právní úprava v této oblasti měla být o něco konkrétnější. To znamená, že by měla přesně specifikovat povinnosti vlastníka pozemku, na kterém roste strom. Na druhé straně by měla být blíže specifikována i prevenční povinnost majitele sousedního pozemku, kterému podrůstáním kořenů vznikla škoda. I když se celá výše zmíněná problematika kořenů na cizím pozemku jeví na první pohled jako bagatelní a nepodstatná záležitost, opak je pravdou. Z praxe jsou známy případy, kdy kořenové systémy některých zvlášť velkých stromů nabouraly zdivo nebo stavební základy nemovitostí na sousedním pozemku a způsobily tak škodu velkého rozsahu. I z toho důvodu je zřejmě nedostatečné ponechávat vše na úvaze soudu bez opory v konkrétněji vymezených povinnostech majitelů sousedících pozemků.

Pokud jde o sousedská práva týkající se dřevin, nabízí se rovněž zmínit, že současná zákonná úprava neřeší situaci, kdy kmen stromu vyrůstá na hranici dvou sousedících pozemků. Není tedy jasné, kdo je v takovém případě vlastníkem stromu. NOZ tento problém řeší v ustanovení § 1067 NOZ, které stanoví: „*Strom náleží tomu, z jehož pozemku vyrůstá kmen. Vyrůstá-li kmen na hranici pozemků různých vlastníků, je strom společný.*” Vzhledem ke znění citovaného ustanovení by měl de lege ferenda NOZ také výslovně stanovit, zda se bude jednat o spoluvlastnictví stromu. Pod pojmem společný strom si lze totiž také představit, že každému ze sousedů patří jen ta část

kmene a ty větve stromu, které jsou nad jeho pozemkem. V takovém případě by mohl vlastník pozemku disponovat jen s určitou částí stromu, nikoliv tedy se stromem jako celkem. Ustanovení § 1117 NOZ upravující spoluvlastnictví naproti tomu stanoví: „Každý spoluvlastník má právo k celé věci. Toto právo je omezeno stejným právem každého dalšího spoluvlastníka.“ Z hlediska praxe ale není tento problém zřejmě tak podstatný jako problematika kořenů nabourávajících zdivo souseda.

3 Veřejnoprávní úprava ochrany dřevin

V právu životního prostředí se používají téměř výlučně veřejnoprávní metody právní regulace společenských vztahů. Právní předpisy týkající se ochrany dřevin nejsou výjimkou. Je to dáno zvláštnostmi životního prostředí a zvláštním účelem a cílem jeho ochrany. Tomu se přizpůsobují i prostředky a nástroje používané v ochraně životního prostředí.⁴⁰ Základ veřejnoprávní úpravy ochrany dřevin v České republice tvoří ustanovení ZOPK a LesZ. ZOPK zajišťuje až na některé výjimky ochranu dřevin rostoucích mimo les, naproti tomu ustanovení LesZ upravují ochranu dřevin rostoucích na pozemcích určených k plnění funkcí lesa. Regulace ochrany lesních dřevin i dřevin rostoucích mimo les je popsána v kapitole čtvrté a páté této diplomové práce. Není tedy součástí kapitoly veřejnoprávní úprava ochrany dřevin, i když jsou v ní zastoupeny téměř výlučně veřejnoprávní metody právní úpravy společenských vztahů. Ochrana dřevin v lese i mimo podle LesZ a ZOPK je velmi důležitá a tvoří základ právní ochrany dřevin v České republice. Proto je tato problematika upravena v samostatných kapitolách a tvoří pouze podkapitoly veřejnoprávní úpravy ochrany dřevin.

3.1 Přímé a nepřímé nástroje ochrany dřevin

⁴⁰ Viz. Damohorský M. a kolektiv – Právo životního prostředí, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2010, s. 36

Nástroje ochrany životního prostředí se dělí do dvou základních skupin. V první skupině se nacházejí nástroje přímého působení na stav životního prostředí. Ve druhé skupině jsou nástroje působení nepřímého, které svou povahou patří do mimoprávních nástrojů ochrany přírody, ale právo jim poskytuje svou vlastní a pro ně charakteristickou formu závazného a vynutitelného pravidla chování.⁴¹ Mezi nástroje nepřímého působení se řadí například různé formy ekonomické stimulace subjektů, kteří mohou svým jednáním stav životního prostředí ovlivňovat.

Nástroje přímého působení používané v právu životního prostředí zahrnují zejména nástroje administrativně-právní a dále nástroje koncepční, veřejnoprávní smlouvy a jiné dobrovolně převzaté závazky. Řadí se sem i sankční nástroje zahrnující odpovědnost za delikty a některé speciální nástroje. Mezi ty se řadí například zvláštní regulace z pohledu času, prostoru či osob.⁴² Právní úpravy ochrany dřevin se týká celá řada výše zmíněných druhů nástrojů. V českém právu jsou obsaženy zejména v ZOPK a LesZ.

3.1.1 Administrativně-právní nástroje ochrany dřevin

Důležitým znakem administrativních nástrojů je to, že nevyžadují ke své aplikaci souhlas regulované skupiny. Postačí, pokud regulovaná skupina jedná v souladu s těmito nástroji.⁴³ Administrativně-právní nástroje mohou nabývat mnoha různých podob. Obvykle se jedná o různé příkazy, zákazy nebo omezení, z nichž pro adresáty vyplývá povinnost něčeho se zdržet nebo něco strpět anebo něco konat v zájmu ochrany životního prostředí. Tato povinnost je stanovena buď přímo zákonem, nebo mohou být uloženy na základě zákona a v jeho rámci normativním nebo individuálním aktem příslušného orgánu veřejné správy.⁴⁴ Respektování systému pravidel chování ve formě různých příkazů a zákazů je vynucováno státem. Takový systém se také označuje

⁴¹ Viz. Damohorský M. a kolektiv – Právo životního prostředí, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2010, s. 37

⁴² Viz. Damohorský M. a kolektiv – Právo životního prostředí, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2010, s. 37

⁴³ Viz. Stejskal V. – Vývojové tendence právní úpravy ochrany přírody, Univerzita Karlova v Praze v nakladatelství Eva Rozkotová, Praha 2012, s. 168

⁴⁴ Viz. Damohorský M. a kolektiv – Právo životního prostředí, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2010, s. 37

jako Command-and-Control System⁴⁵ a je charakteristický tím, že znečišťovatelé jsou postaveni do situace, kdy mají pouze jedinou možnost chování. Každá jiná volba by přitom znamenala porušení právních předpisů a tedy protiprávní jednání. Tím nastupuje zároveň uplatnění systému ekologicko-právní odpovědnosti.⁴⁶

Kromě příkazů, zákazů a omezení se mezi administrativně-právní nástroje ochrany přírody řadí také různá povolení, souhlasy, stanoviska a vyjádření. Vydávají je orgány státní správy. Povolení je zpravidla podmínkou pro vykonávání určité činnosti, která může ovlivňovat stav životního prostředí. Souhlasy a stanoviska mohou být podmínkou pro vydání povolení nebo stejně jako vyjádření podkladem pro určité rozhodnutí. Zmíněné nástroje se dále mohou dělit podle toho, zda jsou vydávány formou správního rozhodnutí nebo jinou formou. Možné je i dělení podle toho, zda jsou či nejsou závazné. Hlavní funkcí těchto nástrojů je prevence v ochraně životního prostředí. Pokud by například určitá zamýšlená činnost byla nebezpečná pro životní prostředí, orgán veřejné správy by nevydal povolení k provádění této činnosti nebo by vydal zamítavé stanovisko, čímž by preventivně zabránil riziku vzniku případné škody na životním prostředí.⁴⁷

Dalším typem administrativně právních nástrojů jsou tzv. standardy, které vyjadřují různé druhy požadavků na zachování určitého nezbytného, ale ještě únosného a dosažitelného stavu životního prostředí.⁴⁸ V souvislosti s právní úpravou ochrany lesních dřevin se nabízí zmínit určení doby obnovy a výchovy lesních porostů. Mezi administrativně-právní nástroje ochrany přírody se řadí také kategorizace objektů ochrany a zdrojů ohrožování životního prostředí. Kategorizace objektů ochrany je v oblasti ochrany přírody poměrně častá, zatímco kategorizace zdrojů ohrožování je spíše záležitostí jiných úseků práva životního prostředí, než je ochrana přírody.⁴⁹

⁴⁵ Viz. Sobotka M. – Právní a ekonomické nástroje ochrany životního prostředí, AUC Iuridica 3-4/2001, s. 127

⁴⁶ Viz. Stejskal V. – Vývojové tendence právní úpravy ochrany přírody, Univerzita Karlova v Praze v nakladatelství Eva Rozkotová, Praha 2012, s. 168

⁴⁷ Viz. Damohorský M. a kolektiv – Právo životního prostředí, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2010, s. 38

⁴⁸ Viz. Stejskal V. – Vývojové tendence právní úpravy ochrany přírody, Univerzita Karlova v Praze v nakladatelství Eva Rozkotová, Praha 2012, s. 171

⁴⁹ Viz. Stejskal V. – Vývojové tendence právní úpravy ochrany přírody, Univerzita Karlova v Praze v nakladatelství Eva Rozkotová, Praha 2012, s. 172

Administrativně-právním nástrojem ochrany dřevin jsou také kontrola a dozor. Zajišťují je zejména příslušné orgány státní správy a Česká inspekce životního prostředí.⁵⁰ Na úseku správního soudnictví provádějí zvláštní kontrolu soudy. Neformální kontrolu uskutečňuje veřejnost prostřednictvím občanských sdružení zaměřených na ochranu životního prostředí. Mezi administrativně-právní nástroje ochrany dřevin se řadí také právní odpovědnost. V právu životního prostředí se jedná zejména o odpovědnost za způsobené ztráty, kam patří náhrada škody a odstraňování ekologické újmy formou nápravného opatření, a delikt ní odpovědnost za správní delikty a trestné činy. O této problematice pojednávají strany 40 až 43 a 60 až 62 této diplomové práce. V souvislosti s administrativně-právními nástroji ochrany přírody je třeba zmínit také výkon rozhodnutí. Pokud adresát rozhodnutí, kterým může být například vlastník lesa, neplní své povinnosti vyplývající z nápravného opatření, může být újma způsobená na dřevinách odstraněna zajištěním náhradního výkonu rozhodnutí. Důležitý je také výkon sankčních rozhodnutí při vymáhání uložených pokut. Důsledné uplatňování tohoto nástroje zajišťuje nejen ochranu samu, ale zároveň posiluje autoritu práva a orgánů ochrany životního prostředí a napomáhá k vytváření právního vědomí v této oblasti právních vztahů.⁵¹

Výše byly obecně popsány administrativně-právní nástroje ochrany přírody. Tyto nástroje mají svoje konkrétní vyjádření v LesZ a ZOPK. Vzhledem k tématu diplomové práce se nabízí zmínit některé z administrativně-právních nástrojů, které chrání přímo dřeviny.

LesZ obsahuje celou řadu příkazů, zákazů a omezení souvisejících s ochranou dřevin v lese rostoucích. Jako příklad lze uvést ustanovení § 20 LesZ. V něm je mimo jiné uvedeno, že v lesích je zakázáno vyzvedávat semenáčky a sazenice stromů a keřů lesních dřevin, těžít stromy a keře nebo je poškozovat, sbírat semena lesních dřevin, jmelí a ochmet nebo sbírat lesní plody způsobem, který poškozují les. Konkrétním příkladem povolení jako administrativně-právního nástroje ochrany dřevin v LesZ je ustanovení § 31 odst. 6 LesZ, které stanoví: „*Holina na lesních pozemcích musí být*

⁵⁰ Česká inspekce životního prostředí byla zřízena v roce 1991 zákonem ČNR č. 282/1991 Sb. o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa, ostatní složky se k ní připojily následně v průběhu let 1991 - 1992. ČIŽP je samostatnou organizační složkou státu zřízenou Ministerstvem životního prostředí ČR.

⁵¹ Viz. Damohorský M. a kolektiv – Právo životního prostředí, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2010, s. 39

zalesněna do dvou let a lesní porosty na ní zajištěny do sedmi let od jejího vzniku; v odůvodněných případech může orgán státní správy lesů při schvalování plánu nebo při zpracování osnovy nebo na žádost vlastníka lesa povolit lhůtu delší. Na povolení této delší lhůty se nevztahují obecné předpisy o správním řízení.” Výše citované ustanovení slouží také jako příklad stanovení určitého standardu ochrany lesních dřevin, který je také administrativně-právním nástrojem ochrany dřevin. Standardy vyjadřují požadavky na zachování určitého nezbytného a ještě únosného stavu životního prostředí.⁵² Stanovení nejdelší možné doby, ve které musí být holina zalesněna, je tedy standardem. Příkladem kategorizace objektů ochrany jako administrativně-právního nástroje je v LesZ rozdělení lesů na hospodářské, ochranné a zvláštního určení.⁵³ O právní odpovědnosti v ochraně lesa a dozoru, jako dalších administrativně-právních nástrojích, bylo již výše pojednáno. Dalším administrativně-právním nástrojem, který má svoje konkrétní vyjádření v LesZ, je výkon rozhodnutí. V souvislosti s výkonem rozhodnutí se nabízí zmínit ustanovení § 57 LesZ.⁵⁴ Toto ustanovení je ale podle komentáře k LesZ z hlediska praxe neživotné. Pokud by vlastník lesa neplnil svoje povinnosti, bylo by mu uloženo opatření podle ustanovení § 55 odst. 1 LesZ. Takovým opatřením může být například pokuta za neoprávněnou těžbu lesních dřevin v množství překračujícím 3 m³ na 1 ha lesa za kalendářní rok.⁵⁵ Jestliže by opatření vlastník lesa nesplnil, byl by orgán státní správy lesů povinen vydat rozhodnutí podle ustanovení § 103 odst. 1 SprŘ,⁵⁶ kterým by uložil opatření vykonat.⁵⁷ Jedná se o konkrétní příklad výkonu rozhodnutí jako administrativně-právního nástroje ochrany přírody, který se týká ochrany dřevin rostoucích v lese. Výše byly uvedeny pouze příklady administrativně-právních nástrojů

⁵² Viz. Stejskal, V. – Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Praha : Linde Praha, 2006, s.516

⁵³ Blíže o tomto rozdělení strany 31 – 32 této diplomové práce.

⁵⁴ Ustanovení § 57 LesZ stanoví následující: „V případech, kdy vlastník lesa neplní podstatné povinnosti stanovené tímto zákonem a ohrožuje tím existenci lesa a lesy sousední, přičemž sankce podle § 55 jsou neúčinné, rozhodne orgán státní správy lesů o nezbytných opatřeních k odvrácení hrozícího nebezpečí.”

⁵⁵ Viz. ustanovení § 55 odst. 1 písm. d) LesZ

⁵⁶ Ustanovení § 103 odst. 1 SprŘ stanoví: „Podle ustanovení této hlavy se postupuje, pokud ten, jemuž byla exekučním titulem uložena povinnost peněžitého nebo nepeněžitého plnění (dále jen "povinný"), v určené lhůtě tuto povinnost dobrovolně nesplní.”

⁵⁷ Viz. Drobek J., Dvořák P. – Lesní zákon Komentář, Wolters Kluwer, Česká republika, Praha 2010, s. 183

ochrany dřevin v LesZ. Podobných nástrojů je v zákoně podstatně víc. Administrativně-právní nástroje ochrany dřevin obsahuje vedle LesZ také ZOPK. Jako příklad lze uvést ustanovení § 8 odst. 1 ZOPK.: „*Ke kácení dřevin je nezbytné povolení orgánu ochrany přírody, není-li dále stanoveno jinak. Povolení lze vydat ze závažných důvodů po vyhodnocení funkčního a estetického významu dřevin. Povolení ke kácení dřevin na silničních pozemcích může orgán ochrany přírody vydat jen po dohodě se silničním správním úřadem a povolení ke kácení dřevin u železničních drah může orgán ochrany přírody vydat jen po dohodě s drážním správním úřadem.*”

3.1.2 Koncepční nástroje ochrany dřevin

Koncepční nástroje ochrany přírody se mohou objevovat v jednotlivých právních předpisech v různých podobách. Obvykle se jedná o plány, programy nebo koncepce.⁵⁸ Je možné je rozlišovat na obligatorní nástroje se závaznými ukazateli a na nástroje, které nemají charakter právně závazného dokumentu. Mezi obligatorní nástroje se řadí například politika územního rozvoje nebo zásady územního rozvoje. Mezi hlavní funkce zmíněných nástrojů patří zajištění ochrany životního prostředí, šetrného využívání přírodních zdrojů a trvale udržitelného rozvoje. České právo nezná plány životního prostředí vytvářené jako právně závazný nástroj k jeho ochraně na celostátní ani regionální úrovni. Programy ochrany životního prostředí, které představují takové dokumenty, jako je zejména Státní politika životního prostředí, totiž nejsou právně relevantními dokumenty a nelze je proto řadit do kategorie nástrojů práva životního prostředí, a to přesto, že mají na zajišťování ochrany významný podíl.⁵⁹ Koncepční nástroje zpravidla nejsou závazné ani pro fyzické osoby a soukromé právnické osoby. V této souvislosti je možné zmínit například vlastníky pozemků ve zvláště chráněných

⁵⁸ Blíže ke koncepčním nástrojům ochrany dřevin viz. Dientsbier, F. – Procesněprávní aspekty vytváření a užití koncepčních nástrojů ochrany životního prostředí in Damohorský, M – Stejskal, V. (edit.). Koncepční nástroje ochrany životního prostředí z pohledu práva. Sborník z konference. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, ediční středisko 2003, s. 83

⁵⁹ Viz. Damohorský M. a kolektiv – Právo životního prostředí, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2010, s. 40 a 41

územích.⁶⁰

Mezi koncepční nástroje ochrany dřevin se řadí například oblastní plány rozvoje lesů, lesní hospodářské plány a lesní hospodářské osnovy.⁶¹ O této problematice pojednávají strany 34 až 35 této diplomové práce, a proto není vhodné se těmito koncepčními nástroji ochrany lesa i lesních dřevin opětovně zabývat i v souvislosti s nástroji ochrany přírody.

3.1.3 Ekonomické nástroje ochrany dřevin

Jak již bylo výše zmíněno, mezi nepřímé nástroje ochrany přírody patří zejména nástroje ekonomické. Jedná se o specifický nástroj ochrany životního prostředí, neboť jejich účelem je podnítit zájem na ochraně životního prostředí ekonomickou stimulací. Rozlišují se dva základní důvody, které vedly k zavedení ekonomických nástrojů ochrany přírody. Systém administrativně-právních nástrojů nebyl schopen zajistit dostatečně účinnou ochranu životního prostředí. Z toho bylo nutné hledat další a účinnější nástroje ochrany. Druhým důvodem je vyšší ekonomická efektivnost ekonomických nástrojů v porovnání s nástroji administrativními, jejichž aplikace s sebou nese vyšší celospolečenské náklady.⁶² Jako poměrně zajímavá se jeví skutečnost, že ekonomické nástroje nehrají v ochraně přírody tak zásadní roli jako v některých jiných složkových zákonech ochrany životního prostředí. Takovými zákony jsou například zákon o vodách, zákon o ochraně zemědělského půdního fondu nebo také LesZ.⁶³ Ekonomické nástroje ochrany přírody jsou nástroji nepřímými, což znamená, že stát poskytuje subjektům možnost volby chování. Nepřímé působení na chování regulovaných subjektů ale není u všech ekonomických nástrojů přijímáno jednoznačně. Některé zejména zajišťovací nástroje totiž neumožňují více variant chování. Může se

⁶⁰ Viz. Stejskal V. – Vývojové tendence právní úpravy ochrany přírody, Univerzita Karlova v Praze v nakladatelství Eva Rozkotová, Praha 2012, s. 173

⁶¹ Viz. ustanovení § 23, 24 a 25 LesZ

⁶² Viz. Damohorský M. a kolektiv – Právo životního prostředí, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2010, s. 41 a 42

⁶³ Viz. Stejskal V. – Vývojové tendence právní úpravy ochrany přírody, Univerzita Karlova v Praze v nakladatelství Eva Rozkotová, Praha 2012, s. 176

jednat například o povinné pojištění, zřízení zajišťovacího fondu nebo poskytnutí finanční záruky.⁶⁴ Obecně vyjádřeno je základním cílem všech ekonomických nástrojů dosáhnout stavu, kdy chování regulovaných subjektů bude v souladu se zájmy celé společnosti. Stejný účel ale sledují i přímé metody regulace. Ekonomické nástroje jsou ale specifické v tom, že subjekty vybírají z více možností chování, přičemž ekologicky přijatelnější varianty by měly být pro subjekty vlivem působení ekonomických nástrojů také ekonomicky výhodnější. Bez zásahu státu by model nepřímé regulace nemohl existovat, neboť ekonomicky levnější varianta chování je často neekologická. Stát proto ekologičtější chování prostřednictvím ekonomických nástrojů zvýhodňuje, zatímco ekologicky méně vhodné chování znevýhodňuje. Znevýhodnění ekologicky méně vhodného chování je přitom častější. Touto regulací stát napravuje selhání trhu.⁶⁵

Rozlišují se různé funkce ekonomických nástrojů ochrany životního prostředí. Nejvýznamnější funkcí je přitom funkce motivační, která stimuluje k ekologičtější variantě chování. Jak již bylo výše zmíněno, důležité je odstranit disproporci ve výši nákladů jednotlivých variant chování. V této souvislosti je další důležitou funkcí ekonomických nástrojů funkce internalizační. Má-li být disproporce ve výši nákladů jednotlivých variant chování odstraněna, musí být ekonomický nástroj přesně stanoven. Důležitou funkcí ekonomických nástrojů ochrany životního prostředí je také funkce fiskální. Zejména poplatky a daně jsou zdrojem finančních prostředků, které by měly být využívány k financování opatření k ochraně životního prostředí. Zejména fiskální funkce ekonomických nástrojů přispěla k jejich rozšíření. Jednotlivé státy, které tyto nástroje od 70. let 20. století zaváděly, tak činily právě proto, aby získaly prostředky na řešení ekologických problémů, jež se právě v této době objevily v nemalé míře. Aby byl výčet funkcí ekonomických nástrojů ochrany životního prostředí úplný, je třeba zmínit také funkci kompenzační. Tato funkce je podobná funkci motivační. Účelem nástroje s touto funkcí je kompenzovat újmu, jejíž vznik je se škodlivou činností spojen.⁶⁶

Ekonomické nástroje ochrany životního prostředí se dělí na nástroje pozitivní a negativní stimulace. Nástroje pozitivní stimulace ekonomicky zvýhodňují vhodné

⁶⁴ Srov. zejména Dientsbier, F. – Ekonomické nástroje ochrany životního prostředí – otázky právní. MU Brno, 2006

⁶⁵ Viz. Damohorský M. a kolektiv – Právo životního prostředí, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2010, s. 43

⁶⁶ Viz. Damohorský M. a kolektiv – Právo životního prostředí, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2010, s. 44

varianty chování. Řadí se mezi ně například daňové zvýhodnění ekologicky šetrné výroby energie nebo různé dotační programy. Nástroje negativní stimulace naproti tomu ekonomicky znevýhodňují ekologicky méně vhodné činnosti. Příkladem takového nástroje jsou poplatky za znečišťování.⁶⁷ Systém ekonomických nástrojů v České republice zahrnuje různé nástroje, dále budou jmenovány jenom ty, které mají přímý vztah k právní úpravě ochrany dřevin.

Ekonomický nástroj ochrany dřevin v LesZ představují zejména poplatky za odnětí pozemků určených k plnění funkcí lesa.⁶⁸ Upravují je ustanovení § 17 a § 18 LesZ. Poplatky za odnětí pozemků určených k plnění funkcí lesa jsou nástrojem negativní stimulace, neboť ekonomicky znevýhodňují ekologicky nevhodné chování. Kromě zmíněných ustanovení LesZ je výpočet poplatků za odnětí lesních pozemků popsán v příloze LesZ č. 289/1995 Sb. Nejvyšší poplatky se platí například za odnětí pozemků, které tvoří vysokohorské lesy pod horní hranici stromové vegetace, lesy v klečovém lesním vegetačním stupni nebo lesy v ochranném pásmu zdrojů léčivých vod.⁶⁹ Omezení pozemků určených k plnění funkcí lesa není LesZ zpoplatněno vůbec. Omezení však dává prostor pro rozhodnutí o úhradě náhrady újmy podle ustanovení § 11 odst. 3 LesZ, eventuálně k dohodě mezi žadatelem a vlastníkem lesa o omezení využití a o náhradě újmy.⁷⁰ Nedostatkem právní úpravy poplatků je, že neobsahuje ustanovení, které by stanovilo, že se poplatek za odnětí nepředepíše, pokud nepřesáhne určitou minimální výši, např. 1000 Kč. Praxe je kvůli tomu nucena předepisovat poplatky za odnětí i ve výši několika desítek korun, které zdaleka nejsou adekvátní vynaloženým nákladům správního orgánu.⁷¹ Poplatek za odnětí pozemků určených k plnění funkcí lesa připadá ze 40 % obci, v jejímž katastrálním území došlo k odnětí, a

⁶⁷ Viz. Damohorský M. a kolektiv – Právo životního prostředí, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2010, s. 45

⁶⁸ Blíže k této problematice viz. Jarský V. – Poplatek za odnětí pozemku plnění funkcí lesa v ČR v období 2002 – 2004, Zprávy lesnického výzkumu, svazek 52, č. 1/2007, Jiloviště: Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti 2007, str. 69

⁶⁹ Podrobně tuto problematiku upravuje již zmíněná příloha k LesZ č. 289/1995 Sb.

⁷⁰ Viz. Drobník J., Dvořák P. – Lesní zákon Komentář, Wolters Kluwer, Česká republika, Praha 2010, s. 47

⁷¹ Viz. Drobník J., Dvořák P. – Lesní zákon Komentář, Wolters Kluwer, Česká republika, Praha 2010, s. 47

ze 60 % Státnímu fondu životního prostředí.⁷² Poplatek, který je příjmem obce ale může být použit jen pro zlepšení životního prostředí v obci nebo pro zachování lesa.⁷³

LesZ obsahuje kromě poplatků za odnětí pozemků určených k plnění funkcí lesa také nástroj pozitivní ekonomické stimulace, jehož cílem je chránit lesní dřeviny. Konkrétně se jedná o hlavu sedmou LesZ s názvem podpora hospodaření v lesích. Ustanovení § 46 odst. 1 LesZ v této souvislosti stanoví následující: „*Stát podporuje hospodaření v lesích poskytováním služeb nebo finančních příspěvků. Finanční příspěvky mohou být poskytnuty zejména na*

- a) ekologické a k přírodě šetrné technologie při hospodaření v lese,*
- b) výchovu porostů do 40 let věku porostu,*
- c) zvyšování podílu melioračních a zpevňujících dřevin,*
- d) opatření k obnově lesů poškozených imisemi a lesů chřadnoucích vinou antropogenních vlivů,*
- e) opatření k obnově porostů s nevhodnou nebo náhradní dřevinnou skladbou (rekonstrukce nebo přeměna porostu),*
- f) opatření k zalesnění v horských polohách,*
- g) ochranu lesa,*
- h) opatření k zajištění mimoprodukčních funkcí lesa,*
- i) opatření k zajištění proti lesním hmyzím škůdcům a opatření při jiných mimořádných okolnostech a nepředvídatelných škodách ohrožujících stav lesů, přesahujících možnosti vlastníka lesa,*
- j) podporu sdružování vlastníků lesů a podporu hospodaření ve sdružených lesích vlastníků malých výměr,*
- k) vyhotovení plánů.”*

K výše uvedenému se nabízí dodat, že LesZ poskytování příspěvků sice umožňuje, ale nezakládá na ně právní nárok. Na rozdíl od náhrad poskytovaných podle ustanovení § 11 odst. 3 a § 36 odst. 3 LesZ, které jsou nárokovatelné. Pro případy, kdy

⁷² Státní fond životního prostředí je upraven zákonem ČNR č. 388/1991 Sb., o Státním fondu životního prostředí České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁷³ Viz. ustanovení § 17 odst. 4 LesZ

byl příspěvek přiznán na základě nesprávných údajů nebo byl použit na jiný než stanovený účel, obsahuje LesZ pojistku. Příjemce je totiž povinen v takových případech příspěvek vrátit.⁷⁴ Příkladem ekonomického nástroje v ZOPK jsou poplatky za kácení dřevin.⁷⁵

3.2 Shrnutí

Administrativně-právní nástroje ochrany přírody se v souvislosti s dřevinami využívají nejvíce. Jak již bylo výše uvedeno, LesZ i ZOPK obsahují mnoho nejrůznějších zákazů, příkazů a povolení, které se bezprostředně dotýkají stromů a keřů. Naproti tomu koncepční nástroje ochrany přírody se užívají za účelem ochrany dřevin o něco méně. Ekonomické nástroje představují především poplatky za odnětí pozemků určených k plnění funkcí lesa a také hlava sedmá LesZ upravující podporu hospodaření v lesích. V LesZ jsou tak zastoupeny nástroje pozitivní i negativní ekologické stimulace, které bezprostředně souvisejí s dřevinami. Nedostatek právní úpravy tak lze spatřovat hlavně v tom, že se vůbec neaplikuje ustanovení § 9 odst. 3 ZOPK upravující odvody za pokácené dřeviny a to kvůli neexistenci zvláštního zákona, který by odvody za pokácené dřeviny blíže specifikoval. ZOPK tak ekonomický nástroj ochrany dřevin rostoucích mimo les sice předpokládá, ale je to zbytečné, neboť se zmíněné ustanovení v praxi vůbec nepoužívá. *De lege ferenda* by tak bylo do budoucna vhodné vydat příslušný zvláštní zákon, který by výši odvodů za pokácené dřeviny i podmínky pro jejich ukládání a případné prominutí blíže upravoval. Celkově se jeví jako účinnější a pro dřeviny přínosnější využití ekonomických nástrojů ochrany přírody v ZOPK ve větší míře, než je tomu doposud.

⁷⁴ Viz. Drobek J., Dvořák P. – Lesní zákon Komentář, Wolters Kluwer, Česká republika, Praha 2010, s. 161

⁷⁵ Viz. Damohorský M. a kolektiv – Právo životního prostředí, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2010, s.46

4 Ochrana lesních dřevin

Úvodní paragrafy LesZ definují jeho účel,⁷⁶ dále také pozemky určené k plnění funkcí lesa i některé jiné pojmy v zákoně užívané. Jednotlivá ustanovení a důsledky z nich vyplývající jsou podrobněji rozebrány níže v souvislosti s významem lesa a ochranou lesních dřevin. S ochranou dřevin bezprostředně souvisejí jenom některá ustanovení LesZ. Jedná se zejména o obecné užívání lesů podle hlavy třetí LesZ, lesní hospodářské plány a lesní hospodářské osnovy v hlavě čtvrté LesZ a hospodaření v lesích podle hlavy páté LesZ. Především hlava pátá má k ochraně dřevin rostoucích v lese přímý vztah, neboť pojednává o reprodukčním materiálu lesních dřevin, o obnově a výchově lesních porostů a o těžbě dříví v lese. Zároveň je na tomto místě vhodné konstatovat, že lesní dřeviny v České republice nechrání jenom LesZ, ale také ZOPK, vodní zákon a některé jiné právní předpisy.⁷⁷ Platná právní úprava ochrany lesa přitom sleduje čtyři hlavní směry, kterými jsou ochrana pozemků určených k plnění funkcí lesa, ochrana lesa při hospodaření v lesích, ochrana lesa před škodlivými činiteli a ochrana lesa při obecném užívání lesů.⁷⁸

4.1 Význam lesa a zdroje jeho ohrožení

Les patří k nejvýznamnějším ekosystémům na území České republiky. Jeho význam spočívá zejména v plnění produkční a mimoprodukční funkce. Produkční neboli hospodářskou funkcí lesa se rozumí zejména tvorba dřevní hmoty. V souvislosti se snahou využít dřevo jako obnovitelnou surovinu zejména v energetice vzrůstá produkční význam lesa, a to i s ohledem na ekologická hlediska. Produkční funkce lesa

⁷⁶ Viz. ustanovení § 1 LesZ, které stanoví následující: „Účelem tohoto zákona je stanovit předpoklady pro zachování lesa, péči o les a obnovu lesa jako národního bohatství, tvořícího nenahraditelnou složku životního prostředí, pro plnění všech jeho funkcí a pro podporu trvale udržitelného hospodaření v něm.“

⁷⁷ O tom blíže pojednává kapitola šestá této diplomové práce.

⁷⁸ Viz. Damohorský M. a kolektiv – Právo životního prostředí, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2010, s. 326

zahrnuje i „produkci“ lesních plodů.⁷⁹ Les je také přirozeným životním prostředím pro celou řadu živočichů. I když to komentář k LesZ ani některé jiné odborné publikace výslovně nezmiňují, lze do produkční funkce lesa zahrnout zřejmě také běžně lovenou lesní zvěř.⁸⁰ Mimoprodukční funkce lesa jsou převážně ekologické. Stromy v lese totiž nerostou jen za účelem těžby dřeva, ale podílí se prostřednictvím fotosyntézy na přeměně oxidu uhličitého na kyslík. Les také zachycuje prach a jiné škodlivé látky z ovzduší, chrání půdu před větrnou a vodní erozí, tlumí hluk a je přirozeným prostředím pro mnohé druhy rostlin a živočichů. Mimoprodukční funkce lesa ale nejsou jenom ekologické, neboť les mohou využívat lidé k rekreaci. Celkově ale mají mimoprodukční funkce lesa na celkové hodnotě lesa převažující podíl.⁸¹ Zajímavá je rovněž otázka, které lesní porosty lze z právního hlediska považovat za les. Ne všechny na první pohled lesní porosty lze totiž za les pokládat. Pro právní identifikaci lesa je rozhodné, zda se lesní porosty nachází na pozemcích určených k plnění funkce lesa. Pozemky, které jsou k plnění funkcí lesa určené, vymezují úvodní ustanovení LesZ.⁸² Druhý odstavec § 3 LesZ stanoví, že školky a plantáže lesních dřevin založené na pozemcích, které nejsou určeny k plnění funkcí lesa, nelze z právního hledisko považovat za les. Pokud nastane pochybnost, zda jde o pozemky určené k plnění funkcí lesa, rozhoduje orgán státní správy lesů. Tento orgán navíc může konkrétní pozemky prohlásit rozhodnutím za pozemky určené k plnění funkcí lesa a to na návrh vlastníka

⁷⁹ Viz. Drobek J., Dvořák P. – Lesní zákon Komentář, Wolters Kluwer, Česká republika, Praha 2010, s. 4

⁸⁰ V této souvislosti je vhodné zmínit zejména zajíce polního, prase divoké, vysokou zvěř, bažanty, koroptve polní atd.

⁸¹ Viz. Damohorský M. a kolektiv – Právo životního prostředí, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2010, s.319.

⁸² Viz. ustanovení § 3 odst.1 LesZ, který stanoví následující: „*Pozemky určené k plnění funkcí lesa jsou*

a) pozemky s lesními porosty a plochy, na nichž byly lesní porosty odstraněny za účelem obnovy, lesní průseky a nezpevněné lesní cesty, nejsou-li širší než 4 m, a pozemky, na nichž byly lesní porosty dočasně odstraněny na základě rozhodnutí orgánu státní správy lesů podle § 13 odst. 1 tohoto zákona (dále jen "lesní pozemky"),

b) zpevněné lesní cesty, drobné vodní plochy, ostatní plochy, pozemky nad horní hranicí dřevinné vegetace (hole), s výjimkou pozemků zastavěných a jejich příjezdních komunikací, a lesní pastviny a polička pro zvěř, pokud nejsou součástí zemědělského půdního fondu) a jestliže s lesem souvisejí nebo slouží lesnímu hospodářství (dále jen "jiné pozemky"). U těchto pozemků může orgán státní správy lesů nařídit označení jejich příslušnosti k pozemkům určeným k plnění funkcí lesa. ”

nebo s jeho souhlasem.⁸³ Lze si představit situaci, kdy například zemědělské pozemky dočasně neobdělávané se jen samovolným zalesněním nestanou pozemky lesními, aniž by došlo k jejich odnětí ze zemědělského půdního fondu.⁸⁴ Z výše zmíněných ustanovení tak logicky vyplývá, že z právního hlediska je vždy klíčové určit, na jakém typu pozemku se lesní porosty nachází. Uvedený závěr lze vyvodit i z ustanovení § 2 odst. 1 písm. a) LesZ.⁸⁵ V tomto ustanovení je obsažena jedna z více možných definic lesa, která byla zvolena pro účely lesního zákona. Jsou v ní zahrnuty dva základní komponenty lesa, lesní porosty a pozemky určené k plnění funkcí lesa.⁸⁶

V souvislosti s pojmem pozemky určené k plnění funkcí lesa je vhodné zmínit také to, že LesZ je nekonzistentní, co se týče používání tohoto pojmu a pojmu lesní pozemek. Rozhodování o odnětí nebo omezení je vztaženo k pozemkům určeným k plnění funkcí lesa,⁸⁷ ale například ustanovení § 16 odst. 2 LesZ vychází z pojmu lesní pozemek.⁸⁸ Z tohoto pohledu by de lege ferenda bylo zřejmě vhodné pojmy v LesZ sjednotit.

Les je ohrožován působením velkého množství nepříznivých přírodních i civilizačních vlivů. Od poloviny 20. století přitom převládají vlivy civilizační. Ty zahrnují zejména nezákonnou těžbu dřeva i nerostů, které se v lese nacházejí, dále také znečišťování lesního prostředí, devastaci lesních porostů a nepříznivou skladbu porostů lesních dřevin, kterou ovlivňuje především člověk prostřednictvím vysazování mladých stromků.⁸⁹ Mezi civilizační vlivy, které na les negativně působí, lze navíc řadit také bezohledné užívání lesů veřejností i další vlivy spojené s působením člověka na přírodu. V České republice je jedním z hlavních problémů znečišťování lesa imisemi z ovzduší.

⁸³ Viz. ustanovení § 3 odst. 3 a 4 LesZ

⁸⁴ Viz. Damohorský M. a kolektiv – Právo životního prostředí, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2010, s. 319

⁸⁵ Ustanovení § 2 odst. 1 písm. a) LesZ stanoví, že pro účely tohoto zákona se rozumí lesem lesní porosty s jejich prostředím a pozemky určené k plnění funkcí lesa.

⁸⁶ Viz. Drobník J., Dvořák P. – Lesní zákon Komentář, Wolters Kluwer, Česká republika, Praha 2010, s. 4

⁸⁷ Viz. ustanovení § 13 odst. 2, § 15 odst. 1 a odst. 3 LesZ

⁸⁸ Viz. Drobník J., Dvořák P. – Lesní zákon Komentář, Wolters Kluwer, Česká republika, Praha 2010, s. 47

⁸⁹ Viz. Stejskal, V. Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Praha : Linde Praha, 2006, s.510

Kromě prachu a různých škodlivých plynů jsou problémem kyselá deště, které působí negativně na kvalitu půdy v lese. Znečištěná půda následně ovlivňuje dřeviny, které v lesích rostou. Přírodní zdroje ohrožení lesa zahrnují zejména škůdce živočišného i rostlinného původu,⁹⁰ větrné a sněhové kalamity a lesní požáry vyvolané samovznícením v období sucha. Četnost a rozsah těchto vlivů jsou často spojovány s chováním člověka. Funkce lesa i zdroje jeho ohrožení již byly výše vymezeny, důležité je ale také určit cíle ochrany lesa. Rozlišuje se několik cílů, k jejichž naplňování má právní úprava ochrany lesa směřovat. Důležité je zajistit zachování celkové plochy pozemků určených k plnění funkcí lesa i správnou skladbu a kvalitu lesních dřevin. Cíle ochrany lesa se ale mohou mírně lišit v závislosti na tom, o jaký typ lesa se jedná. Kategorizací lesů se vytvářejí předpoklady, aby se u lesů ochranných a lesů zvláštního určení, u nichž je veřejný zájem na ochraně životního prostředí nadřazen funkcím produkčním, uplatňoval zvláštní režim ochrany.⁹¹

4.2 Kategorizace lesů

S právní úpravou ochrany dřevin rostoucích v lese souvisí kategorizace lesů. Kategorizace vychází z toho, jaké funkce u konkrétního lesa převládají. Podrobně je tato problematika upravena v ustanovení § 6 až 9 LesZ. LesZ lesy dělí na ochranné, zvláštního určení a hospodářské. Poslední zmíněné přitom převládají, hospodářské lesy tvoří přibližně tři čtvrtiny z celkové rozlohy všech lesů na území České republiky. Do kategorie lesů ochranných jsou zařazovány hlavně lesy na mimořádně nepříznivých stanovištích. Takovými stanovišti mohou být zejména různá rašeliniště nebo strže, řadí se sem i lesy vysokohorské a klečové i některé další typy lesa. Pojem lesy zvláštního určení odkazuje hlavně na lesy v národních parcích a národních přírodních rezervacích. Dále se mezi lesy zvláštního určení řadí lesy lázeňské, příměstské, lesy v ochranných pásmech vodních zdrojů I. stupně i některé jiné typy lesů.⁹² Kategorizace lesů má

⁹⁰ Může se jednat například o kůrovce.

⁹¹ Viz. Damohorský M. a kolektiv – Právo životního prostředí, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2010, s. 321

⁹² Viz. Damohorský M. a kolektiv – Právo životního prostředí, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2010, s. 327

význam zejména v tom, že vlastníci smí v lese hospodařit v závislosti na jeho účelovém zařazení do některé ze tří výše uvedených kategorií. Kromě toho má kategorizace i daňový význam, neboť na lesy ochranné, zvláštního určení a hospodářské lesy pod vlivem imisí zařazené do dvou nejvyšších pásem ohrožení se vztahuje osvobození od daně z nemovitosti.⁹³ Zařazení lesa do určité kategorie zároveň neznamená, že má les plnit pouze funkci, která jeho kategorii odpovídá, a že jeho ostatní funkce budou potlačeny. Proto se i v lesích hospodářských uplatňují nejen produkční, ale i mimoprodukční funkce lesa. Kategorizace lesů ovlivňuje režim hospodaření v lese a vytváří zároveň předpoklady, aby v jednotlivých typech lesů byly podporovány funkce, které v nich mají převažující charakter. Na základě kategorií lesa jsou také odstupňovány poplatky za jejich odnětí plnění funkcí lesa, které jsou ekonomickým nástrojem ochrany. Zařazení do kategorie lesa ochranného nebo lesa zvláštního určení se od nabytí účinnosti nové katastrální vyhlášky dne 1. března 2007 uvádí do katastru nemovitostí, ale jenom tehdy, když o zápis požádal vlastník předmětného pozemku.⁹⁴ Aby byl výčet jednotlivých kategorií lesa úplný, je třeba zmínit také lesy pod vlivem imisí. Na tyto lesy se rovněž vztahuje osvobození od daně z nemovitosti, pokud byly zařazené do dvou nejvyšších pásem ohrožení.⁹⁵ V této souvislosti je ale třeba rovněž zmínit, že lesy pod vlivem imisí se mohou vyskytovat v lesích ochranných, hospodářských i zvláštního určení a netvoří tak samostatnou kategorii lesů, jako tomu bylo podle předchozího lesního zákona.⁹⁶ Pro právní úpravu ochrany dřevin má kategorizace lesů mimořádný význam. Je zcela jasné, že lesní dřeviny v národních parcích, národních přírodních rezervacích, popřípadě také dřeviny vysokohorských nebo klečových lesů by měly být chráněny více než dřeviny v hospodářských lesích. Právní úprava kategorizace lesů tento požadavek zajišťuje.

⁹³ Viz. Stejskal, V. – Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Praha : Linde Praha, 2006, s.512

⁹⁴ Viz. Drobnik J., Dvořák P. – Lesní zákon Komentář, Wolters Kluwer, Česká republika, Praha 2010, s. 16

⁹⁵ Viz. ustanovení § 10 odst. 2 LesZ

⁹⁶ Viz. Drobnik J., Dvořák P. – Lesní zákon Komentář, Wolters Kluwer, Česká republika, Praha 2010, s. 21

4.3 Obecné užívání lesů

Jak již bylo výše zmíněno, cílem této diplomové práce není komplexně rozebrat ochranu lesa jako celku. Cílem je zaměřit se na ty aspekty ochrany lesa, které se bezprostředně týkají dřevin v lese rostoucích. V této souvislosti je vhodné zmínit obecnou povinnost vlastníka lesa usilovat při hospodaření v lese o to, aby nedocházelo k poškozování zájmů jiných vlastníků lesů, aby byly rovnoměrně a trvale zachovány funkce lesa i genofond lesních dřevin.⁹⁷ S obecným užíváním lesa souvisí oprávnění do lesa vstupovat na vlastní nebezpečí, sbírat tam pro vlastní potřebu lesní plody a suchou na zemi ležící klest. Při tom je každý povinen les nepoškozovat, nenarušovat lesní prostředí a dbát pokynů vlastníka, popřípadě nájemce lesa a jeho zaměstnanců.⁹⁸ S právní úpravou ochrany dřevin souvisí zejména možnost sbírat v lese na zemi ležící klest. Právo obecného užívání lesa je obecným právem veřejnosti, které LesZ s nepodstatnými změnami převzal z předchozích lesních zákonů. Má povahu věcného břemene ze zákona či tzv. veřejného užívání a vlastník lesa musí jeho výkon strpět bez nároku na odměnu. Veřejnost ale nemá oprávnění vstupovat na místa oplocená nebo označená zákazem vstupu, klest i lesní plody lze sbírat jen pro vlastní potřebu, nikoliv za účelem dalšího prodeje. Orgán státní správy lesů také může omezit nebo zakázat vstup do lesa. Takové opatření je však limitováno na dobu tří měsíců, která může být prodloužena na další nejvýše tři měsíce.⁹⁹ Ustanovení § 20 LesZ v souvislosti s obecným užíváním lesů veřejností upravuje, co všechno je v lesích zakázáno. Nemělo by smysl vzhledem k tématu diplomové práce zmiňovat všechny zakázané činnosti v lese. S právní úpravou ochrany dřevin souvisí bezprostředně jen některé zákazy. Především se jedná o zákaz narušovat půdní kryt, vyzvedávat semenáčky a sazenice stromů a keřů lesních dřevin, těžit stromy a keře nebo je poškozovat, sbírat semena lesních dřevin, kouřit, rozdělovat nebo udržovat otevřené ohně a tábořit mimo vyhrazená místa a odhazovat hořící nebo doutnající předměty. Rozdělovat nebo

⁹⁷ Viz. ustanovení § 11 odst. 2 LesZ

⁹⁸ Viz. ustanovení § 19 odst. 1 LesZ

⁹⁹ Viz. Damohorský M. a kolektiv – Právo životního prostředí, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2010, s. 333

udržovat otevřené ohně je zakázáno také do vzdálenosti 50 m od okraje lesa.¹⁰⁰ Jedním z hlavních rizik, která ohrožují lesní dřeviny, jsou lesní požáry, a proto je zejména zákaz odhazování doutnajících předmětů v lese a rozdělování otevřených ohňů velmi důležitý. Zmíněné zákazy se ale nevztahují na činnosti, které jsou prováděny při hospodaření v lese.¹⁰¹ Pokud tedy lesní hospodář nebo vlastník lesa pálí klest nebo kůru po skončení těžby dříví, nevztahují se na něj výše zmíněné zákazy. Rozdělování a udržování otevřených ohňů v pásmu 50 metrů od okraje lesa se dotýká hlavně chatových osad s lesem sousedících.¹⁰² V této souvislosti je třeba upřesnit, co se rozumí pod pojmem otevřený oheň. Jedná se o takový oheň, kdy není zabráněno styku plamenů s okolním prostředím. Není přitom rozhodující, jestli je ohniště otevřené po celou dobu hoření nebo jen po určitý krátký časový úsek, kterým může být doba přikládání do zahradního grilu s dvířky či poklopem.¹⁰³ Vstup do lesů, které se využívají pro potřeby obrany státu, se řídí zvláštními právními předpisy.¹⁰⁴

4.4 Lesnické plánování

S právní úpravou ochrany lesních dřevin dále souvisí oblastní plány rozvoje lesů, lesní hospodářské plány a lesní hospodářské osnovy upravené v hlavě čtvrté LesZ. Jedná se o koncepční nástroje právní úpravy hospodaření v lesích. Oblastní plány rozvoje lesů jsou metodickým nástrojem státní politiky ochrany lesa a doporučují zásady hospodaření v lesích. Zpracování oblastních plánů rozvoje lesů zadává a návrhy oblastních plánů rozvoje lesů schvaluje Ministerstvo zemědělství. Podmínkou schválení oblastních plánů rozvoje lesů je závazné stanovisko ústředního orgánu státní správy

¹⁰⁰ Viz. ustanovení § 20 odst. 2 LesZ

¹⁰¹ Viz. ustanovení § 20 odst. 3 LesZ

¹⁰² Viz. Staněk J. – Lesní zákon v teorii a praxi, Úplné znění zákona s komentářem, Matice lesnická, spol. s r.o., Písek, 1996, str. 34

¹⁰³ Viz. Drobník J., Dvořák P. – Lesní zákon Komentář, Wolters Kluwer, Česká republika, Praha 2010, s. 59

¹⁰⁴ Viz. Zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany ČR, ve znění pozdějších předpisů

ochrany přírody z hlediska zavádění geograficky nepůvodních druhů lesních dřevin.¹⁰⁵ Podrobnosti o zpracování těchto plánů upravuje vyhláška Ministerstva zemědělství České republiky č. 83/1996 Sb. Lesní hospodářské plány jsou určeny pro potřeby vlastníků lesa, kteří hradí náklady na jejich zpracování. Plány se vytváří zpravidla na dobu 10 let. Zpracovávají se pro všechny lesy ve vlastnictví státu. Pokud les vlastní někdo jiný než stát, zpracuje se lesní hospodářský plán, jestliže má les větší rozlohu než 50 ha. I vlastníci menších lesů se ale mohou dobrovolně rozhodnout, že budou hospodařit podle těchto plánů.¹⁰⁶ Pro právní úpravu ochrany lesních dřevin má význam, že lesní hospodářské plány obsahují údaje o maximální možné celkové výši těžeb dřeva a minimálním podílu melioračních a zpevňujících dřevin při obnově porostu.¹⁰⁷ Plány a osnovy mohou zpracovávat pouze právnické nebo fyzické osoby, které mají k této činnosti licenci udělenou ministerstvem podle hlavy šesté tohoto zákona.¹⁰⁸ Lesní hospodářské osnovy jsou určeny pro obecní a soukromé lesy o výměře nižší než 50 ha, pokud si jejich vlastník nechce nechat zpracovat lesní hospodářský plán. Osnovy schvaluje příslušný správní úřad.¹⁰⁹ Pro právní úpravu ochrany lesních dřevin má stejně jako u lesních hospodářských plánů význam zejména to, že je v osnovách obsažen údaj o maximální možné výši těžeb dřeva a údaj týkající se podílu výsadby melioračních a zpevňujících dřevin při obnově porostu. Platnost lesních hospodářských osnov je stejně jako u lesních hospodářských osnov stanovena na 10 let. Zákon se ale zmiňuje jen o obvyklé době platnosti, od které je možné se odchýlit.¹¹⁰ Podrobně problematiku oblastních plánů rozvoje lesů, lesních hospodářských plánů, osnov a souvisejících otázek upravují prováděcí předpisy k LesZ.¹¹¹

¹⁰⁵ Viz. ustanovení § 23 odst. 1 LesZ

¹⁰⁶ Viz. Damohorský M. a kolektiv – Právo životního prostředí, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2010, s. 328

¹⁰⁷ Viz. ustanovení § 24 odst. 2 LesZ

¹⁰⁸ Viz. ustanovení § 26 odst. 1 LesZ

¹⁰⁹ Viz. Damohorský M. a kolektiv – Právo životního prostředí, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2010, s. 329

¹¹⁰ Viz. Drobník J., Dvořák P. – Lesní zákon Komentář, Wolters Kluwer, Česká republika, Praha 2010, s. 85

¹¹¹ Konkrétně se jedná o vyhlášku č. 83/1996 Sb., o zpracování oblastních plánů rozvoje lesů a o vymezení hospodářských souborů, dále o vyhlášku č. 80/1996 Sb., o pravidlech poskytování podpory na výsadbu minimálního podílu melioračních a zpevňujících dřevin a o poskytování náhrad zvýšených nákladů a také o vyhlášku č. 84/1996 Sb., o lesním hospodářském plánování.

4.5 Hospodaření v lese

Problematika hospodaření v lesích je upravena v hlavě páté LesZ a s právní úpravou ochrany lesních dřevin má bezprostřední souvislost, neboť hospodaření v lesích zahrnuje také obnovu a výchovu lesních porostů, ochranu lesa, těžbu dříví i některé jiné činnosti, které se týkají nakládání s lesními dřevinami. Úvodní paragraf hlavy páté LesZ se týká reprodukčního materiálu lesních dřevin.¹¹² S obnovou lesních porostů bezprostředně souvisí získávání a používání kvalitních semen a sazenic lesních dřevin, které jsou důležitým předpokladem pro úspěšnou obnovu dřevin rostoucích v lese. Z toho důvodu mohou být semena a sazenice získávána jen z uznaných lesních porostů nebo uznaných výběrových stromů. Tato problematika není upravena jenom v LesZ, ale také v zákoně č. 149/2003 Sb., o uvádění do oběhu reprodukčního materiálu lesních dřevin lesnický významných druhů a umělých kříženců, určeného k obnově lesa a k zalesňování, a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin).¹¹³ Tento zákon má přednost před LesZ a LesZ nemůže omezovat pohyb reprodukčního materiálu nad rámec práva EU. Zákon o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin totiž implementoval do právního řádu České republiky směrnici ES č. 105/1999. Z praktického hlediska je vhodné v této souvislosti zmínit, že reprodukční materiál lesních dřevin získaný z Německa nebo Rakouska lze považovat za vhodný k zalesňování i na území České republiky. LesZ také přejímá terminologii používanou v zákoně č. 149/2003 Sb., zejména pokud jde o rozdělení reprodukčního materiálu lesních dřevin do jednotlivých kategorií.¹¹⁴ Kromě toho se reprodukčním materiálem lesních dřevin zabývají některé prováděcí

¹¹² Ustanovení § 29 odst. 1 LesZ stanoví následující: „K umělé obnově lesa a k zalesňování pozemků prohlášených za pozemky určené k plnění funkcí lesa (§ 3 odst. 4) se používá semen nebo sazenic lesních dřevin ze stejné nebo odpovídající přírodní lesní oblasti a z odpovídající nadmořské výšky. V případě smrku ztepilého, borovice lesní a modřínu opadavého (dále jen "vybrané lesní dřeviny") lze k umělé obnově lesa a zalesňování použít pouze reprodukční materiál pocházející ze zdrojů selektovaného, kvalifikovaného nebo testovaného reprodukčního materiálu uznaných podle zvláštního právního předpisu. Zařazení dalších lesních dřevin mezi vybrané lesní dřeviny stanoví ministerstvo právním předpisem.“

¹¹³ Viz. Damohorský M. a kolektiv – Právo životního prostředí, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2010, s. 329

¹¹⁴ Viz. Drobník J., Dvořák P. – Lesní zákon Komentář, Wolters Kluwer, Česká republika, Praha 2010, s. 104

vyhlášky.¹¹⁵ Právní úpravy ochrany lesních dřevin se dále bezprostředně týká obnova a výchova lesních porostů. Ta je jednou ze základních povinností vlastníka lesa, který je povinen obnovovat porosty vhodnými dřevinami a vychovávat je soustavně a ve stanovených termínech tak, aby se zlepšoval jejich stav a zvyšovala jejich odolnost. K trvalému uchování funkcí lesa směřuje povinnost zalesnit holiny na lesních pozemcích lesními dřevinami do dvou let od jejich vzniku a povinnost vypěstovat nově vysázené lesní dřeviny do sedmi let od vzniku holiny. Lesní dřeviny by již přitom měly být ve stavu, který umožní jejich přirozený vývoj bez nutnosti další intenzivní péče.¹¹⁶ Ustanovení LesZ týkající se obnovy a výchovy lesních porostů obsahují některé pojmy týkající se dřevin, které zákon přesně nedefinuje. Především se jedná o pojmy stanovištně vhodné dřeviny a holá seč.¹¹⁷ Z ustanovení § 29 odst. 1 a 2 LesZ lze ale dovodit, že stanovištně vhodnými dřevinami jsou semena nebo sazenice lesních dřevin ze stejné nebo odpovídající přírodní lesní oblasti a z odpovídající nadmořské výšky.¹¹⁸ Holou sečí se pak obecně rozumí druh seče prováděné obvykle za účelem obnovy porostu, při které se v porostu nebo jeho části smýtí všechny stromy. V důsledku realizace holé seče pak vzniká tzv. holina, kterou se rozumí porostní půda úmyslně odlesněná řádnou mýtní těžbou nebo nahodile v důsledku živelní pohromy.¹¹⁹

Dalším ustanovením, které bezprostředně souvisí s ochranou dřevin rostoucích v lese, je ochrana lesa podle znění § 32 LesZ. Tento paragraf upravuje zejména povinnosti vlastníka. Preventivní dodržování těchto povinností zajišťuje ochranu lesa i dřevin, které v lese rostou. Nemělo by smysl na tomto místě zmiňovat všechny preventivní povinnosti vlastníka lesa, a proto budou zmíněny jenom ty, které zajišťují ochranu lesních dřevin. Jedná se o povinnost preventivně bránit vývoji, šíření a

¹¹⁵ Jedná se o vyhlášky Ministerstva zemědělství č. 29/2004 Sb. a č. 139/2004 Sb.

¹¹⁶ Viz. Damohorský M. a kolektiv – Právo životního prostředí, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2010, s. 329

¹¹⁷ Viz. ustanovení § 31 odst. 1 a 2 LesZ, které stanoví, že vlastník lesa je povinen obnovovat lesní porosty stanovištně vhodnými dřevinami a vychovávat je včas a soustavně tak, aby se zlepšoval jejich stav, zvyšovala jejich odolnost a zlepšovalo plnění funkcí lesa. Při mýtní těžbě úmyslně nesmí velikost holé seče překročit 1 ha a její šíře na exponovaných hospodářských souborech jednonásobek a na ostatních stanovištích dvojnásobek průměrné výšky těžženého porostu.

¹¹⁸ Viz. Drobník J., Dvořák P. – Lesní zákon Komentář, Wolters Kluwer, Česká republika, Praha 2010, s. 108

¹¹⁹ Viz. Lesnický slovník naučný ISMN 80-7084-111-7, Ministerstvo zemědělství, 1994

přemnožení škodlivých organismů. V této souvislosti je vhodné zmínit nebezpečí přemnožení brouka kůrovce¹²⁰, který ohrožuje zdraví lesních dřevin. Jedná se zejména o smrkové monokultury v pohraničních lesích. Ustanovení LesZ ukládající vlastníkově lesa proti těmto rizikům ohrožení lesních dřevin neprodleně zasáhnout nevedou prý ve většině případů k potřebnému cíli a to zejména tehdy, pokud je vlastník zcela pasivním. Vlastníkovi lesa jsou nejprve ukládány pokuty a pokud nevedou ke zjednání nápravy, mohou být potřebné zásahy provedeny za něj a na jeho náklady v souladu s ustanoveními § 55 a § 57 LesZ.¹²¹ Dalšími povinnostmi, které se týkají lesních dřevin, jsou například preventivní opatření proti vzniku lesních požárů podle zvláštních předpisů, povinnost zničení napadených semen a sazenic, povinnost průkazného označování a evidence vytěženého dřeva, povinnost zvyšovat odolnost lesa a jeho stabilitu, zejména vhodnou druhovou skladbou dřevin a jejich rozmístěním v porostu, výchovou v mladých porostech, zakládáním zpevňovacích pásů na okraji i uvnitř lesních porostů, používáním vhodných způsobů a postupů obnovy a řazením sečí.¹²² Na tomto místě je také vhodné zmínit, že ochranou lesa ve smyslu ustanovení § 32 LesZ se rozumí nikoliv jeho celková ochrana, jak je vymezena v ustanovení § 1 LesZ a jak se promítá do dalších ustanovení LesZ, ale ochrana lesních dřevin před zde vyjmenovanými škodlivými činiteli. Lze ji proto označit jako ochranu dřevin v užším smyslu. Ochrana lesa v širším smyslu navíc zahrnuje ochranu pozemků určených k plnění funkcí lesa a režim hospodaření v lesích, jehož cílem je zachování lesa a plnění jeho funkcí.¹²³ Dalšími ustanoveními, které souvisejí s ochranou lesních dřevin, jsou § 33 a 34, které upravují těžbu dříví a lesní dopravu. LesZ zakazuje provádět mýtní těžbu v porostech mladších 80 let, pokud orgán státní správy lesa nepovolí výjimku. V opačném případě lze těžbu v lese provádět v souladu se závaznými údaji lesního hospodářského plánu nebo převzaté osnovy.¹²⁴ V lesích, ve kterých vlastník

¹²⁰ Vědecky se kůrovec nazývá lýkožrout smrkový, latinsky pak *Ips typographus*.

¹²¹ Viz. Damohorský M., Stejskal V. – Právní úprava ochrany lesa. Procesní právo ochrany životního prostředí, sborník z mezinárodní česko – polsko – slovenské konference, Kašperské Hory 2005, Vodnář, Praha 2005, s. 43

¹²² Viz. ustanovení § 32 LesZ

¹²³ Viz. Drobník J., Dvořák P. – Lesní zákon Komentář, Wolters Kluwer, Česká republika, Praha 2010, s. 113

¹²⁴ Viz. strany 34 a 35 této diplomové práce

nehospodaří podle schváleného plánu nebo osnovy, lze provádět těžbu dříví se souhlasem odborného lesního hospodáře a při větší těžbě se souhlasem příslušného orgánu státní správy lesa.¹²⁵ V zájmu zajištění ochrany lesních dřevin před škůdci je vlastník lesa povinen přednostně provádět těžbu nahodilou, která má vést k odstranění suchých, nemocných nebo poškozených dřevin.¹²⁶ Usměrnování lesní dopravy pak sleduje zejména ochranu lesních pozemků a lesních dřevin před nešetným prováděním této činnosti.¹²⁷

4.6 Dozor v ochraně lesa a státní správa lesů

Vrchní státní dozor nad hospodařením v lesích vykonává Ministerstvo životního prostředí.¹²⁸ Výkon vrchního státního dozoru je specifický tím, že v něm Ministerstvo životního prostředí nevystupuje z pozice výkonného orgánu státní správy lesa. Výjimkou jsou lesy v národních parcích. Aby se nezasahovalo do kompetence Ministerstva zemědělství, je možné nedostatky zjištěné vrchním státním dozorem řešit dohodou mezi Ministerstvem životního prostředí a Ministerstvem zemědělství nebo prostřednictvím vlády. Ministerstvo zemědělství je totiž až na lesy v národních parcích ústředním orgánem státní správy lesa.¹²⁹ Orgány státní správy lesů jsou také obecní úřady obcí s rozšířenou působností a krajské úřady.¹³⁰ Státní správu lesů ve vojenských lesích, které jsou v působnosti Ministerstva obrany, vykonává ve stejném rozsahu jako obecní úřad obce s rozšířenou působností Vojenský lesní úřad.¹³¹ Dalšími orgány, které vykonávají dozor nad dodržováním povinností v ochraně lesa, jsou Česká inspekce

¹²⁵ Viz. Damohorský M. a kolektiv – Právo životního prostředí, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2010, s. 330

¹²⁶ Viz. ustanovení § 33 odst. 1 LesZ

¹²⁷ Viz. Damohorský M. a kolektiv – Právo životního prostředí, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2010, s. 330

¹²⁸ Viz. ustanovení § 50 LesZ, který stanoví, že Ministerstvo životního prostředí ČR v rámci výkonu vrchního státního dozoru dozírá, jak orgány státní správy, právnické a fyzické osoby dodržují ustanovení LesZ, předpisů vydaných k jeho provedení a rozhodnutí vydaných na jeho základě. Zároveň je oprávněno ukládat opatření k odstranění zjištěných nedostatků.

¹²⁹ Viz. Damohorský M. a kolektiv – Právo životního prostředí, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2010, s. 335

¹³⁰ Viz. ustanovení § 48 a 48a LesZ

¹³¹ Viz. ustanovení § 47 odst. 2 LesZ

životního prostředí¹³² a lesní stráž. Některé pravomoci orgánů vykonávajících dozor se bezprostředně týkají ochrany lesních dřevin. Jako příklad je možné uvést oprávnění lesní stráže, která jako fyzická osoba zajišťuje ochrannou službu v lesích při obecném užívání lesů občany.¹³³ Ochrannou službou se přitom rozumí obecný dohled nad chováním fyzických osob v lese. Fyzickými osobami jsou v tomto případě myšleni běžní návštěvníci lesa. Lesní stráž má oprávnění zasáhnout proti jakémukoliv jednání ohrožujícímu nebo poškozujícímu les. Zejména jde o dodržování zákazů uvedených v ustanoveních § 19 a 20 LesZ.¹³⁴ V souvislosti s právní úpravou ochrany lesních dřevin si lze představit zásah lesní stráže proti osobám, které mohou různou formou poškozovat stromy nebo keře v lese. Například v době Vánoc je časté ničení různých školkařských výpěstků za účelem získání vánočního stromečku. Lesní stráž ale může proti běžným uživatelům lesa zasáhnout i v jiných případech týkajících se dřevin. V této souvislosti se nabízí zmínit zejména porušení zákazu vyzvedávat semenáčky a sazenice stromů a keřů lesních dřevin a sbírat semena lesních dřevin. Mezi další důležitá oprávnění lesní stráže patří možnost zjišťovat totožnost osob porušujících povinnosti v lese a ukládat pokuty za přestupky v blokovém řízení.¹³⁵

4.7 Odpovědnost v ochraně lesních dřevin

Odpovědnost za zachování lesa i dřevin rostoucích v lese nese vlastník lesa. Ten, kdo les vlastní, má totiž LesZ definované povinnosti, jejichž dodržování má směřovat k zajištění řádného hospodaření v lese a k ochraně lesa před škodlivými činiteli. Dokonce i když poškození nebo zničení lesa způsobila osoba odlišná od vlastníka, směřuje většina opatření k nápravě zjištěných nedostatků při obnově a ošetřování lesa ukládaných orgány státní správy přímo k vlastníkovi lesa.¹³⁶ V souvislosti s ochranou

¹³² Podle zákona č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí, ve znění pozdějších předpisů

¹³³ Viz. ustanovení § 38 odst. 1 LesZ

¹³⁴ Viz. Drobník J., Dvořák P. - Lesní zákon Komentář, Wolters Kluwer, Česká republika, Praha 2010, s. 113

¹³⁵ Viz. ustanovení § 39 LesZ odst. 2 písm. a) a b)

¹³⁶ Viz. Damohorský M. a kolektiv – Právo životního prostředí, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2010, s. 335

lesních dřevin se rozlišují různé typy odpovědnosti. Odpovědnost za odstranění ekologické újmy nese vlastník lesa. Náklady vynaložené na odstranění ekologické újmy ale může uplatnit v rámci náhrady škody jako regres proti tomu, kdo ekologickou újmu způsobil.¹³⁷ V souvislosti s odpovědností za ekologickou újmu se nabízí zmínit některé základní znaky, které ekologickou újmu jako takovou charakterizují. Obvykle se jedná o ztrátu nejen v materiálním a ekonomickém smyslu, ale také ve smyslu biologickém, estetickém, kulturním i v dalších pojetích. Ekologická újma je často pociťována jako ztráta nejen vlastníkem věci, ale i dalšími lidmi často daleko mimo místo, kde vznikla. Mezi další důležité znaky ekologické újmy patří to, že vzniká i na těch složkách, které nemohou být vlastněny, je jen těžko číselně kvalifikovatelná a obtížně napravitelná. Odpovědnost za ekologickou újmu musí vedle skutečného škůdce přebírat daleko více i vlastník poškozené věci či stát.¹³⁸

V souvislosti s odpovědností v ochraně lesních dřevin se nabízí zmínit také to, že LesZ nevyklučuje v případě škody způsobené na lesních dřevinách uplatnění odpovědnosti za škodu podle OZ. Prostřednictvím náhrady škody je možné získat finanční prostředky k obnově lesa.¹³⁹ Dalším typem odpovědnosti v ochraně lesních dřevin je deliktní odpovědnost. Ta se dále rozlišuje na odpovědnost za přestupky, za správní delikty a za trestné činy. Zatímco správní delikty jsou založené na principu objektivní odpovědnosti, u přestupků se zohledňuje zavinění. Přestupku se může dopustit fyzická osoba jen porušením povinností v rámci obecného užívání lesa. Může jí být udělena pokuta až 15000 Kč. Na přestupky podle LesZ se jinak váže přestupkový zákon.¹⁴⁰ Nemělo by smysl vzhledem k tématu diplomové práce vyjmenovávat na tomto místě všechny skutkové podstaty přestupků a správních deliktů v LesZ, a proto budou uvedeny jenom ty, které se týkají ochrany dřevin rostoucích v lese. Ustanovení § 53 LesZ stanoví, že přestupku se dopustí ta osoba, která vyzvedává semenáčky a sazenice stromů a keřů lesních dřevin nebo bez povolení sbírá semena lesních dřevin, jmelí a

¹³⁷ Tamtéž

¹³⁸ Blíže k definici ekologické újmy viz. Damohorský M. – Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 1999, s. 96

¹³⁹ V této souvislosti je vhodné zmínit zvláštní ustanovení o náhradě za poškození lesa. Jedná se o ustanovení § 21 LesZ.

¹⁴⁰ Viz. Damohorský M. a kolektiv – Právo životního prostředí, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2010, s. 336

ochmet nebo sbírá lesní plody způsobem poškozujícím les nebo těží či poškozuje stromy a keře lesních dřevin.¹⁴¹ Ochrany lesních dřevin se týkají i když ne zcela bezprostředně i některé jiné skutkové podstaty přestupků uvedených v ustanovení § 53 LesZ. Správního deliktu se může dopustit fyzická osoba i právnická osoba naplněním některé ze skutkových podstat deliktů uvedených v ustanoveních § 53 a 54 LesZ. V souvislosti s právní úpravou ochrany lesních dřevin se nabízí zmínit jen některé skutkové podstaty, které se týkají dřevin. Konkrétně se jedná o následující činnosti.:

„provedení těžby nad rámec schváleného plánu či protokolem o převzetí převzaté osnovy, nebo provedení jiné těžby v rozporu s tímto zákonem, zejména provedení neoprávněné těžby v množství překračujícím 3 m³ na 1 ha lesa za kalendářní rok, anebo provedení bez povolení orgánu státní správy lesů mýtní úmyslné těžby v porostu mladším než 80 let,“

„vyzvedávání semenáčků a sazenic lesních stromů a keřů bez souhlasu vlastníka nebo nájemce lesa,“

„neoprávněné sbírání semen a plodů lesních stromů,“

„zanedbání předepsané evidence o původu semen a sazenic lesních dřevin,“

„zneužití údajů plánů nebo osnov, lesní hospodářské evidence nebo inventarizace lesů,“

„provedení neoprávněné těžby v množství překračujícím 3 m³ na 1 ha lesa za kalendářní rok,“

„provedení těžby mýtní v porostu mladším než 80 let bez povolení orgánu státní správy lesů,“

„neplnění opatření k ochraně lesa, především nedodržení přednostního zpracování těžby nahodilé,“

„svévolné překročení schválené decenální výše těžby,“¹⁴²

¹⁴¹ Viz. ustanovení § 53 LesZ odst. 1 písm. c, d, a n

¹⁴² Viz. ustanovení § 54 odst. 1 písm. c), odst. 2 písm. a), b), d), a e) a § 55 odst. 1 písm d) a e), odst. 2 písm. c) LesZ

Z výše uvedených skutkových podstat je možné vyvodit, že lesní dřeviny jsou prostřednictvím LesZ chráněny poměrně podrobně. Některé další skutkové podstaty správních deliktů týkajících se lesa mají také návaznost na lesní dřeviny. Výše jsou uvedeny jenom skutkové podstaty s dřevinami bezprostředně související. Dalším typem odpovědnosti v ochraně lesních dřevin je odpovědnost za trestné činy. Trestné činy proti životnímu prostředí upravuje osmá hlava TZ. Z celkového počtu šestnácti trestných činů proti životnímu prostředí souvisí bezprostředně s ochranou lesních dřevin zejména trestný čin poškození lesa. Skutkovou podstatu tohoto trestného činu naplní ten, kdo, byť z nedbalosti, těžbou lesních porostů nebo jinou činností provedenou v rozporu s jiným právním předpisem způsobí, byť i připojením k již existující holině, vznik holé seče nebo způsobí závažné poškození lesa na celkové větší ploše lesa nebo proředí lesní porost pod hranici zakmenění stanovené jiným právním předpisem na celkové větší ploše lesa. Okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby jsou dvě. Vyšší trestní sazba má být použita v případě opětovného spáchání uvedeného trestného činu a v případě vzniku holé seče nebo proředění na celkové větší ploše lesa.¹⁴³ Druhým trestným činem bezprostředně souvisejícím s právní úpravou ochrany dřevin je poškození chráněných částí přírody.¹⁴⁴ Skutkovou podstatu tohoto trestného činu naplní ten, kdo, byť i z hrubé nedbalosti, poruší jiný právní předpis tím, že poškodí nebo zničí památný strom, významný krajinný prvek, jeskyni, zvláště chráněné území, evropsky významnou lokalitu nebo ptačí oblast tak, že tím zanikne nebo je značně oslaben důvod pro ochranu takové části přírody.¹⁴⁵ Památné stromy sice nejsou upraveny v LesZ, pojednává o nich ZOPK, na druhou stranu mnoho památných stromů roste v lese nebo poblíž lesa, a tak trestněprávní odpovědnost za poškození nebo zničení památného stromu souvisí i s právní ochranou lesních dřevin. Právní úpravy ochrany lesních dřevin se dále týkají i některé jiné trestné činy, i když ne zcela bezprostředně.¹⁴⁶ Jedná se o trestné činy poškození a ohrožení životního prostředí, poškození a ohrožení životního

¹⁴³ Viz. ustanovení § 295 TZ

¹⁴⁴ K tomu blíže Jelínek Jiří a kol. – Trestní právo hmotné. 2. vyd. Praha: Leges, 2010, str. 724

¹⁴⁵ Viz. ustanovení § 301 TZ

¹⁴⁶ Viz. Jelínková J. – Některé příčiny nízké účinnosti práva v ochraně dřevin rostoucích mimo les – mírně depresivní zkušenosti právníka České inspekce životního prostředí. In: Průchová I. Aktuální otázky práva životního prostředí. Brno: Masarykova univerzita, 2005

prostředí z nedbalosti, neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami a neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami z nedbalosti.¹⁴⁷

4.8 Ochrana lesních dřevin v ochraně přírody

Ochranu dřevin rostoucích v lese zajišťují kromě LesZ i některé jiné právní předpisy. V této souvislosti se nabízí zmínit zejména ZOPK.¹⁴⁸ V tomto právním předpise je les chráněn jako součást přírodních parků a přechodně chráněných ploch¹⁴⁹, dále také jako přírodní stanoviště v rámci evropsky významných lokalit. ZOPK rovněž upravuje problematiku lesních hospodářských plánů, které mají zajistit vhodné hospodaření v lesích. Dále je vhodné zmínit skutečnost, že ZOPK pojímá každý les jako významný krajinný prvek.¹⁵⁰ Les je chráněn prostřednictvím ZOPK jako stanoviště určitých druhů ptáků v rámci druhové ochrany, také jako areál rozšíření, lovu potravy, rozmnožování, hnízdění, zimování a tahových zastávek ptáků. K ochraně lesa ZOPK využívá celou řadu administrativních a koncepčních nástrojů, jako jsou zejména povolení, souhlasy, stanoviska, omezení či zákazy činností, dobrovolné dohody s vlastníky pozemků o opatřeních ke zlepšování přírodního prostředí, tvorby a prosazování plánů péče, omezení převodu lesních pozemků ve vybraných zvláště

¹⁴⁷ Viz. ustanovení § 293, 294, 299 a 300 TrestZ

¹⁴⁸ Například ustanovení § 4 odst.4 ZOPK stanoví, že v rámci řízení o vydání závazného stanoviska podle odstavce 3 orgán ochrany přírody provede také hodnocení důsledků lesních hospodářských plánů a lesních hospodářských osnov pro evropsky významné lokality nebo ptačí oblasti. Orgán ochrany přírody nevydá souhlasné závazné stanovisko ke schválení lesních hospodářských plánů a protokolárnímu předání lesních hospodářských osnov, pokud by měly významný negativní vliv na příznivý stav předmětu ochrany evropsky významné lokality nebo ptačí oblasti. V ostatních případech orgán ochrany přírody vydá souhlasné závazné stanovisko. Závazné stanovisko ke schválení lesních hospodářských plánů a protokolárnímu předání lesních hospodářských osnov nahrazuje odůvodněné stanovisko podle ustanovení § 45i odst. 1. Na postup hodnocení důsledků lesních hospodářských plánů a lesních hospodářských osnov se nepoužijí ustanovení zvláštních právních předpisů o posuzování vlivů na životní prostředí.

¹⁴⁹ Viz. ustanovení § 13 ZOPK

¹⁵⁰ Viz. Damohorský M., Stejskal V. – Právní úprava ochrany lesa. Procesní právo ochrany životního prostředí, sborník z mezinárodní česko – polsko – slovenské konference, Kašperské Hory 2005, Vodnář, Praha 2005, s. 46

chráněných územích z vlastnictví státu do soukromého vlastnictví, atd.¹⁵¹ V souvislosti s právní úpravou ochrany dřevin v ZOPK je vhodné zmínit také vztah mezi LesZ a ZOPK, pokud jde o ochranu lesa. Je vcelku zřejmé, že věcný rozsah a dopad ZOPK je širší než u LesZ. LesZ upravuje nakládání s každým lesem, zatímco ZOPK jen s lesy vybranými. ZOPK upravuje nakládání s každým lesem jen z pohledu ekologického. Pojímá les jako významný krajinný prvek. Důležité je také určit, který z výše zmíněných právních předpisů je normou obecnou a který normou speciální, pokud jde o ochranu lesních dřevin. Vztah obecnosti a speciality je prý nutno dovozovat vždy z logiky a povahy věci v každém jednotlivém ustanovení právního předpisu. Co totiž platí obecně pro celý právní předpis, nemusí platit pro jeho jednotlivá ustanovení.¹⁵²

4.9 Shrnutí

Právní úprava ochrany lesních dřevin obsahuje v porovnání s právní úpravou ochrany dřevin rostoucích mimo les nástroje pozitivní i negativní ekonomické stimulace. Kromě toho se dřevin bezprostředně týká také lesnické plánování, které je možné považovat za koncepční nástroj ochrany dřevin. Právní úpravu ochrany lesních dřevin tak lze považovat za komplexní, narozdíl od právní úpravy ochrany dřevin mimo les se prostor pro případné úvahy *de lege ferenda* výrazně zmenšuje. Za diskutabilní lze v LesZ pokládat maximální výši pokut za některé přestupky. Pokud někdo vyzvedává semenáčky a sazenice stromů a keřů lesních dřevin nebo bez povolení sbírá semena lesních dřevin, jmelí a ochmet, může mu být uložena pokuta do výše 5000 Kč.¹⁵³ *De lege ferenda* by bylo zřejmě vhodné v zájmu lepší ochrany lesních dřevin maximální výši pokut za některé přestupky o něco zvýšit.

V souvislosti s pojmem pozemky určené k plnění funkcí lesa je vhodné zmínit,

¹⁵¹ Viz. Stejskal, V. – Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Praha : Linde Praha, 2006, s. 513

¹⁵² Viz. Damohorský M., Stejskal V. – Právní úprava ochrany lesa. Procesní právo ochrany životního prostředí, sborník z mezinárodní česko – polsko – slovenské konference, Kašperské Hory 2005, Vodnář, Praha 2005, s. 47

¹⁵³ Viz. ustanovení § 53 odst. 1 písm. c) a d) a odst. 2 LesZ

že LesZ je nekonzistentní, co se týče používání tohoto pojmu a pojmu lesní pozemek. Rozhodování o odnětí nebo omezení je vztaženo k pozemkům určeným k plnění funkcí lesa,¹⁵⁴ ale například ustanovení § 16 odst. 2 LesZ vychází z pojmu lesní pozemek.¹⁵⁵ Z tohoto pohledu se de lege ferenda nabízí pojmy v LesZ sjednotit.

5 Právní úprava ochrany dřevin rostoucích mimo les

Ochrana dřevin rostoucích mimo les spočívá v ochraně veškerých stromů a keřů rostoucích mimo pozemky určené k plnění funkcí lesa.¹⁵⁶ Ty jsou obecně chráněny podle ustanovení § 7 až 9 ZOPK, pokud nepodléhají ochraně jiné nebo přísnější. Přísnější ochranou je myšlena například právní úprava památných stromů nebo zvláště chráněných druhů rostlin. Ochrana dřevin rostoucích mimo les je založena na třech hlavních principech:

- na principu ochrany, spočívajícím v zákazu ničení a poškozování těchto dřevin,
- na principu péče, jež je povinností vlastníků pozemků, na nichž stromy rostou,
- na principu zákazu kácení bez povolení, pokud zákon nestanoví výjimku.¹⁵⁷

5.1 Obecná ochrana všech rostlin

Tuto problematiku popisují ustanovení § 5 ZOPK. Obecná ochrana dřevin upravená v ustanoveních § 7 až 9 ZOPK je přitom ve vztahu k obecné ochraně rostlin speciálním ustanovením. Obecná ochrana rostlin se vztahuje i na dřeviny, neboť stromy

¹⁵⁴ Viz. ustanovení § 13 odst. 2, § 15 odst. 1 a odst. 3 LesZ

¹⁵⁵ Viz. Drobník J., Dvořák P. – Lesní zákon Komentář, Wolters Kluwer, Česká republika, Praha 2010, s. 47

¹⁵⁶ K definici pozemků určených k plnění funkcí lesa blíže strana 3 této diplomové práce

¹⁵⁷ Viz. Damohorský M. a kolektiv – Právo životního prostředí, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2010, s. 368

a keře lze rovněž považovat za rostliny. Obecně lze konstatovat, že ustanovení popisující obecnou ochranu rostlin jsou zcela zásadní pro obecnou ochranu přírody. Všem druhům rostlin a živočichů žijícím v České republice je poskytována základní ochrana zaměřená zejména proti vyhubení nebo ohrožení druhu. Nejde zde tedy o ochranu jednotlivce jako je tomu u zvláště chráněných rostlin a živočichů, ale o ochranu celých druhů proti vyhubení, ale i formám degradace druhů nebo též ohrožení ekosystému, jehož jsou součástí.¹⁵⁸

5.2 Obecná ochrana dřevin

Obecná ochrana dřevin je upravena v ustanovení § 7 ZOPK. Dřevinami jsou ve smyslu tohoto ustanovení myšleny stromy či keře rostoucí jednotlivě i ve skupinách ve volné krajině i v sídelních útvarech na pozemcích mimo lesní půdní fond.¹⁵⁹ Obecná ochrana dřevin se tedy logicky nevztahuje na dřeviny rostoucí na pozemcích určených k plnění funkcí lesa. Dále se nevztahuje také na ty dřeviny, u kterých platí přísnější ochrana. Na tuto skutečnost výslovně odkazuje ustanovení § 7 odst. 1 ZOPK. Památné stromy a zvláště chráněné rostliny, jejichž ochranu zajišťují ustanovení § 46 až 48 ZOPK, jsou z obecné ochrany dřevin podle ustanovení § 7 ZOPK vyjmuty.¹⁶⁰ Toto ustanovení mimo jiné vyjadřuje skutečnost, že se neaplikuje v případě, kdy se na dřeviny vztahuje ochrana podle zvláštních předpisů. Takovým předpisem je například VodZ. V této souvislosti se nabízí zmínit skutečnost, že na ochranných hrázích vodních děl je zakázáno vysazovat dřeviny, jezdit po nich vozidly, pokud se nejedná o údržbu, s výjimkou míst k tomu určených.¹⁶¹

Na tomto místě je zároveň vhodné upozornit na to, jak právní předpisy definují pojmy poškození nebo ničení dřevin. Ustanovení upravující obecnou ochranu dřevin

¹⁵⁸ Viz. Prchalová, J. – Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000. Komentář a prováděcí předpisy. Praha : Linde Praha, 2010, s. 42

¹⁵⁹ Viz. ustanovení § 3 písm. i). ZOPK

¹⁶⁰ Viz. Prchalová, J. – Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000. Komentář a prováděcí předpisy. Praha : Linde Praha, 2010, s. 56

¹⁶¹ Viz. ustanovení § 58 odst. 2 písm. a) VodZ

totiž tyto pojmy používá, ale ZOPK je v jiných svých ustanoveních blíže nevysvětluje. Definici těchto pojmů obsahuje prováděcí předpis,¹⁶² podle něhož je poškozením nebo ničením dřevin myšlen nedovolený zásah, který způsobí podstatné a trvalé snížení jejich ekologických a estetických funkcí nebo bezprostředně či následně způsobí jejich odumření. Z toho vyplývá, že v praxi nelze každý zásah do integrity stromu posoudit jako poškození dřeviny, ale musí se jednat o zásah, který trvale a podstatně ovlivní funkce dřeviny.¹⁶³ K ustanovením upravujícím obecnou ochranu dřevin se ještě nabízí zmínit to, že svěřují povinnost ošetřování a udržování dřevin do rukou vlastníků těchto dřevin.¹⁶⁴ Při výskytu epidemických nebo jiných vážných chorob může navíc orgán ochrany přírody uložit vlastníkům dřevin provedení nezbytných zásahů, včetně pokácení dřevin.¹⁶⁵ Takovou povinnost může uložit orgán ochrany přírody a to ve formě rozhodnutí ve správním řízení. Dřeviny jsou tak chráněny proti případnému šíření nebezpečných chorob. Objevují se ale také názory, že ukládání zmíněných opatření spadá do oblasti rostlinolékařské péče, a z toho důvodu by mělo náležet orgánům rostlinolékařské péče podle zákona č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči.¹⁶⁶

5.3 Kácení dřevin na základě povolení

Povolování kácení dřevin rostoucích mimo les i výjimky, kdy takové povolení není nutné, upravuje ustanovení § 8 ZOPK. Zavádí obecný režim, podle kterého lze dřevinu nebo skupinu dřevin jakožto hodnotnou součást krajiny mající značný význam pro ekosystémy v krajině pokácet jen na základě povolení orgánu ochrany přírody.¹⁶⁷ Takovým orgánem může být obecní úřad nebo i správa národního parku, pokud se

¹⁶² Konkrétně se jedná o vyhlášku MŽP č. 395/1992 Sb.

¹⁶³ Viz. Miko, L., Borovičková, H. a kol. – Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář. 2. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2007, s.116

¹⁶⁴ K problematice vlastnického práva k dřevinám blíže strany 6 až 10 této diplomové práce.

¹⁶⁵ Viz. ustanovení § 7 odst. 2 ZOPK

¹⁶⁶ Viz. Miko, L., Borovičková, H. a kol. – Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář. 2. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2007, s. 117

¹⁶⁷ Viz. Prchalová, J. – Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000. Komentář a prováděcí předpisy. Praha : Linde Praha, 2010, s. 58

povoluje kácení dřevin na území národního parku.¹⁶⁸ Orgány ochrany přírody také mohou rozhodnout o pozastavení, omezení nebo zákazu již započatého kácení dřevin, jestliže bylo již kácení orgánem povoleno a následně se naskytly důvody ochrany veřejných nebo jiných zájmů svědčících pro zachování dřevin.¹⁶⁹

Povolení ke kácení je vydáváno ve správním řízení. Zvláštní úprava platí pro vydávání rozhodnutí o kácení na silničních pozemcích a u železničních drah.¹⁷⁰ Rozhodnutí se ve zmíněných případech vydává až po dohodě příslušných správních orgánů. Tato zvláštní úprava o nutnosti dohody byla do zákona zavedena na základě novelty provedené zákonem č. 349/2009 Sb. Důvodem bylo posílení ochrany dřevin proti případům zbytečného kácení dřevin ve velkém rozsahu bez skutečné potřeby. přínosem této nové úpravy je mimo jiné možnost ukládat náhradní výsadbu v širším měřítku.¹⁷¹ Žádost, na základě které může orgán ochrany přírody kácení dřevin povolit, musí obsahovat náležitosti stanovené prováděcím předpisem.¹⁷²

5.4 Kácení dřevin na základě oznámení

¹⁶⁸ Viz. ustanovení § 76 odst. 1 a § 78 odst. 1 ZOPK

¹⁶⁹ Viz. ustanovení § 8 odst. 2 ZOPK

¹⁷⁰ Blíže k povolování kácení dřevin na silničních pozemcích a u železničních drah kapitola šestá této diplomové práce.

¹⁷¹ Viz. Prchalová, J. – Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000. Komentář a prováděcí předpisy. Praha : Linde Praha, 2010, s. 58

¹⁷² Tím je vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 395/1992 Sb., která v ustanovení § 8 odst. 2 stanoví: „*Žádost o povolení ke kácení dřevin rostoucích mimo les podává vlastník pozemku či nájemce nebo jiný oprávněný uživatel se souhlasem vlastníka pozemku, na kterém dřeviny rostoucí mimo les rostou. Žádost musí obsahovat*

a) jméno a adresu žadatele,

b) doložení vlastnického práva, nelze-li je ověřit v katastru nemovitostí, či nájemního nebo užívatelského vztahu žadatele k pozemkům a k dřevinám rostoucím mimo les,

c) specifikaci dřevin rostoucím mimo les, které mají být káceny, zejména jejich druh, počet, velikost plochy keřů včetně situačního zákresu,

d) udání obvodu kmene stromu ve výšce 130 cm nad zemí,

e) zdůvodnění žádosti.”

Kácení dřevin jen na základě oznámení bez výslovného povolení orgánu ochrany přírody upravují ustanovení § 8 odst. 2 až 4 ZOPK. Jedná se tak o mírnější právní úpravu v porovnání s § 8 odst. 1 ZOPK. Povolení orgánu ochrany přírody není vyžadováno ale jen v zákoně stanovených případech. Konkrétně jde o důvody pěstební, zdravotní nebo z důvodu přihlídnutí k potřebám jiných zákonů. Takovými předpisy jsou například VodZ nebo EnerZ. V těchto případech má ten, kdo chce dřeviny pokácet, povinnost svůj záměr ohlásit v zákonné lhůtě 15 dnů předem příslušnému orgánu ochrany přírody. Takovým orgánem je obvykle obecní úřad nebo správa národního parku.¹⁷³ Orgán ochrany přírody může kácení omezit, pozastavit nebo zakázat. Řízení je ale třeba v patnáctidenní lhůtě alespoň zahájit.¹⁷⁴ Ustanovení § 8 odst. 2 ZOPK užívá některé pojmy, které ZOPK ani prováděcí vyhláška přesně nespecifikují. Důležitý je zejména výklad pojmu obnova porostů. Jako vodítko pro výklad tohoto pojmu se uplatní stanovisko legislativního odboru Ministerstva životního prostředí¹⁷⁵, podle kterého byl termín obnova porostů převzat z LesZ a na kácení dřevin rostoucích mimo les jej lze použít pouze výjimečně v případech, kdy je kácení součástí způsobu pěstování takovýchto dřevin, tj. v případě ovocných sadů či záměrně pěstovaných keřovitých porostů.¹⁷⁶ Jedná se o užší chápání pojmu obnova porostů, které zastává i ČIŽP. Širší pojetí zmíněného pojmu naopak vychází z předpokladu, že důležitý je pouze účel prováděných opatření, k terým je udržení dřevinného porostu v konkrétní lokalitě. Není přitom rozhodující, jestli je dřevinný porost složen ze stávajících dřevin nebo mladých stromků, které byly vysázeny na místě pokácených dřevin.¹⁷⁷ Širší pojetí pojmu obnova porostů bylo v minulosti v praxi nezdědka uplatňováno a pro zajištění ochrany dřevin tento přístup představuje značné riziko. Může totiž docházet k oznamování kácení alejí nebo stromořadí velkých a zdravých stromů. Pokud orgán ochrany přírody na takové oznámení nezareaguje negativním stanoviskem, hrozí

¹⁷³ Viz. ustanovení § 76 odst. 1 a § 78 odst. 1 ZOPK

¹⁷⁴ Viz. Prchalová, J. – Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000. Komentář a prováděcí předpisy. Praha : Linde Praha, 2010, s. 58

¹⁷⁵ Stanovisko legislativního odboru Ministerstva životního prostředí č. j. 410/2808/99 ze dne 21. 12. 1999

¹⁷⁶ Tím jsou myšleny tzv. živé ploty a jejich prořezávání.¹⁷⁶

¹⁷⁷ Viz. Jelínková, J. – Kácení dřevin na oznámení podle § 8 odst. 2 zákona o ochraně přírody a krajiny – ve spojení s postupem obecních úřadů vážná hrozba pro stromy? Ekologie a právo, 2007, č. 1, s. 4

způsobení nevratných ztrát.¹⁷⁸ Dalším pojmem, který užívá ustanovení § 8 odst. 2 ZOPK a který je důvodem pro možnost kácení dřevin jen na základě oznámení bez povolení, jsou zdravotní důvody. Význam tohoto pojmu upřesňuje legislativní odbor Ministerstva životního prostředí ve svém stanovisku.¹⁷⁹ Konkrétně se musí jednat o takové zdravotní důvody, jejichž náprava je možná jen pokácením dřeviny. Dále stanovisko uvádí jako příklad některá závažná onemocnění dřevin. Ke kácení dřevin na základě oznámení je navíc vhodné uvést, že oznámení o kácení dřevin rostoucích mimo les musí obsahovat stejné náležitosti jako žádost o povolení ke kácení podle ustanovení § 8 odst. 1 ZOPK.¹⁸⁰ Ustanovení § 8 odst. 3 a 4 ZOPK se jeví částečně jako problematická a nabízí se v souvislosti s nimi zmínit některé úvahy z hlediska de lege ferenda, a proto je o nich blíže pojednáno až v závěru této diplomové práce.

5.5 Náhradní výsadba a odvody za pokácené dřeviny

Dřeviny jsou významnou a nenahraditelnou součástí přírody, a proto je ZOPK chrání nejen před jejich kácením nebo poškozováním. V ustanovení § 9 ZOPK totiž upravuje povinnost provedení náhradní výsadby a placení odvodů za pokácené dřeviny. Tyto povinnosti lze považovat za určitou formu kompenzačních opatření, která mají nahradit ekologickou újmu¹⁸¹ vzniklou pokácením dřevin. Určitým nedostatkem právní úpravy je to, že dosud nebyl vydán prováděcí předpis, který by stanovil výši odvodů a podmínky pro jejich ukládání. Z toho důvodu se ustanovení § 9 odst. 3 ZOPK neaplikují.¹⁸² Povinnost provést náhradní výsadbu může orgán ochrany přírody uložit v rozhodnutí o povolení kácení dřeviny. Případně může také stanovit povinnost následné

¹⁷⁸ Viz. Jelínková, J. – Kácení dřevin na oznámení podle § 8 odst. 2 zákona o ochraně přírody a krajiny – ve spojení s postupem obecních úřadů vážná hrozba pro stromy? *Ekologie a právo*, 2007, č. 1, s. 5

¹⁷⁹ Konkrétně se jedná o stanovisko legislativního odboru Ministerstva životního prostředí č. j. 410/3312/02

¹⁸⁰ Viz. ustanovení § 8 odst. 4 vyhlášky Ministerstva životního prostředí č. 395/1992 Sb.

¹⁸¹ K definici ekologické újmy blíže strana 41 této diplomové práce.

¹⁸² Viz. Kolařík J. a kol. – *Oceňování dřevin rostoucích mimo les*. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, 2009. Metodika AOPK ČR, str. 8

péče o tyto dřeviny, maximálně ale jen na dobu 5 let.¹⁸³ Obce mají ze zákona povinnost vést přehled pozemků vhodných k náhradní výsadbě na území obce. Vlastník pozemku, na kterém má být náhradní výsadba provedena, musí s provedením výsadby souhlasit,¹⁸⁴ neboť se jedná o poměrně značný zásah do vlastnictví. Souhlas ale není třeba, pokud jde o pozemek ve vlastnictví žadatele. V praxi ale bývá nejčastěji ukládána náhradní výsadba na pozemcích ve vlastnictví obce.¹⁸⁵

5.6 Památné stromy

Památné stromy upravuje zejména ustanovení § 46 ZOPK, podle něhož lze za památné stromy vyhlásit významné stromy, jejich skupiny nebo stromořadí. Označují se zpravidla tabulí s malým státním znakem České republiky.¹⁸⁶ K tomu je ale třeba dodat, že za památné stromy se prohlašují všechny stromy a jejich skupiny vyhlášené podle ustanovení § 6 zákona č. 40/1956 Sb. za chráněné přírodní výtvořy nebo chráněné přírodní památky.¹⁸⁷ Specifičnost památných stromů a zvláště chráněných rostlin spočívá mimo jiné také v tom, že se na ně vztahuje ZOPK bez ohledu na to, zda vyrůstají na pozemcích určených k plnění funkcí lesa nebo na nelesních pozemcích.¹⁸⁸ Pojem památný strom zavedl až ZOPK, předešlá právní úprava užívala pojem strom chráněný státem. Z toho je možné vyvodit, že strom se může stát památným dvěma způsoby. Buď jej za památný vyhlásí příslušný orgán¹⁸⁹ nebo byl strom chráněn už

¹⁸³ Viz. Prchalová, J. – Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000. Komentář a prováděcí předpisy. Praha : Linde Praha, 2010, s. 62

¹⁸⁴ Viz. Kolařík J. a kol. – Péče o dřeviny rostoucí mimo les, II. díl. 2. vyd. Vlašim: ČSOP Vlašim, 2003. Metodika Českého svazu ochránců přírody č. 6, str. 423

¹⁸⁵ Viz. Miko, L., Borovičková, H. a kol. – Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář. 2. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2007, s. 122

¹⁸⁶ Viz. ustanovení § 47 odst. 2 ZOPK

¹⁸⁷ Viz. ustanovení § 90 odst. 8 ZOPK

¹⁸⁸ Viz. ustanovení § 7 odst. 1 ZOPK

¹⁸⁹ Takovým orgánem je podle §76 odst. 2 písm. b ZOPK pověřený obecní úřad vydávající rozhodnutí o vyhlášení památných stromů podle § 46 odst. 1. ZOPK. Kromě toho pověřené obecní úřady sjednávají a zrušují smlouvy o smluvně chráněném památném stromu podle § 39 a § 45 odst. 2. ZOPK, projednávají

podle zákona č. 40/1956 Sb., a pak se stává památným automaticky bez nutnosti vyhlášení příslušným orgánem. Orgánem příslušným k vyhlášení stromu za památný může být pověřený obecní úřad, dále také příslušné správy národních parků, chráněných krajinných oblastí nebo národních přírodních rezervací. V případě přírodních rezervací a přírodních památek jsou pověřeným orgánem krajské úřady.¹⁹⁰ Kromě toho může dát každý občan příslušnému orgánu ochrany přírody podnět, aby byl konkrétní strom prohlášen za památný. Strom může být chráněn i prostřednictvím smluvní ochrany podle ustanovení § 39 ZOPK.¹⁹¹ Dále je vhodné zmínit některé další činnosti týkající se památných stromů, které mají na starosti příslušné orgány a které výslovně zmiňuje ustanovení § 76 odst. 2 písm. b) ZOPK. Patří sem možnost zrušení ochrany památných stromů, předávání dokumentace o památných stromech, vydávání souhlasů k ošetřování památných stromů a k různým činnostem v ochranných pásmech památných stromů.¹⁹² Ochranné pásmo orgán ochrany přírody u památného stromu může vyhlásit. Pokud tak neučiní, má každý strom základní ochranné pásmo ve tvaru kruhu o poloměru desetinásobku průměru kmene měřeného ve výši 130 cm nad zemí. V tomto pásmu není povolena žádná pro památný strom škodlivá činnost, například výstavba, terénní úpravy, odvodňování, chemizace.¹⁹³ Kruhové ochranné pásmo o poloměru desetinásobku průměru kmene je přitom ochranné pásmo základní. Jak již bylo výše zmíněno, ochranné pásmo může být v rozhodnutí o vyhlášení památného stromu vymezeno orgánem ochrany přírody. Ten může ochranné pásmo vymežit i v širším rozsahu. Na druhou stranu zákon orgánu ochrany přírody nezakazuje vymežit ochranné pásmo jako menší plochu okolo stromu, než je základní ochranné pásmo. V takovém případě by ale měl orgán ochrany přírody svoje rozhodnutí zmenšit ochranné pásmo stromu náležitě odůvodnit. Jako důvod pro zmenšení základního ochranného pásma

záměry na vyhlášení památných stromů podle § 55 odst. 1 ZOPK a vykonávají některé další činnosti týkající se památných stromů.

¹⁹⁰ Viz. Prchalová, J. – Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000. Komentář a prováděcí předpisy. Praha : Linde Praha, 2010, s. 152

¹⁹¹ Viz. strana 57 této diplomové práce

¹⁹² Viz. Landová B. a Havelková S. – K novele zákona o ochraně přírody a krajiny. In: Ochrana přírody č. 6/2009. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR: Praha, 2009, str.18

¹⁹³ Viz. ustanovení § 45 odst. 3. ZOPK

stromu se nabízí například nemovitost nebo pozemní komunikace postavená poblíž památného stromu ještě před tím, než byl strom za památný vyhlášen. V této souvislosti se nabízí zmínit ustanovení § 56 ZOPK, který vymezuje důvody, pro které může orgán ochrany přírody ochranu památného stromu zrušit. Ze stejných důvodů může orgán ochrany přírody ochranu památného stromu zřejmě analogicky i omezit. Jedním z těchto důvodů je i převažující naléhavý veřejný zájem. Zajištění možnosti provozu na veřejné pozemní komunikaci může pravděpodobně takový naléhavý veřejný zájem představovat, i když by zřejmě bylo rozhodující právní uvážení, který ze zájmů, které jsou chráněné zákonem, by dostal přednost. Tím je myšlen maximální zájem na ochraně památného stromu nebo zájem zajistit provoz na veřejné pozemní komunikaci, popřípadě zájem chránit vlastnické právo majitele nemovitosti postavené v blízkosti památného stromu. ZOPK mimo jiné stanoví, že památné stromy jsou mimořádně významné.¹⁹⁴ Mimořádný význam památných stromů obvykle znamená, že se jedná o dřeviny, které vynikají vzrůstem, věkem, jsou krajinnou dominantou nebo památkem historie. Často připomínají historické události nebo se k nim vážou různé pověsti a báje. Dokladem toho je například Husova lípa v Chlístově nebo Žižkův dub v Náměšti nad Oslavou. Památné stromy jsou ve většině případů velmi staré, na druhou stranu ZOPK ani jiný právní předpis neurčují požadavky na minimální stáří památného stromu.¹⁹⁵ Jak již bylo výše zmíněno, důvodem pro prohlášení stromu za památný může být jen jeho výška, šířka nebo to, že vyniká v krajině. Z toho důvodu nemusí být památný strom nutně památkou některé historické události nebo osobnosti, a proto by se zřejmě *de lege ferenda* na tyto stromy více hodilo dříve používané označení chráněný strom. Zákonodárce se ale od tohoto pojmu v ZOPK odchýlil. Je samozřejmě věcí subjektivního názoru, jaký termín se jeví jako vhodnější. Jak již bylo zmíněno, památné stromy vyhláší příslušné orgány, kterými jsou obvykle pověřené obecní úřady. Děje se tak v rámci správního řízení podle správního řádu.¹⁹⁶ Návrh na vyhlášení stromu za

¹⁹⁴ ZOPK ani vyhláška č. 395/1992 Sb. neurčují konkrétní znaky, které musí památné stromy bezpodmínečně splňovat.

¹⁹⁵ Blíže k této problematice viz. Reš B., Surová B., Památné stromy. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, 2008. Metodika AOPK ČR, str. 9

¹⁹⁶ Viz. Kášová E. – Právní režim ochrany dřevin podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů. In: Právo. Časopis pro právní teorii a praxi. Číslo 4, roč. 2. Praha: Ústav práva a právní vědy, 2009, str. 34

památný by měl obsahovat, v jakém rozsahu má být strom chráněn, zároveň by měl přesně vymezit ochranné pásmo. Dále by měl návrh určit obec, katastrální území, parcelní číslo pozemku, název druhu dřeviny, obvod kmene ve výšce 130 cm nad zemí, výšku stromu, zdůvodnění ochrany, výpis z evidence nemovitostí a snímek katastrální nebo pozemkové mapy.¹⁹⁷ Důležité je rovněž vymezit účastníky řízení o vyhlášení stromu za památný. Účastníkem takového řízení je zejména vlastník nebo nájemce pozemku, na kterém strom roste. Vlastník pozemku, na kterém strom roste, tak může například k záměru vyhlásit strom za památný vznést výhrady. Orgán ochrany přírody se musí k takovým výhradám náležitě vyjádřit a rozhodnout o nich. Pokud pozemek v ochranném pásmu stromu vlastní nebo má v pronájmu někdo jiný než vlastník pozemku, na kterém je památný strom, je rovněž účastníkem řízení o vyhlášení stromu za památný. Česká právní úprava vychází z pravidla, že strom je součástí pozemku, na kterém roste. Při této interpretaci tak strom není z právního hlediska samostatnou věcí a nelze s ním tedy ani samostatně disponovat.¹⁹⁸ Účastníkem řízení o prohlášení stromu za památný může být i občanské sdružení.¹⁹⁹ Ustanovení § 55 odst.1 ZOPK stanoví, že záměr na vyhlášení památných stromů projedná orgán ochrany přírody s vlastníky těchto stromů a dotčenými orgány státní správy.²⁰⁰ Vyhlášené památné stromy nesmí být nikým ohrožovány nebo poškozovány v jejich přirozeném vývoji. Toto pravidlo se vztahuje na všechny památné stromy a platí po celou dobu existence těchto stromů. Pokud tedy památný strom například uschne a vůbec nejeví známky života, je stále chráněn. Příkladem může být Žižkův dub v Náměšti. Orgán ochrany přírody může

¹⁹⁷ Viz. Miko, L., Borovičková, H. a kol. – Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář. 2. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2007, s. 229-230

¹⁹⁸ Podrobně se touto problematikou zabývá JUDr. Ing. Filip Dienstbier, Ph.D. v článku Povinnost péče o stromy a právní následky jejího neplnění publikovaném v časopise Zahrada-Park-Krajina v lednu 2009.

¹⁹⁹ Viz. ustanovení § 70 ZOPK, který stanoví, že ochrana přírody podle tohoto zákona se uskutečňuje za přímé účasti občanů, prostřednictvím jejich občanských sdružení a dobrovolných sborů či aktivů. Občanské sdružení nebo jeho organizační jednotka, jehož hlavním posláním podle stanov je ochrana přírody a krajiny (dále jen "občanské sdružení"), je oprávněno, pokud má právní subjektivitu, požadovat u příslušných orgánů státní správy, aby bylo předem informováno o všech zamýšlených zásazích a zahajovaných správních řízeních, při nichž mohou být dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny chráněné podle tohoto zákona. Občanské sdružení se tak může účastnit správního řízení, pokud oznámí svou účast písemně do osmi dnů ode dne, kdy mu bylo příslušným správním orgánem zahájení řízení oznámeno. V takovém případě má postavení účastníka řízení.

²⁰⁰ Priměřeně se použije § 40 ZOPK, který upravuje postup při vyhlásování zvláště chráněných území a vymezování zón národních parků a chráněných krajinných oblastí.

v souladu s ustanovením § 46 odst. 3 ZOPK zrušit ochranu památného stromu. Může tak ale učinit jen z důvodů uvedených v ustanovení § 56 ZOPK.²⁰¹ V ZOPK není přesně uvedeno, který orgán smí ochranu památného stromu zrušit kvůli výjimce uvedené v ustanovení § 56. Komentáře k ZOPK se však shodují na tom, že zrušit ochranu památného stromu může ten orgán, který vyhlásil strom za památný. Bude jím tak pověřený obecní úřad.²⁰² Evidence památných stromů je zajištěna prostřednictvím ústředního seznamu ochrany přírody. Tento seznam je veřejný (k dispozici na <http://drusop.nature.cz/>) a vede jej Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. Kromě názvů chráněných stromů a alejí obsahuje geometrické a polohové určení těchto dřevin, dále také informace o výšce stromů a průměru kmene. Příslušné obecní úřady, které vyhlásily strom za památný, mají povinnost zaslat Agentuře ochrany přírody a krajiny ČR dokumentaci týkající se památného stromu. Ačkoliv to zákon výslovně nestanoví, je nutné, aby příslušný orgán ochrany přírody oznámil vyhlášení památného stromu též příslušnému katastrálnímu úřadu, který památné stromy vede též ve své evidenci.²⁰³ ZOPK upravuje památný strom i ve své osmé části a to v souvislosti s přestupky spáchanými proti jednotlivým složkám životního prostředí. Konkrétně zakotvuje možnost uložit pokutu až 100000 Kč kterékoliv fyzické osobě, která zničí nebo poškodí památný strom nebo jeho část. Pokud právnická nebo fyzická osoba zničí nebo poškodí památný strom při výkonu své podnikatelské činnosti, může jí být uložena i desetkrát vyšší pokuta. Tato pokuta se navíc může zdvojnásobit, pokud byl přestupek proti památnému stromu spáchán ve zvláště chráněném území.²⁰⁴ Celkově tak může být za poškození památného stromu udělena pokuta až 2000000 Kč. Strom může být prohlášen za památný nejenom příslušným obecním úřadem, v úvahu připadá také smluvní

²⁰¹ Může tak učinit například v zájmu ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a ochrany přírodních stanovišť nebo v zájmu prevence závažných škod, zejména na úrodě, dobytku, lesích, rybolovu, vodách a ostatních typech majetku, dále také v zájmu veřejného zdraví nebo veřejné bezpečnosti nebo z jiných naléhavých důvodů převažujícího veřejného zájmu, včetně důvodů sociálního a ekonomického charakteru a důvodů s příznivými důsledky nesporného významu pro životní prostředí, pro účely výzkumu a vzdělávání nebo opětovného osídlení určitého území populací druhu.

²⁰² Viz. Damohorský M., Pálenská D., Průchová I., Pekárek M., – Zákon o ochraně přírody a krajiny a předpisy související: komentované znění, 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2000, str.126

²⁰³ Viz. Prchalová, J. – Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000. Komentář a prováděcí předpisy. Praha : Linde Praha, 2010, s. 154

²⁰⁴ Viz. ustanovení § 87 odst. 4 ZOPK

ochrana podle ustanovení § 39 ZOPK. Strom může být chráněn na základě smlouvy dvěma způsoby. ZOPK stanoví, že namísto vyhlášení památného stromu lze evropsky významnou lokalitu prohlásit za chráněné území. Formulace věty první ustanovení § 39 ZOPK je ale částečně nadbytečná, protože památný strom nemůže být podle komentářů k ZOPK evropsky významnou lokalitou.²⁰⁵ Smluvní ochrana památného stromu jako evropsky významné lokality tedy není možná. Druhou možností je smluvní ochrana památného stromu za předpokladu, že splňuje podmínky pro vyhlášení za památný podle ustanovení § 46 ZOPK a zároveň nebyla jeho ochrana vyhlášena příslušným orgánem podle znění § 46 ZOPK odst. 1 ZOPK. Smlouvu, na základě které je strom chráněn, může uzavřít vlastník pozemku, na kterém strom roste, s příslušným orgánem ochrany přírody. Tato smlouva by měla obsahovat vedle vymezení ochranných podmínek týkajících se památného stromu také způsob péče o strom. Povinnosti vymezené smlouvou mohou překročit rámec zákona. Smlouva tak může stanovit pro ochranu stromu přísnější podmínky než ZOPK. Na druhou stranu podle komentářů k ZOPK nelze v smlouvě mírnější podmínky ochrany než stanovuje zákon.²⁰⁶ Jak již bylo výše zmíněno, vedení geografických dat o památných stromech má na starosti Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. Řádné vedení údajů týkajících se památných stromů je jednoznačně důležitým předpokladem pro kvalitní a odbornou péči o tyto dřeviny. Digitální registr Ústředního seznamu ochrany přírody je k dispozici online na internetu. K 1. 4. 2013 je v tomto registru vedeno celkem 5671 památných stromů a alejí. Celkem Digitální registr Ústředního seznamu ochrany přírody chrání více než 25000 stromů. Památných stromů je tak výrazně více než například zvláště chráněných území. Na jednu stranu takový počet památných stromů vyjadřuje poměrně velký zájem o jejich ochranu, na druhou stranu je s tak výrazným počtem památných stromů spojena poměrně složitá správa dat o nich. V posledních letech došlo k několika změnám týkajících se vedení dat o památných stromech. V roce 2008 byla provedena podrobná analýza dat v Ústředním seznamu ochrany přírody. Digitální data o

²⁰⁵ Viz. např. Miko, L., Borovičková, H. a kol. – Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář k druhému vydání. Praha : C. H. Beck, 2007, s. 187 dále také Prchalová, J. Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000. Komentář a prováděcí předpisy. Praha : Linde Praha, 2010, s. 88

²⁰⁶ Viz. Prchalová, J. – Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000. Komentář a prováděcí předpisy. Praha : Linde Praha, 2010, s. 8

památných stromech bylo třeba zpřesnit a zkvalitnit především z důvodu poskytování těchto informací pro účely územně analytických podkladů.²⁰⁷

5.7 Zvláště chráněné rostliny

Kromě památných stromů ZOPK přiznává zvláštní formu ochrany také zvláště chráněným druhům rostlin a živočichů. Tato problematika je upravena v ustanoveních § 48 a 49 ZOPK. Stejně jako v případě památných stromů se na zvláště chráněné druhy rostlin vztahuje přísnější ochrana, než je ochrana dřevin rostoucích mimo pozemky určené k plnění funkcí lesa podle ustanovení § 7 ZOPK. Z toho je možné mimo jiné vyvodit, že na zvláště chráněné druhy rostlin se aplikuje ZOPK bez ohledu na to, zdali tyto rostliny rostou na pozemcích určených k plnění funkcí lesa nebo na jiných pozemcích.²⁰⁸ Mezi zvláště chráněné rostliny mohou patřit i různé druhy dřevin, a proto je na místě v této diplomové práci zmínit základní charakteristiky právní úpravy ochrany zvláště chráněných rostlin.²⁰⁹ ZOPK mimo jiné stanovuje kategorizaci zvláště chráněných rostlin a živočichů. Rozděluje je do tří skupin podle jejich vzácnosti a stupně ohrožení. Nejprísněji jsou chráněné kriticky ohrožené druhy, méně silně ohrožené druhy a ještě méně ohrožené druhy. U zvláště chráněných rostlin a živočichů je oproti obecné druhové ochraně podle ustanovení § 5 ZOPK chráněn každý jedinec.²¹⁰ Seznam druhů zvláště chráněných rostlin a stupeň jejich ohrožení je vymezen v prováděcí vyhlášce k ZOPK č. 395/1992 Sb. Na tento právní předpis odkazuje ustanovení § 48 odst. 3 ZOPK. Základní podmínky ochrany zvláště chráněných rostlin určuje ustanovení § 49 ZOPK. Podrobněji tyto podmínky specifikuje výše zmíněná prováděcí vyhláška k ZOPK.

²⁰⁷ Podrobně se problematikou revize dat o památných stromech zabývá Alena Zelenková v článku Vedení geografických dat o památných stromech publikovaném v 1. čísle časopisu Ochrana přírody v roce 2012.

²⁰⁸ Viz. ustanovení § 7 odst. 1 ZOPK

²⁰⁹ Zvláště chráněnou rostlinou a zároveň i dřevinou je například rybíz skalní (*Ribes petraeum*).

²¹⁰ Viz. Prchalová, J.– Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000. Komentář a prováděcí předpisy. Praha : Linde Praha, 2010, s. 155

5.8 Ochrana dřevin v rámci režimu významných krajinných prvků a ochrany krajinného rázu

Mezi ochranné režimy související s právní úpravou dřevin patří režim významných krajinných prvků podle ustanovení § 4 odst. 2 ZOPK a režim ochrany krajinného rázu podle ustanovení § 12 ZOPK. Obecně lze konstatovat, že oba dva zmíněné režimy jsou nadstavbou obecné ochrany dřevin podle ZOPK, protože napomáhají odbornějšímu posouzení některých zásahů do krajiny, které mohou způsobit nenávratnou škodu na dřevinných porostech.

Režim významných krajinných prvků zavádí povinnost opatřit si před provedením zásahu, který může negativně ovlivnit významný krajinný prvek, závazné stanovisko orgánu ochrany přírody.²¹¹ Pro ochranu dřevin je podstatné, že významným krajinným prvkem může být les, rašeliniště, park, sad nebo alej. Ochrana významného krajinného prvku jako celku sebou přináší i ochranu jednotlivých dřevin v něm rostoucích.

Krajinný ráz ZOPK definuje jako přírodní, kulturní nebo historickou charakteristiku určitého místa nebo oblasti. Pro ochranu dřevin je stejně jako u režimu významných krajinných prvků podstatná skutečnost, že k umístování a povolování staveb i jiným činnostem, které by mohly snížit nebo změnit krajinný ráz, je nezbytný souhlas orgánu ochrany přírody.²¹² Takový souhlas je vydáván formou rozhodnutí ve správním řízení, pokud je vydáván samostatně. Jestliže je vydáván jako podklad pro jiné řízení, má souhlas formu závazného stanoviska podle ustanovení § 149 správního řádu.²¹³

5.9 Ochrana dřevin ve zvláště chráněných územích

Zvláště chráněná území, mezi která se řadí národní parky, chráněné krajinné oblasti, národní přírodní rezervace, přírodní rezervace, národní přírodní památky a

²¹¹ Viz. ustanovení § 4 odst. 2 ZOPK

²¹² Viz. ustanovení § 12 odst. 2 ZOPK

²¹³ Viz. Prchalová, J.– Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000. Komentář a prováděcí předpisy. Praha : Linde Praha, 2010, s. 67

přírodní památky,²¹⁴ upravuje část třetí ZOPK. S právní úpravou ochrany dřevin bezprostředně souvisí zejména ustanovení § 22 odst. 1 a § 31 ZOPK upravující lesy v národních parcích a v národních přírodních rezervacích. Ochranu lesů na úrovni práva zajišťuje LesZ. Jak již bylo zmíněno ve čtvrté kapitole této diplomové práce, ZOPK se na lesy vztahuje jen v některých případech. Kromě lesů ve zvláště chráněných územích ZOPK upravuje i lesy, které jsou významným krajinným prvkem. Z hlediska ochrany stromů a keřů je důležité, že lesy v národních parcích a v národních přírodních rezervacích nelze zařazovat do kategorie lesů hospodářských. Ve zvláště chráněných územích tak mohou být jen lesy zvláštního určení nebo lesy ochranné.²¹⁵ Na lesy v národních parcích nelze bez dalšího použít ani ustanovení LesZ o zásazích proti škůdcům a v případech mimořádných okolností a nepředvídatelných škod. Možnost těchto zásahů je podmíněna souhlasem orgánu ochrany přírody.²¹⁶

S ochranou dřevin rostoucích ve zvláště chráněných územích dále souvisí ustanovení § 23 odst. ZOPK, které stanoví: „*Lesy, lesní půdní fond, vodní toky a vodní plochy na území národních parků, které jsou ke dni nabytí účinnosti tohoto zákona ve státním vlastnictví, nelze zcizit. Tím nejsou dotčena práva fyzických a právnických osob podle předpisů o majetkové restituci.*”

5.10 Právní odpovědnost v ochraně dřevin

Porušení povinností, které ukládají ustanovení ZOPK, vede ke vzniku povinnosti nést za takové porušení následky. Stejně jako v případě odpovědnosti podle LesZ²¹⁷ je možné rozlišovat deliktní odpovědnost, která se dále dělí na správní a trestní, a odpovědnost za ztráty na životním prostředí. Pod tu lze zahrnout odpovědnost za

²¹⁴ Viz. ustanovení § 14 odst. 2 ZOPK

²¹⁵ Viz. strana 31 až 32 této diplomové práce

²¹⁶ Viz. Prchalová, J.– Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000. Komentář a prováděcí předpisy. Praha : Linde Praha, 2010, s. 87

²¹⁷ O odpovědnosti za porušení povinností souvisejících s ochranou dřevin, jejichž dodržování ukládá LesZ, pojednávají strany 37 až 39 této diplomové práce.

ekologickou újmu a odpovědnost za škodu.²¹⁸

Delikt ní odpovědnost správní lze podle ustanovení ZOPK rozlišovat na odpovědnost právnických a fyzických osob při výkonu podnikatelské činnosti a odpovědnost fyzických osob za přestupky. Jednotlivé skutkové podstaty správních deliktů jsou uvedeny v ustanoveních § 87 a 88 ZOPK a některé se bezprostředně týkají ochrany dřevin rostoucích mimo les. Odpovědnost za přestupky je v ZOPK založena na nedbalostním principu, protože ustanovení § 87 ZOPK definující jednotlivé přestupky nevyžaduje ke vzniku odpovědnosti úmyslné zavinění. Odpovědnost právnických a fyzických osob při výkonu podnikatelské činnosti vychází z principu objektivní odpovědnosti, neboť skutkové podstaty správních deliktů podle ustanovení § 88 ZOPK nevyžadují ke vzniku odpovědnosti zavinění. Za spáchané správní delikty ukládá orgán ochrany přírody pokuty. Výše pokuty závisí na závažnosti konkrétního deliktu. Ze skutkových podstat přestupků týkajících se dřevin je možné jmenovat neprovedení náhradní výsadby dřevin, poškození nebo pokácení bez povolení dřeviny rostoucí mimo les, provedení nepovoleného zásahu do významného krajinného prvku, poškození nebo zničení památného stromu nebo zvláště chráněné rostliny.²¹⁹ Za pokácení nebo závažné poškození skupiny dřevin rostoucích mimo les může orgán ochrany přírody uložit fyzické osobě pokutu až 100 000 Kč, přičemž v případě poškození nebo zničení zvláště chráněné rostliny může být pokuta až dvojnásobná.²²⁰ Kromě výše zmíněných skutkových podstat se ochrany dřevin mohou nepřímo týkat i skutkové podstaty některých jiných přestupků uvedených v ustanovení § 87 ZOPK. Pokud jde o odpovědnost podnikajících právnických nebo fyzických osob za správní delikty, obsahuje ustanovení § 88 ZOPK velmi podobné skutkové podstaty jako v případě přestupků fyzických osob. Hlavní rozdíl spočívá v tom, že podnikajícím právnickým a fyzickým osobám může orgán ochrany přírody uložit podstatně větší pokutu. Konkrétně 1000 000 Kč až 2000 000 Kč.

Porušení povinností vyplývajících z ustanovení ZOPK může vést i ke vzniku

²¹⁸ Viz. Damohorský M. a kolektiv – Právo životního prostředí, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2010, s. 73 a 81

²¹⁹ Viz. ustanovení § 87 odst. 1 písm. g) a odst. 2 písm. e) a f) ZOPK

²²⁰ Viz. ustanovení § 87 odst. 3 písm. a), c), a d) a odst. 4 ZOPK

trestní odpovědnosti.²²¹ V této souvislosti se nabízí zmínit ustanovení § 293 TZ, které definuje trestný čin poškození a ohrožení životního prostředí. Mezi další trestné činy související s ochranou dřevin patří poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti, neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami, neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami z nedbalosti, šíření nakažlivé nemoci a škůdce užitkových rostlin a především pak poškození chráněných částí přírody.²²² Tento trestný čin TZ definuje následovně: „*Kdo, byť i z hrubé nedbalosti, poruší jiný právní předpis tím, že poškodí nebo zničí památný strom, významný krajinný prvek, jeskyni, zvláště chráněné území, evropsky významnou lokalitu nebo ptačí oblast tak, že tím zanikne nebo je značně oslaben důvod pro ochranu takové části přírody, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.*” Citované ustanovení TZ přímo odkazuje na památný strom a na významný krajinný prvek, čímž dochází k propojení právní úpravy obsažené v ZOPK s TZ.

Poškození nebo zničení dřevin rostoucích mimo les může také vést ke vzniku odpovědnosti za škodu. Blíže se touto problematikou zabývá kapitola druhá této diplomové práce a to především v souvislosti s kořeny a větvemi přesahujícími přes pozemek souseda. Uplatnění soukromoprávní odpovědnosti za škodu ale může být v některých případech poměrně problematické. Škoda je totiž chápána jako majetková ztráta na věci. Z toho vyplývá, že musí být vyčíslitelná a uhraditelná v penězích.²²³ Vyčíslit škodu způsobenou na dřevinách rostoucích mimo les přitom může být v některých konkrétních případech značně obtížné. Kromě toho soukromoprávní odpovědnost za škodu vychází z principu volné dispozice. To znamená, že záleží na volném uvážení poškozeného vlastníka, zda nárok na náhradu škody na složce životního prostředí, kterou je v tomto případě dřevina rostoucí mimo les, uplatní nebo se rozhodne svůj nárok neuplatnit. Z výše uvedených skutečností vyplývá, že uplatnění soukromoprávní odpovědnosti za škodu může být v právu životního prostředí poměrně omezené. Z toho důvodu byl do českého práva zaveden zákonem č. 17/1992 Sb., o

²²¹ Blíže k této problematice viz. Jelínková J. – Komu uložit sankci za delikt podle zákona o ochraně přírody a krajiny. In: Ochrana přírody č. 4/2009. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR: Praha, 2009

²²² Viz. ustanovení § 294, § 299, § 300, § 301 a § 307 TZ

²²³ Viz. Damohorský M. a kolektiv – Právo životního prostředí, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2010, s. 84

životním prostředí, institut ekologické újmy. Jedná se o imateriální ztrátu, která může vznikat z jednání protiprávního i z jednání po právu.²²⁴ Vychází z principu objektivní odpovědnosti a blíže ji v českém právu mimo jiné upravuje zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě, který je transpozicí směrnice EU. Mezi další znaky ekologické újmy patří to, že se obvykle jedná o ztrátu také ve smyslu biologickém, estetickém, kulturním i v dalších pojetích. Ekologická újma je často pocíťována jako ztráta nejen vlastníkem věci, ale i dalšími lidmi často daleko mimo místo, kde vznikla. Mezi další znaky ekologické újmy patří, že vzniká i na těch složkách, které nemohou být vlastněny, je jen těžko číselně kvalifikovatelná a obtížně napravitelná. Odpovědnost za ekologickou újmu musí vedle skutečného škůdce přebírat daleko více i vlastník poškozené věci či stát.²²⁵

5.11 Orgány státní správy na úseku ochrany dřevin rostoucích mimo les a jejich působnost

Státní správu na úseku ochrany dřevin rostoucích mimo les zajišťují v rozsahu určeném ZOPK orgány ochrany přírody. Mezi tyto orgány patří obecní úřady, pověřené obecní úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, krajské úřady, správy národních parků a chráněných krajinných oblastí, Česká inspekce životního prostředí, Ministerstvo životního prostředí, újezdní úřady a Ministerstvo obrany.²²⁶ Kompetence těchto orgánů vymezují ustanovení § 75 až § 80 ZOPK. Vzhledem k tématu diplomové práce se nabízí zmínit jenom ty kompetence, které se týkají ochrany dřevin. Obecní úřady povolují kácení dřevin, vedou přehled pozemků vhodných k náhradní výsadbě a ukládají povinnost provést náhradní výsadbu.²²⁷ Mezi pravomoci pověřených obecních

²²⁴ Viz. Damohorský M. a kolektiv – Právo životního prostředí, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2010, s. 87 a 88

²²⁵ Blíže k definici ekologické újmy viz. Damohorský M. – Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 1999, s. 96

²²⁶ Viz. ustanovení § 75 odst. 1 ZOPK

²²⁷ Viz. ustanovení § 76 ZOPK

úřadů, které se týkají dřevin rostoucích mimo les, patří oprávnění registrovat významné krajinné prvky a vydávat závazná stanoviska k zásahům do těchto registrovaných prvků a dále také pravomoci týkající se památných stromů. Pověřené obecní úřady zajišťují veškerou agendu stanovenou u památných stromů v ustanovení § 46 ZOPK.²²⁸ To znamená, že památné stromy a jejich ochranná pásma vyhlášují. Ochranu památného stromu mohou také zrušit. Z pravomocí obecních úřadů obcí s rozšířenou působností týkajících se dřevin je možné zmínit oprávnění vyzvat k prokázání povoleného způsobu nabytí zvláště chráněné rostliny,²²⁹ kterou může být i dřevina, nebo oprávnění ukládat pokuty za některé správní delikty podle ustanovení § 87 a § 88 ZOPK. Kromě toho mohou obecní úřady obcí s rozšířenou působností kácení dřevin pozastavit, omezit nebo zakázat.²³⁰ Další pravomocí je možnost uložit provedení nezbytných zásahů včetně pokácení dřevin podle ustanovení § 7 odst. 2 ZOPK.²³¹ Krajské úřady jsou odvolacím orgánem proti rozhodnutí, která vydaly obecní úřady, pověřené obecní úřady nebo obecní úřady obce s rozšířenou působností. Jejich pravomoci vyjmenovává ustanovení § 77a ZOPK. Dřevin se týká zejména oprávnění zajišťovat záchranné programy ohrožených zvláště chráněných druhů rostlin nebo oprávnění odebírat nedovoleně držené jedince chráněných druhů.²³² Dalšími orgány zajišťujícími státní správu na úseku ochrany dřevin rostoucích mimo les jsou správy národních parků a správy chráněných krajinných oblastí.

Vrchní státní dozor v ochraně dřevin rostoucích mimo les zajišťuje MŽP, které je zároveň ústředním orgánem státní správy ochrany přírody v České republice.²³³ Z pravomocí týkajících se dřevin je možné jmenovat oprávnění stanovit velikost, popřípadě jiné charakteristiky dřevin, k jejichž kácení není třeba povolení podle ustanovení § 8 odst. 3 ZOPK, jestliže rostou na pozemcích ve vlastnictví fyzických

²²⁸ Viz. Miko, L., Borovičková, H. a kol. – Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář. 2. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2007, s. 286

²²⁹ Viz. ustanovení § 54 odst. 1 ZOPK

²³⁰ Viz. ustanovení § 8 odst. 1 a 2, § 9 odst. 1 a 2 a § 77 odst. 1 písm. h) ZOPK

²³¹ Viz. ustanovení § 77 odst. 1 písm. g) ZOPK

²³² Viz. ustanovení § 77a odst. 5 písm. e) a k) ZOPK

²³³ Viz. ustanovení § 85 odst. 2 ZOPK

osob, které tyto pozemky užívají, a podrobnosti ochrany dřevin a podmínek povolování jejich kácení podle ustanovení § 8 odst. 5 ZOPK. Kromě toho náleží MŽP mnoho dalších pravomocí, z nichž některé se týkají dřevin. Tyto pravomoci vyjmenovává ustanovení § 79 ZOPK.

Dalším orgánem ochrany přírody je ČIŽP. Právní úpravy ochrany dřevin se například týká oprávnění ČIŽP vyzvat k prokázání povoleného způsobu nabytí zvláště chráněné rostliny, kterou může být i dřevina.²³⁴ Kromě výše zmíněných orgánů ochrany přírody, které zajišťují státní správu na úseku ochrany dřevin rostoucích mimo les, plní důležitou úlohu také strážce přírody.²³⁵ Jejich posláním je kontrola dodržování povinností vyplývajících z ustanovení ZOPK v terénu. Mohou například ukládat a vybírat blokové pokuty za přestupky na úseku ochrany přírody.

5.12 Shrnutí

Pokud jde o kácení dřevin na základě oznámení, jeví se jako diskutabilní ustanovení § 8 odst. 3, které odkazuje na prováděcí předpis vydaný Ministerstvem životního prostředí ČR. Povolení ke kácení dřeviny nemá být vyžadováno na základě toho, že dřevina nedosahuje určité velikosti nebo jiné charakteristiky. Kde je vhodné stanovit hranici velikosti obvodu kmene, od které již musí být povolení ke kácení orgánem ochrany přírody vydáno, může být vnímáno různě. Prováděcí předpis stanovil, že povolení ke kácení se nevyžaduje pro stromy o obvodu kmene do 80 cm měřeného ve výšce 130 cm nad zemí nebo souvislé keřové porosty do celkové plochy 40 m².²³⁶ Vzhledem k tomu, že zmíněného obvodu kmene nedosahuje velké množství dřevin, nabízí se de lege ferenda s ohledem na zajištění kvalitnější ochrany dřevin rostoucích mimo les tuto hranici do budoucna snížit. K tomu je vhodné dodat, že 17. dubna 2013 představilo Ministerstvo životního prostředí ČR novelu vyhlášky o ochraně dřevin a

²³⁴ Viz. ustanovení § 80 odst. 1 ZOPK

²³⁵ Blíže ustanovení § 81 až § 81b ZOPK

²³⁶ Viz. ustanovení § 8 odst. 2 vyhlášky MŽP č. 395/1992 Sb.

povolování jejich kácení,²³⁷ jejíž účinnost se předpokládá od 15. července 2013.²³⁸ Novelu tohoto prováděcího předpisu k ZOPK kritizují někteří odborníci a neziskové organizace zabývající se ochranou životního prostředí. Za hlavní problém považují skutečnost, že by bylo nově možné kácet na zahradách veškeré dřeviny bez zohlednění obvodu jejich kmene.²³⁹ Výjimku z tohoto pravidla představují památné stromy. Kromě toho se objevují názory, že definice zahrad je v prováděcím předpisu nedostatečná. Navíc ministerstvo nechrání stromy vysazené v rámci takzvaných náhradních výsadeb za stromy pokácené zpravidla kvůli novým stavbám.²⁴⁰ Ze shora uvedeného lze vyvodit, že nová vyhláška o ochraně dřevin a povolování jejich kácení posiluje oprávnění vlastníků pozemků, na kterých dřeviny rostou. Zároveň oslabuje ochranu stromů rostoucích v zahradách.

Za problematické je také zřejmě možné považovat ustanovení § 8 odst. 4 ZOPK, které upravuje případy, kdy je naléhavá potřeba bez časových průtahů dřevinu pokácet. Mezi důvody, umožňující pokácení dřevin bez jakýchkoliv časových průtahů, patří ohrožení života nebo zdraví nebo hrozba škody velkého rozsahu.²⁴¹ Zatímco ustanovení § 8 odst. 2 ZOPK ukládá povinnost oznámit plánované kácení minimálně 15 dnů předem, ze znění § 8 odst. 4 ZOPK vyplývá, že kácení má být orgánu ochrany přírody oznámeno do 15 dnů od jeho provedení. Touto úpravou zákonodárce zřejmě posiluje důležitost ochrany lidského zdraví a majetku a upřednostňuje tak nepřímo tyto hodnoty před ochranou zdraví dřevin. Tento postoj je pravděpodobně správný, nicméně ustanovení § 8 odst. 4 ZOPK nahrává možnosti zneužití oprávnění pokácet dřeviny, a pak až vše oznámit orgánu ochrany přírody. Lze si představit situaci, kdy se majitel pozemku, na které roste strom chráněný podle ZOPK, rozhodne tento strom pokácet. Pokud orgán ochrany přírody odmítne majiteli takového pozemku vydat povolení k pokácení stromu, může si majitel pozemku vymyslet, že do stromu uhodil blesk a

²³⁷ Viz. vyhláška MŽP č. 189/2013 Sb.

²³⁸ Viz. http://www.mzp.cz/cz/news_130424_kaceni_stromu_otazky

²³⁹ Viz. http://www.ceskenoviny.cz/domov/zpravy/novela-vyhlasky-zmeni-ochranu-drevin-v-zahradach-a-alejich/927717?utm_source=rss&utm_medium=feed

²⁴⁰ Viz. <http://arnika.org/zacnou-mizet-parky-i-aleje-ministerstvo-chce-usnadnit-kaceni>

²⁴¹ Viz. ustanovení § 8 odst. 4 ZOPK

neprodleně strom pokácet, jelikož strom byl prokazatelně vyvrácen a ohrožoval tak zdraví všech kolemjdoucích osob. Oznámení o provedení kácení může následně majitel pozemku, na němž strom rostl, odevzdat ve lhůtě 15 dnů od provedení kácení orgánu ochrany přírody. Jak již vyplývá ze shora uvedeného, toto oznámení nemusí stejně jako žádost o povolení kácení obsahovat žádnou fotodokumentaci, která by dokazovala, že strom opravdu bezprostředně ohrožoval zdraví kolemjdoucích osob. Za určitých specifických okolností si tak lze představit zneužití ustanovení § 8 odst. 4 ZOPK, i když názory na tuto problematiku mohou být různé. De lege ferenda by se ale zřejmě vyplatilo zavést zákonem nebo prováděcí vyhláškou povinnost připojit k náležitostem oznámení o provedení kácení podle ustanovení § 8 odst. 4 ZOPK také fotodokumentaci dřevin ohrožujících bezprostředně život či zdraví lidí nebo majetek velkého rozsahu. Nová vyhláška o ochraně dřevin a povolování jejich kácení nepoužívá přímo pojem fotodokumentace, ale výše zmíněný nedostatek prováděcí vyhlášky z roku 1992 napravuje.²⁴²

V souvislosti s *památnými stromy* se nabízí zmínit, že důvodem pro prohlášení stromu za památný může být jen jeho výška, šířka nebo to, že vyniká v krajině. Z toho důvodu nemusí být památný strom nutně památkou některé historické události nebo osobnosti, a proto by se zřejmě de lege ferenda na tyto stromy více hodilo dříve používané označení *chráněný strom*. Zákonodárce se ale od tohoto pojmu v ZOPK odchýlil. Je samozřejmě věcí subjektivního názoru, jaký termín se jeví jako vhodnější. Pokud jde o právní úpravu ochrany památných stromů, nabízí se otázka, do jaké míry má smysl chránit uschlý strom. Orgán ochrany přírody může zrušit ochranu památného stromu v souladu s ustanovením § 46 odst. 4 ZOPK jen z důvodů uvedených v ustanovení § 56 ZOPK. Mezi tyto důvody nepatří skutečnost, že strom uschnul. Příkladem chráněného památného stromu, který nejeví známky života, je například Žižkův dub v Náměšti. Z hlediska de lege ferenda je na zvážení, zda-li by v případě odumření památného stromu nebylo lepší ochranu takového stromu zrušit. Taková změna v právní úpravě se jeví jako smysluplná, ale na druhou stranu hrozí riziko

²⁴² Viz. ustanovení § 4 odst. 1 písm. e) vyhlášky MŽP č. 189/2013 Sb., které stanoví: „*Žádost o povolení ke kácení dřevin musí vedle obecných náležitostí podání podle správního řádu obsahovat v případě kácení dřevin podle § 8 odst. 4 zákona doložení skutečností nasvědčujících tomu, že byly splněny podmínky pro tento postup.*”

zneužití. Vlastník pozemku, na kterém roste památný strom, by z důvodu uplatnění svých soukromých zájmů mohl tajně poškodit kořenový systém památného stromu. Pokud by strom odumřel, přestal by být chráněn a vlastník pozemku by na místě, kde památný strom rostl, měl možnost postavit například rodinný dům. Z toho důvodu je zřejmě rozumné chránit i uschlý strom, i když nejeví žádné známky života. Dalším důvodem, proč má právní ochrana uschlého stromu smysl, je skutečnost, že strom může připomínat některou historickou událost, která se poblíž něj odehrála. Pro připomenutí takové historické události rovněž není nutné, aby byl strom živý.

6 Právní úprava ochrany dřevin a některá další právní odvětví

Právní úpravy ochrany dřevin se kromě ZOPK, LesZ, OZ a NOZ týkají i ustanovení některých jiných vnitrostátních právních předpisů, a proto je na místě je v této diplomové práci rovněž zmínit.

6.1 Kácení dřevin v souvislosti s právní úpravou ochrany vod

Odchytku od obecné úpravy ochrany a možností kácení dřevin zavádí též VodZ. Jedná se v podstatě o nepřímou novelu vztahující se na náletové dřeviny na hrázích.²⁴³ Ustanovení § 59 odst. 1 písm. j) VodZ stanoví následující: *„Vlastník vodního díla je povinen odstraňovat náletové dřeviny z hrází sloužících k ochraně před povodněmi, ke vzdouvání vody nebo k akumulaci vody; na tyto povinnosti se s výjimkou ochrany památných stromů, zvláště chráněných druhů rostlin, zvláště chráněných živočichů a volně žijících ptáků, nevztahuje zákon o ochraně přírody a krajiny. Před jejich odstraněním, není-li nebezpečí z prodlení, je vlastník vodního díla povinen oznámit svůj*

²⁴³ Viz. Prchalová, J. – Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000. Komentář a prováděcí předpisy. Praha : Linde Praha, 2010, s. 59

záměr orgánu ochrany přírody.” Důležitým ustanovením ve VodZ, které se také bezprostředně týká právní úpravy ochrany dřevin, je ustanovení § 49 odst. 1 písm. b) VodZ, které stanoví: „*Správci vodních toků jsou oprávněni z důvodu péče o koryta vodního toku a po projednání s vlastníky pozemků odstraňovat nebo nově vysazovat stromy a keře na pozemcích při něm v šířce podle odstavce 2.*” S oprávněním správců vodních toků souvisí některá další ustanovení VodZ, která mimo jiné ukládají povinnost správcům vodních toků udržovat břehové porosty na pozemcích koryt vodních toků nebo na pozemcích sousedících s korytem vodního toku tak, aby se nestaly překážkou odtoku vody při povodňových situacích.²⁴⁴ Další povinností, kterou ukládají ustanovení VodZ, je povinnost vlastníků pozemků strpět na svém pozemku břehové porosty v případě, kdy je součástí pozemku koryto vodního toku.²⁴⁵ Bezprostředně se právní úpravy ochrany dřevin týká také ustanovení § 50 písm. a) VodZ, které stanoví: „*Vodoprávní úřad může vlastníkům pozemků sousedících s koryty vodních toků zakázat kácet stromy a keře zabezpečující stabilitu koryta vodního toku.*” Pro právní úpravu ochrany dřevin má význam také definice pojmu břehový porost, kterou obsahuje prováděcí vyhláška č. 178/2012 Sb. Břehovým porostem se podle zmíněného prováděcího předpisu myslí: „*Dřevinný porost rostoucí na břehu koryta vodního toku do 6 m u drobných vodních toků, do 8 m u významných vodních toků nebo do 10 m u významných vodních toků, které jsou vodními cestami dopravně významnými, na pobřežních pozemcích podél koryta vodního toku na vnější straně břehové čáry nebo na pozemku, na kterém leží koryto vodního toku; to se nevztahuje na pozemky určené k plnění funkcí lesa.*”²⁴⁶

6.2 Kácení dřevin v souvislosti s právní úpravou podmínek podnikání v energetických odvětvích

²⁴⁴ Viz. ustanovení § 47 odst. 2 písm. b) VodZ

²⁴⁵ Viz. ustanovení § 50 písm. a) VodZ

²⁴⁶ Viz. ustanovení § 2 písm. a) vyhlášky č. 178/2012 Sb., kterou se stanoví seznam významných vodních toků a způsob provádění činností souvisejících se správou vodních toků

Pokud jde o ochranu dřevin, obsahuje EnergZ zejména oprávnění k zásahům do dřevin pro provozovatele rozvodů elektrické energie, plynu a tepla. Ustanovení § 24 odst. 3 písm. g) EnergZ v této souvislosti stanoví: „*Provozovatel přenosové soustavy má právo odstraňovat a oklešťovat stromoví a jiné porosty, provádět likvidaci odstraněného a okleštěného stromoví a jiných porostů ohrožujících bezpečné a spolehlivé provozování zařízení přenosové soustavy v případech, kdy tak po předchozím upozornění a stanovení rozsahu neučinil sám vlastník či uživatel.*” Pro ochranu dřevin má význam tzv. ochranné pásmo zařízení elektrizační soustavy, kterým je prostor v bezprostřední blízkosti zařízení. Význam ochranného pásma spočívá v zajištění spolehlivého fungování elektrizační soustavy a v ochraně života, zdraví a majetku. V této souvislosti ustanovení § 46 odst. 9 EnergZ stanoví: „*V ochranném pásmu nadzemního vedení je zakázáno vysazovat chmelnice a nechávat růst porosty nad výšku 3 m.*” Tento zákaz má pochopitelně význam především pro vlastníky pozemků, nad nimiž vedou rozvodné sítě. Držitelům licence na rozvod tepelné energie umožňuje EnergZ odstraňovat porosty ohrožující provoz rozvodných zařízení, pokud tak neučinil po předchozím upozornění vlastník dotčené nemovitosti.²⁴⁷ Pro právní úpravu ochrany dřevin má význam ještě význam zákaz vysazování trvalých porostů v ochranném pásmu zařízení pro výrobu či rozvod tepelné energie.²⁴⁸

6.3 Kácení dřevin a právní úprava pozemních komunikací

Pro ochranu dřevin má význam zejména ustanovení § 15 odst. 1 ZoPozKom, které stanoví: „*Silniční vegetace²⁴⁹ na silničních pomocných pozemcích a na jiných vhodných pozemcích tvořících součást dálnice, silnice nebo místní komunikace nesmí ohrožovat bezpečnost užití pozemní komunikace nebo neúměrně ztěžovat použití těchto pozemků k účelům údržby těchto komunikací nebo neúměrně ztěžovat obhospodařování*

²⁴⁷ Viz. ustanovení § 76 odst. 5 písm. c) EnergZ

²⁴⁸ Viz. ustanovení § 87 odst. 4 EnergZ

²⁴⁹ Blíže k otázce vlastnictví silniční vegetace viz. Knotek J., Právní úprava dřevin v okolí pozemních komunikací. In: Strom pro život, život pro strom VII. Aleje v krajině. Sborník z národní arboristické konference. 1. vyd. Praha: Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, 2008, str.7

sousedních pozemků.” Vlastník dálnice, silnice nebo pozemní komunikace je oprávněn v souladu se ZOPK kácet dřeviny na silničních pozemcích.²⁵⁰ Na znění § 15 ZoPozKom přímo odkazuje ustanovení § 29 odst. 5 ZoPozKom, které stanoví: „*Tvoří-li pevnou překážku strom, postupuje se podle ustanovení § 15.*” V posledních letech docházelo často k neodůvodněně početnému kácení stromů podél silnic, dálnic a místních komunikací, a proto se uvažovalo i o tom, že by se silniční aleje staly významným krajinným prvkem podle ustanovení § 3 ZOPK.²⁵¹ Za zmínku stojí také to, že ještě v roce 2008 bylo v ČR kolem silnic I. třídy přibližně 370 km stromořadí rostoucích na krajnici.²⁵²

6.4 Kácení dřevin a některá další právní odvětví

Pro právní úpravu ochrany dřevin mají dále význam i některé další vnitrostátní právní předpisy, mezi něž patří například zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči. V této souvislosti je vhodné zmínit, že zmíněný zákon upravuje také památkově chráněné zahrady a parky. Dalším předpisem, který s dřevinami souvisí, je zákon č. 266/1994 Sb., o drahách. Ustanovení § 10 odst. 1 ZoDr mimo jiné stanoví, že vlastníci nemovitosti v sousedství dráhy jsou povinni strpět, aby na jejich pozemcích byla provedena nezbytná opatření k zabránění padání stromů nebo jejich částí, vznikne-li toto nebezpečí výstavbou nebo provozem dráhy nebo přírodními vlivy; vznikne-li toto nebezpečí z jednání těchto vlastníků, jsou povinni učinit nezbytná opatření na svůj náklad. Dále je možné zmínit například zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích. Ustanovení § 104 odst. 6 písm. b) ZoEK stanoví následující: „*Podnikatel zajišťující veřejnou komunikační síť je dále na základě prokazatelného oznámení vlastníkovi, popřípadě správci nebo uživateli dotčené nemovitosti oprávněn v nezbytném rozsahu kácet a oklešťovat dřeviny ohrožující bezpečný a spolehlivý provoz*

²⁵⁰ Viz. ustanovení § 15 odst. 2 ZoPozKom

²⁵¹ Viz. názory a stanoviska některých zástupců státních orgánů, odborné veřejnosti a občanských sdružení v článku Mach, M. Jak nekácet aleje. Ekolist, 2008, č. 2, str. 7

²⁵² Viz. Švedová D. – Stromy jako doprovod pozemních komunikací a jejich postavení v právních předpisech, Strom pro život, život pro strom VII. Aleje v krajině. Sborník z národní arboristické konference. 1. vyd. Praha:Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, 2008. str. 11

komunikačních vedení a elektronických komunikačních zařízení, a to v souladu s podmínkami stanovenými zvláštním právním předpisem.”

6.5 Shrnutí

Kácení dřevin upravují kromě ZOPK a LesZ i další vnitrostátní právní předpisy. Zatímco VodZ užívá v ustanovení § 59 odst. 1 písm. j) pojem *náletové dřeviny*, ustanovení EnergZ používají převážně pojmy *stromoví a porosty*.²⁵³ Zcela jiný pojem než ve VodZ a EnergZ se pak vyskytuje v ustanoveních ZoPozKom.²⁵⁴ De lege ferenda by tak zřejmě bylo do budoucna vhodné sjednotit pojmosloví v jednotlivých právních předpisech.

7 Závěr

Dřeviny měly pro člověka od nepaměti mimořádný význam. Zajišťovaly a stále zajišťují celou řadu nezastupitelných funkcí. Z těchto důvodů je právní úprava ochrany dřevin bezpodmínečnou nutností. Ochrana stromů a keřů na úrovni práva tudíž zabezpečuje, že budou dřeviny naplňovat své nezastupitelné funkce i v budoucnosti. Cílem této diplomové práce bylo, kromě popisu jednotlivých dílčích aspektů právní úpravy ochrany dřevin v České republice, také upozornit na některá problematická místa právní úpravy týkající se ochrany stromů a keřů. Proto obsahují následující podkapitoly závěru diplomové práce úvahy z hlediska de lege ferenda.

²⁵³ Viz. ustanovení § 24 odst. 3 písm. g) EnergZ, které v této souvislosti stanoví: „*Provozovatel přenosové soustavy má právo odstraňovat a oklešťovat stromoví a jiné porosty, provádět likvidaci odstraněného a okleštěného stromoví a jiných porostů ohrožujících bezpečné a spolehlivé provozování zařízení přenosové soustavy v případech, kdy tak po předchozím upozornění a stanovení rozsahu neučinil sám vlastník či uživatel.*”

²⁵⁴ Viz. ustanovení § 15 odst. 1 ZoPozKom, které uvádí následující: „*Silniční vegetace na silničních pomocných pozemcích a na jiných vhodných pozemcích tvořících součást dálnice, silnice nebo místní komunikace nesmí ohrožovat bezpečnost užití pozemní komunikace nebo neúměrně ztěžovat použití těchto pozemků k účelům údržby těchto komunikací nebo neúměrně ztěžovat obhospodařování sousedních pozemků.*”

7.1 Soukromoprávní úprava ochrany dřevin

V souvislosti s vlastnickým právem ke stromům a keřům jsem dospěl k závěru, že je nová právní úprava obsažená v NOZ v některých ohledech pravděpodobně nadbytečná a zbytečně konkrétní. Ustanovení § 505 NOZ stanoví následující: „*Součástí věci je vše, co k ní podle její povahy náleží a co nemůže být od věci odděleno, aniž se tím věc znehodnotí.*” Až doposud se ze znění tohoto ustanovení, které je obsaženo i v OZ, vyvozovaly různé konkrétní závěry. V souvislosti s právní ochranou stromů a keřů jde především o závěr, že dřeviny jsou po svém zakořenění součástí pozemku a jejich vlastníkem je proto osoba, které patří pozemek. Ustanovení § 507 NOZ, ze kterého vyplývá, že součástí pozemku je i rostlinstvo na něm vzešlé, lze tak zřejmě považovat za nadbytečné a zbytečně konkrétní. To samé nejspíše platí i o ustanovení § 1088 NOZ, které stanoví: „*Při osetí pozemku cizím semenem nebo osázení cizími rostlinami náleží vlastníku pozemku, co takto přibude; rostliny mu však náleží až poté, co zapustí kořeny.*” Vzhledem ke shora uvedenému i vzhledem k tomu, že NOZ obsahuje přes 3000 paragrafů, bych de lege ferenda navrhoval některá ustanovení NOZ zrušit. Naproti tomu ustanovení § 1016 a § 1017 NOZ upravující podrobně sousedské vztahy týkající se dřevin lze zřejmě považovat za přínosná, neboť OZ tuto problematiku řešil poměrně stroze a ponechával tak v případech nejrůznějších sporů velký prostor pro úvahu soudu.

Pokud jde o problematiku prorůstání kořenů na sousední pozemek, posuzuje soud každý konkrétní případ v současné době individuálně s důrazem na dodržování institutu dobrých mravů. Z mého subjektivního pohledu je současná právní úprava v této oblasti příliš obecná. Ponechávat na úvaze soudu, zda v konkrétním případě zanedbal svoje povinnosti vlastník pozemku, ze kterého vyrůstá strom, nebo jeho soused, se nejví jako vhodné řešení. Z hlediska de lege ferenda by tak právní úprava v této oblasti měla být o něco konkrétnější. To znamená, že by měla přesně specifikovat povinnosti vlastníka pozemku, na kterém roste strom. Dále by měla být blíže specifikována i prevenční povinnost majitele sousedního pozemku, kterému podrůstáním kořenů vznikla škoda. I když se celá výše zmíněná problematika kořenů na cizím pozemku jeví na první pohled jako bagatelní a nepodstatná záležitost, opak je pravdou. Z praxe jsou známy případy, kdy kořenové systémy některých zvlášť velkých stromů nabouraly zdivo nebo stavební základy nemovitostí na sousedním pozemku a

způsobily tak škodu velkého rozsahu. I z toho důvodu je zřejmě nedostatečné ponechávat vše na úvaze soudu bez opory v konkrétněji vymezených povinnostech majitelů sousedících pozemků.

Pokud jde o sousedská práva týkající se dřevin, nabízí se rovněž zmínit, že současná zákonná úprava neřeší situaci, kdy kmen stromu vyrůstá na hranici dvou sousedících pozemků. Není tedy jasné, kdo je v takovém případě vlastníkem stromu. NOZ tento problém řeší v ustanovení § 1067, které stanoví: „*Strom náleží tomu, z jehož pozemku vyrůstá kmen. Vyrůstá-li kmen na hranici pozemků různých vlastníků, je strom společný.*” Vzhledem ke znění citovaného ustanovení by měl de lege ferenda NOZ také výslovně stanovit, zda se bude jednat o spoluvlastnictví stromu. Pod pojmem společný strom si lze totiž také představit, že každému ze sousedů patří jen ta část kmene a ty větve stromu, které jsou nad jeho pozemkem. V takovém případě by mohl vlastník pozemku disponovat jen s určitou částí stromu, nikoliv tedy se stromem jako celkem. Ustanovení § 1117 NOZ upravující spoluvlastnictví naproti tomu stanoví: „*Každý spoluvlastník má právo k celé věci. Toto právo je omezeno stejným právem každého dalšího spoluvlastníka.*” Z hlediska praxe ale není tento problém zřejmě tak podstatný jako problematika kořenů nabourávajících zdivo souseda.

7.2 Přímé a nepřímé nástroje ochrany dřevin

Administrativně-právní nástroje ochrany přírody se v souvislosti s dřevinami využívají nejvíce. Jak již bylo výše uvedeno, LesZ i ZOPK obsahují mnoho nejrůznějších zákazů, příkazů a povolení, které se bezprostředně dotýkají stromů a keřů. Naproti tomu koncepční nástroje ochrany přírody se užívají za účelem ochrany dřevin o něco méně. Ekonomické nástroje představují především poplatky za odnětí pozemků určených k plnění funkcí lesa a také hlava sedmá LesZ upravující podporu hospodaření v lesích. V LesZ jsou tak zastoupeny nástroje pozitivní i negativní ekologické stimulace, které bezprostředně souvisejí s dřevinami. Nedostatek právní úpravy tak lze spatřovat hlavně v tom, že se vůbec neaplikuje ustanovení § 9 odst. 3 ZOPK upravující odvody za pokácené dřeviny a to kvůli neexistenci zvláštního zákona, který by odvody za pokácené dřeviny blíže specifikoval. ZOPK tak ekonomický nástroj ochrany dřevin

rostoucích mimo les sice předpokládá, ale je to zbytečné, neboť se zmíněné ustanovení v praxi vůbec nepoužívá. De lege ferenda by tak bylo do budoucna vhodné vydat příslušný zvláštní zákon, který by výši odvodů za pokácené dřeviny i podmínky pro jejich ukládání a případné prominutí blíže upravoval. Celkově se jeví jako účinnější a pro dřeviny přínosnější využití ekonomických nástrojů ochrany přírody v ZOPK ve větší míře, než je tomu doposud.

7.3 Ochrana lesních dřevin

Právní úprava ochrany lesních dřevin obsahuje v porovnání s právní úpravou ochrany dřevin rostoucích mimo les nástroje pozitivní i negativní ekonomické stimulace. Kromě toho se dřevin bezprostředně týká také lesnické plánování, které je možné pokládat za koncepční nástroj ochrany dřevin. Právní úpravu ochrany lesních dřevin tak lze považovat za komplexní, narozdíl od právní úpravy ochrany dřevin mimo les se prostor pro případné úvahy de lege ferenda výrazně zmenšuje. Za diskutabilní lze v LesZ pokládat maximální výši pokut za některé přestupky. Pokud někdo vyzvedává semenáčky a sazenice stromů a keřů lesních dřevin nebo bez povolení sbírá semena lesních dřevin, jmelí a ochmet, může mu být uložena pokuta do výše 5000 Kč.²⁵⁵ De lege ferenda by bylo zřejmě vhodné v zájmu lepší ochrany lesních dřevin maximální výši pokut za některé přestupky o něco zvýšit.

V souvislosti s pojmem pozemky určené k plnění funkcí lesa je vhodné zmínit, že LesZ je nekonzistentní, co se týče používání tohoto pojmu a pojmu lesní pozemek. Rozhodování o odnětí nebo omezení je vztaženo k pozemkům určeným k plnění funkcí lesa,²⁵⁶ ale například ustanovení § 16 odst. 2 LesZ vychází z pojmu lesní pozemek.²⁵⁷ Z tohoto pohledu se de lege ferenda nabízí pojmy v LesZ sjednotit.

²⁵⁵ Viz. ustanovení § 53 odst. 1 písm. c) a d) a odst. 2 LesZ

²⁵⁶ Viz. ustanovení § 13 odst. 2, § 15 odst. 1 a odst. 3 LesZ

²⁵⁷ Viz. Drobník J., Dvořák P. – Lesní zákon Komentář, Wolters Kluwer, Česká republika, Praha 2010, s. 47

7.4 Právní úprava ochrany dřevin rostoucích mimo les

Pokud jde o kácení dřevin na základě oznámení, jeví se jako diskutabilní ustanovení § 8 odst. 3, které odkazuje na prováděcí předpis vydaný Ministerstvem životního prostředí ČR. Povolení ke kácení dřeviny nemá být vyžadováno na základě toho, že dřevina nedosahuje určité velikosti nebo jiné charakteristiky. Kde je vhodné stanovit hranici velikosti obvodu kmene, od které již musí být povolení ke kácení orgánem ochrany přírody vydáno, může být vnímáno různě. Prováděcí předpis stanovil, že povolení ke kácení se nevyžaduje pro stromy o obvodu kmene do 80 cm měřeného ve výšce 130 cm nad zemí nebo souvislé keřové porosty do celkové plochy 40 m².²⁵⁸ Vzhledem k tomu, že zmíněného obvodu kmene nedosahuje velké množství dřevin, nabízí se *de lege ferenda* s ohledem na zajištění kvalitnější ochrany dřevin rostoucích mimo les tuto hranici do budoucna snížit. K tomu je vhodné dodat, že 17. dubna 2013 představilo Ministerstvo životního prostředí ČR novelu vyhlášky o ochraně dřevin a povolování jejich kácení,²⁵⁹ jejíž účinnost se předpokládá od 15. července 2013.²⁶⁰ Novelu tohoto prováděcího předpisu k ZOPK kritizují někteří odborníci a neziskové organizace zabývající se ochranou životního prostředí. Za hlavní problém považují skutečnost, že by bylo nově možné kácet na zahradách veškeré dřeviny bez zohlednění obvodu jejich kmene.²⁶¹ Výjimku z tohoto pravidla představují památné stromy. Kromě toho se objevují názory, že definice zahrad je v prováděcím předpisu nedostatečná. Navíc ministerstvo nechrání stromy vysazené v rámci takzvaných náhradních výsadb za stromy pokácené zpravidla kvůli novým stavbám.²⁶² Ze shora uvedeného lze vyvodit, že nová vyhláška o ochraně dřevin a povolování jejich kácení posiluje oprávnění vlastníků pozemků, na kterých dřeviny rostou. Zároveň oslabuje ochranu stromů rostoucích v zahradách.

²⁵⁸ Viz. ustanovení § 8 odst. 2 vyhlášky MŽP č. 395/1992 Sb.

²⁵⁹ Viz. vyhláška MŽP č. 189/2013 Sb.

²⁶⁰ Viz. http://www.mzp.cz/cz/news_130424_kaceni_stromu_otazky

²⁶¹ Viz. http://www.ceskenoviny.cz/domov/zpravy/novela-vyhlasky-zmeni-ochranu-drevin-v-zahradach-a-alejich/927717?utm_source=rss&utm_medium=feed

²⁶² Viz. <http://arnika.org/zacnou-mizet-parky-i-aleje-ministerstvo-chce-usnadnit-kaceni>

Za problematické je také zřejmě možné považovat ustanovení § 8 odst. 4 ZOPK, které upravuje případy, kdy je naléhavá potřeba bez časových průtahů dřevinu pokácet. Mezi důvody, umožňující pokácení dřevin bez jakýchkoliv časových průtahů, patří ohrožení života nebo zdraví nebo hrozba škody velkého rozsahu.²⁶³ Zatímco ustanovení § 8 odst. 2 ZOPK ukládá povinnost oznámit plánované kácení minimálně 15 dnů předem, ze znění § 8 odst. 4 ZOPK vyplývá, že kácení má být orgánu ochrany přírody oznámeno do 15 dnů od jeho provedení. Touto úpravou zákonodárce zřejmě posiluje důležitost ochrany lidského zdraví a majetku a upřednostňuje tak nepřímo tyto hodnoty před ochranou zdraví dřevin. Tento postoj je pravděpodobně správný, nicméně ustanovení § 8 odst. 4 ZOPK nahrává možnosti zneužití oprávnění pokácet dřeviny, a pak až vše oznámit orgánu ochrany přírody. Lze si představit situaci, kdy se majitel pozemku, na které roste strom chráněný podle ZOPK, rozhodne tento strom pokácet. Pokud orgán ochrany přírody odmítne majiteli takového pozemku vydat povolení k pokácení stromu, může si majitel pozemku vymyslet, že do stromu uhodil blesk a neprodleně strom pokácet, jelikož strom byl prokazatelně vyvrácen a ohrožoval tak zdraví všech kolemjdoucích osob. Oznámení o provedení kácení může následně majitel pozemku, na němž strom rostl, odevzdat ve lhůtě 15 dnů od provedení kácení orgánu ochrany přírody. Jak již vyplývá ze shora uvedeného, toto oznámení nemusí stejně jako žádost o povolení kácení obsahovat žádnou fotodokumentaci, která by dokazovala, že strom opravdu bezprostředně ohrožoval zdraví kolemjdoucích osob. Za určitých specifických okolností si tak lze představit zneužití ustanovení § 8 odst. 4 ZOPK, i když názory na tuto problematiku mohou být různé. De lege ferenda by se ale zřejmě vyplatilo zavést zákonem nebo prováděcí vyhláškou povinnost připojit k náležitostem oznámení o provedení kácení podle ustanovení § 8 odst. 4 ZOPK také fotodokumentaci dřevin ohrožujících bezprostředně život či zdraví lidí nebo majetek velkého rozsahu. Nová vyhláška o ochraně dřevin a povolování jejich kácení nepoužívá přímo pojem fotodokumentace, ale výše zmíněný nedostatek prováděcí vyhlášky z roku 1992

²⁶³ Viz. ustanovení § 8 odst. 4 ZOPK

napravuje.²⁶⁴

V souvislosti s *památnými stromy* se nabízí zmínit, že důvodem pro prohlášení stromu za památný může být jen jeho výška, šířka nebo to, že vyniká v krajině. Z toho důvodu nemusí být památný strom nutně památkou některé historické události nebo osobnosti, a proto by se zřejmě de lege ferenda na tyto stromy více hodilo dříve používané označení *chráněný strom*. Zákonodárce se ale od tohoto pojmu v ZOPK odchýlil. Je samozřejmě věcí subjektivního názoru, jaký termín se jeví jako vhodnější. Pokud jde o právní úpravu ochrany památných stromů, nabízí se otázka, do jaké míry má smysl chránit uschlý strom. Orgán ochrany přírody může zrušit ochranu památného stromu v souladu s ustanovením § 46 odst. 4 ZOPK jen z důvodů uvedených v ustanovení § 56 ZOPK. Mezi tyto důvody nepatří skutečnost, že strom uschnul. Příkladem chráněného památného stromu, který nejeví známky života, je například Žižkův dub v Náměšti. Z hlediska de lege ferenda je na zvážení, zda-li by v případě odumření památného stromu nebylo lepší ochranu takového stromu zrušit. Taková změna v právní úpravě se jeví jako smysluplná, ale na druhou stranu hrozí riziko zneužití. Vlastník pozemku, na kterém roste památný strom, by z důvodu uplatnění svých soukromých zájmů mohl tajně poškodit kořenový systém památného stromu. Pokud by strom odumřel, přestal by být chráněn a vlastník pozemku by na místě, kde památný strom rostl, měl možnost postavit například rodinný dům. Z toho důvodu je zřejmě rozumné chránit i uschlý strom, i když nejeví žádné známky života. Dalším důvodem, proč má právní ochrana uschlého stromu smysl, je skutečnost, že strom může připomínat některou historickou událost, která se poblíž něj odehrála. Pro připomenutí takové historické události rovněž není nutné, aby byl strom živý.

7.5 Právní úprava ochrany dřevin a některá další právní odvětví

²⁶⁴ Viz. ustanovení § 4 odst. 1 písm. e) vyhlášky MŽP č. 189/2013 Sb., které stanoví: „*Žádost o povolení ke kácení dřevin musí vedle obecných náležitostí podání podle správního řádu obsahovat v případě kácení dřevin podle § 8 odst. 4 zákona doložení skutečností nasvědčujících tomu, že byly splněny podmínky pro tento postup.*”

Kácení dřevin upravují kromě ZOPK a LesZ i další vnitrostátní právní předpisy. Zatímco VodZ užívá v ustanovení § 59 odst. 1 písm. j) pojem *náletové dřeviny*, ustanovení EnergZ používají převážně pojmy *stromoví* a *porosty*.²⁶⁵ Zcela jiný pojem než ve VodZ a EnergZ se pak vyskytuje v ustanoveních ZoPozKom.²⁶⁶ De lege ferenda by tak zřejmě bylo do budoucna vhodné sjednotit pojmosloví v jednotlivých právních předpisech.

V LesZ, ZOPK i dalších právních předpisech jsou i jiná problematická ustanovení týkající se dřevin. Odkazují na ně především komentáře k těmto zákonům. Protože by ale na závěr této diplomové práce nebylo vhodné přejímat názory jiných autorů a vydávat je za vlastní, zmínil jsem zde pouze některá ustanovení, která by z mého subjektivního pohledu mohla být doplněna nebo formulována jinak.

²⁶⁵ Viz. ustanovení § 24 odst. 3 písm. g) EnergZ, které v této souvislosti stanoví: „*Provozovatel přenosové soustavy má právo odstraňovat a oklešťovat stromoví a jiné porosty, provádět likvidaci odstraněného a okleštěného stromoví a jiných porostů ohrožujících bezpečné a spolehlivé provozování zařízení přenosové soustavy v případech, kdy tak po předchozím upozornění a stanovení rozsahu neučinil sám vlastník či uživatel.*”

²⁶⁶ Viz. ustanovení § 15 odst. 1 ZoPozKom, které uvádí následující: „*Silniční vegetace na silničních pomocných pozemcích a na jiných vhodných pozemcích tvořících součást dálnice, silnice nebo místní komunikace nesmí ohrožovat bezpečnost užití pozemní komunikace nebo neúměrně ztěžovat použití těchto pozemků k účelům údržby těchto komunikací nebo neúměrně ztěžovat obhospodařování sousedních pozemků.*”

Seznam použité literatury

Literatura

Damohorský M. a kolektiv – Právo životního prostředí, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2010

Damohorský M. – Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 1999.

Damohorský M., Pálenská D., Průchová I., Pekárek M. – Zákon o ochraně přírody a krajiny a předpisy související: komentované znění, 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2000

Drobník J., Dvořák P. – Lesní zákon Komentář, Wolters Kluwer, Česká republika, Praha 2010

Holub M., Bičovský J., Wurstová J. – Sousedská práva, Linde PRAHA, a.s., 1999

Jarský V. – Poplatek za odnětí pozemku plnění funkcí lesa v ČR v období 2002 – 2004, Zprávy lesnického výzkumu, svazek 52, č. 1/2007, Jíloviště: Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, 2007

Jelínek Jiří a kol. – Trestní právo hmotné. 2. vyd. Praha: Leges, 2010

Jelínková J. – Některé příčiny nízké účinnosti práva v ochraně dřevin rostoucích mimo les – mírně depresivní zkušenosti právníka České inspekce životního prostředí. In: Průchová I. Aktuální otázky práva životního prostředí. Brno: Masarykova univerzita, 2005

Kolařík J. a kol. – Oceňování dřevin rostoucích mimo les. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, 2009. Metodika AOPK ČR

Kolařík J. a kol. – Péče o dřeviny rostoucí mimo les, I. díl. 2. vyd. Vlašim: ČSOP Vlašim, 2003. Metodika Českého svazu ochránců přírody č. 5

- Kolařík J. a kol. – Péče o dřeviny rostoucí mimo les, II. díl. 2. vyd. Vlašim: ČSOP Vlašim, 2003. Metodika Českého svazu ochránců přírody č. 6
- Lesnický slovník naučný ISMN 80-7084-111-7, Ministerstvo zemědělství, 1994
- Miko L., Borovičková H., a kol. – Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář. 2. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2007
- Molek V. a kol. – Stromy v krajině a ve městě. Jejich význam a ochrana. České Budějovice: Sdružení Calla, 2007
- Prchalová J. – Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000. Komentář a prováděcí předpisy. Praha : Linde Praha, 2010
- Reš B., Surová B. – Památné stromy. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, 2008. Metodika AOPK ČR
- Reš B., Vencálek T. a Kosejk J. – Obnova zeleně v urbanizované krajině. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, 2009. Metodika AOPK ČR.
- Spáčil J., Bičovský J., Mareček J., Wurstová J. – Sousedská práva, Leges, s.r.o., 2010
- Staněk J. – Lesní zákon v teorii a praxi, Úplné znění zákona s komentářem, Matice lesnická, spol. s r.o., Písek, 1996
- Stejskal V. – Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Praha : Linde Praha, 2006
- Stejskal V. – Vývojové tendence právní úpravy ochrany přírody, Univerzita Karlova v Praze v nakladatelství Eva Rozkotová, Praha 2012

Články a sborníky

- Damohorský M. – Platná právní úprava ochrany dřevin a nakládání s nimi v České republice, Strom pro život, život pro strom V. Ochrana stromu při stavební činnosti.

Sborník z národní arboristické konference. 1. vyd. Praha: Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, 2005

Damohorský M. – Stejskal V. – Právní úprava ochrany lesa. Procesní právo ochrany životního prostředí, sborník z mezinárodní česko – polsko – slovenské konference, Kašperské Hory 2005, Vodnář, Praha 2005

Dientsbier F. – Ekonomické nástroje ochrany životního prostředí–otázky právní. MU Brno, 2006

Dienstbier F. – Povinnost péče o stromy a právní následky jejího neplnění, , Zahrada-Park-Krajina, leden 2009

Dientsbier, F. – Procesněprávní aspekty vytváření a užití koncepčních nástrojů ochrany životního prostředí in Damohorský, M – Stejskal, V. (edit.). Koncepční nástroje ochrany životního prostředí z pohledu práva. Sborník z konference. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, ediční středisko 2003

Jelínková J. – Kácení dřevin na oznámení podle § 8 odst. 2 zákona o ochraně přírody a krajiny – ve spojení s postupem obecních úřadů vážná hrozba pro stromy? Ekologie a právo, 2007, č. 1

Jelínková J. – Komu uložit sankci za delikt podle zákona o ochraně přírody a krajiny. In: Ochrana přírody č. 4/2009. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR: Praha, 2009

Kášová E. – Právní režim ochrany dřevin podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů. In: Právo. Časopis pro právní teorii a praxi. Číslo 4, roč. 2. Praha: Ústav práva a právní vědy, 2009

Knotek J., – Právní úprava dřevin v okolí pozemních komunikací. In: Strom pro život, život pro strom VII. Aleje v krajině. Sborník z národní arboristické konference. 1. vyd. Praha: Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, 2008

Krejčířík, P. – Biologická versus estetická hodnota stromu. In: Strom pro život, život pro strom VI. Věk stromu. Sborník z národní arboristické konference. 1. vyd. Praha: Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, 2007

Landová B. a Havelková S. – K novele zákona o ochraně přírody a krajiny. In: Ochrana přírody č. 6/2009. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR: Praha, 2009

Mach, M. – Jak nekácet aleje. Ekolist, 2008, č. 2

Sobotka, M. – Právní a ekonomické nástroje ochrany životního prostředí, AUC Iuridica 3-4/2001

Švedová D. – Stromy jako doprovod pozemních komunikací a jejich postavení v právních předpisech, Strom pro život, život pro strom VII. Aleje v krajině. Sborník z národní arboristické konference. 1. vyd. Praha:Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, 2008

Zelenková, A. – Vedení geografických dat o památných stromech, Ochrana přírody, 2012, č. 1

Internetové zdroje

<http://arnika.org/zacnou-mizet-parky-i-aleje-ministerstvo-chce-usnadnit-kaceni>

<http://casopispravnik.juristic.cz/e3/clanek/prglosy/220595/index.html>

http://www.ceskenoviny.cz/domov/zpravy/novela-vyhlaskey-zmeni-ochranu-drevin-v-zahradach-a-alejich/927717?utm_source=rss&utm_medium=feed

<http://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?frame>

<http://www.enviweb.cz/clanek/priroda/95502/chalupuv-navrh-vyhlaskey-o-ochrane-drevin-reakce-sdruzeni-arnika>

http://www.mzp.cz/cz/news_130424_kaceni_stromu_otazky

Abstrakt a klíčová slova

Klíčová slova

dřeviny rostoucí v lese v České republice

dřeviny rostoucí mimo les v České republice

právní ochrana

Abstrakt

Diplomová práce se člení do sedmi kapitol. Úvodní kapitola nastiňuje důvody, proč je třeba zajistit ochranu dřevin na úrovni práva. Dále definuje pojem dřevina z pohledu právních předpisů, vysvětluje význam dřevin a vyjmenovává základní funkce stromů a keřů. Druhá kapitola ve svém úvodu hodnotí, do jaké míry jsou využity metody soukromoprávní regulace v souvislosti s právní úpravou ochrany dřevin. Následně pojednává o sousedských právech týkajících se větví a kořenů dřevin. Následující kapitola nastiňuje některé administrativně-právní, koncepční a ekonomické nástroje ochrany dřevin. Zbývající kapitoly rozebírají dílčí aspekty právní úpravy ochrany dřevin rostoucích v lese i mimo něj. Závěr diplomové práce obsahuje úvahy z hlediska de lege ferenda a v této souvislosti také odkazuje na některá problematická ustanovení, která se týkají dřevin.

Abstract and keywords

Keywords

woody plants growing in the forest in the Czech Republic

woody plants growing outside the forest in the Czech Republic

legal protection

Abstract

The aim of the thesis “Legal regulation of woody plants“ is to summarize the main instruments of the Czech law to ensuring the protection of woody plants. The thesis focuses mainly on the current legislation in the Czech Republic. The thesis is divided into seven chapters. The first part of the thesis defines the woody plant in the meaning of law, its functions and questions of its protection. The other parts of the thesis describe legal regulation of woody plants in a lot of different czech statutes. In the conclusion were made some suggestions, how to improve the current legal regulation of woody plants in the Czech Republic.

Summary

The legal regulation of woody plants

One of the most important parts of the environment are woody plants which provide many irreplaceable functions for other organisms whether of production or non-production. The diploma thesis deals with legal regulation of woody plants in the Czech Republic. The importance of woody plants and the necessity of their protection lead to legal regulation which keeps these plants safe from certain activities that may cause damage to woody plants. Czech law divides woody plants into two groups. These plants can grow in forests or outside the forest. Forests are one of the most important ecosystems on the Earth and cover one-third of the area of the Czech Republic. Therefore they are very important component of our environment and landscape and all trees and bushes growing in forests should be protected by law. Woody plants in countryside, small towns and large cities also provide many functions (produce oxygen, absorb noise etc).

The thesis is divided into seven chapters. The first part of the thesis defines the woody plant in the meaning of law, its functions and questions of its protection. The second and the third part of the diploma thesis deal with many different ways of legal protection of woody plants and explain connections between woody plants and public and private law.

The theme of the fourth chapter is the protection of forests, which includes also the protection of woody plants, which means all woody plants growing on the forest land. The forest management and the protection of forests and woody plants are regulated by the Act N. 289/1995, (Forestry Act). This act will be used upon all cases of woody plants growing in forest except the cases of monument trees, specially protected plant species and wild plants, which are protected by the Nature and Landscape Protection Act.

The fifth part of the thesis contains an analysis of legal protection of woody plants growing outside the forest. These issues are regulated by Act no. 114/1992, on Nature and Landscape Protection. The legal protection of woody plants growing outside the forest is based on three principles. The first one is "the care principle", which is the duty of owners. The second one is "the protection principle" subsisting in the prohibition of destructing or damaging the plants and the last one is "the principle of prohibited logging" without permission, unless the law provides otherwise.

The sixth chapter deals with legal protection of woody plants in other Czech statutes (Most important statutes were mentioned in the fourth and the fifth paragraph of this summary.)

In the conclusion were made some suggestions, how to improve the current legal regulation of woody plants in the Czech Republic.